

T.C.  
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL MEDYANIN ULUSAL GÜVENLİĞE ETKİSİ**

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI  
GÜVENLİK ÇALIŞMALARI BİLİM DALI  
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan  
Cebrail AYDIN

Tez Danışmanı  
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Ece ÜNSAL

İSTANBUL – 2018



## TEZ TANITIM FORMU ÖRNEĞİ

- YAZAR ADI SOYADI** : Cebrail AYDIN
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Sosyal Medyanın Ulusal Güvenliğe Etkisi
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : .../.../2018
- SAYFA SAYISI** : 119
- TEZ DANIŞMANLARI** : Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Ece ÜNSAL
- DİZİN TERİMLERİ** : Medya, Sosyal Medya, Ulusal Güvenlik, Teknoloji, Terörizm.
- TÜRKÇE ÖZET** : İçinde yaşadığımız teknoloji çağında öngörülemeyen tehdit ve risklerin artmasının sonucunda ulusal güvenliğin yalnızca askeri ve siyasi tedbirlerle sağlanamayacağı görülmektedir. Diğer taraftan her geçen zaman içinde kullanımının arttığı yeni iletişim teknolojileriyle özellikle teröristlerin muhabirlerin yerini aldığı yorumunu yapmak da mümkündür. Bu kapsamda birinci bölümde güvenlik kavramı ve kapsamı detaylı olarak aktarılmıştır. İkinci bölümde sosyal medya ve etkileri ele alınmış, son bölümde ise ulusal güvenlik bağlamında sosyal medya başlığında tüm dünyada yaşanan sosyal medyanın etkili olduğu güvenlik sorunlarının yaşandığı olaylar incelenmiştir.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne  
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Cebrail AYDIN

## BEYAN

Bu tezin/projenin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin/projenin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez/proje olarak sunulmadığını beyan ederim.

CebraİL AYDIN

.../.../2018



## TEZ DANIŞMANI ONAY FORMU

25/11/2017

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĐÜNE

Tez danışmanı olduğum / olduğumuz kayıtlı 160619001 numaralı öğrenci'nin yüksek lisans tez çalışmasının incelenmek üzere jüri üyelerine dağıtılması uygundur.

TEZ DANIŞMANI

Adı Soyadı : Zeynep Ece ÜNSAL

Unvanı : Yrd. Doç. Dr.

İmzası : .....

## ÖZET

Sosyal medya araçlarının internet kullanıcılarını hem eğlendirdiği hem de diğer kullanıcılar ile etkileşime geçirebildiği ve bu kullanıcıların düşüncelerini paylaşabildiği bir platformdur. Bu platformlarla geleneksel medya kitlesini oluşturduğu görülen kullanıcıların aktif olmaya başlaması ve içerik üretmesi söz konusudur. Bu anlamda kullanıcıların üreten tüketici konumuna geldiği ve gündemin oluşması konusunda da üretilen içerikler ve mevcut içeriklere yapılan yorumlar ile katkı sağladığı düşünülmektedir. Gündem belirleme durumu, kamu, medya ve politika gündeminin arasındaki ilişkilerin açıklanması ve bu gündemlerin birbirini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.

Bunun yanı sıra politika ve kamu gündemi, medya gündemini etkileyebileceğini de söylemek mümkündür. Gündemin şekillenmesi konusunda en belirleyici faktörün medya olduğu düşünülürse geleneksel medya ve yeni medya gündemi oluşumunu etkileyen unsurların önemli olduğu anlaşılır. Medyanın değiştirebilme etkisinin birey ve genel olarak toplum boyutuyla sınırlı kalmayarak, siyasal ve toplumsal yapı içerisinde etkin konumu bulunan, siyasi liderler ve meşru hükümetin politikalarını kapsayacak şekilde boyutlara ulaşabildiği de görülmektedir.

Devletlerin kendi içinde güvenliklerini belirli bir ölçüye kadar sağlayabildikleri görülmektedir. Ancak devletler, kendi kendilerine ağır maliyetlere katlanıp üstesinden gelemeyecekleri çeşitli güvenlik sorunlarıyla da karşılaşabilmektedirler. Başka bir deyişle, ulusal güvenlikle ilgili tehditlerin çok boyutlu duruma gelişi ve bu tehditlerde salt askeri yöntemler ile mücadele edilemeyeceğinin düşünülmesi, küreselleşme süreci kapsamında ulusal güvenliğin anlamı ve sınırlarının genişleme amacının temel mantığını yansıttığı söylenebilir. Bu çalışmada genel olarak sosyal medyanın ulusal güvenliğe etkisi konu alınmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Medya, Sosyal Medya, Ulusal Güvenlik, Teknoloji, Terörizm.

## SUMMARY

It is a platform where social networks both entertain and interact with other users and share their thoughts. Users who are seen to form a traditional mass media with these platforms are also passive and content producing. In this sense, it is thought that users are the producer of the consumer and contribute to the formation of the day by the produced contents and comments made on the existing contents. The agenda setting situation reveals the relationship between the public, the media and the political agenda, and how these agendas affect each other.

In addition to this, it can be said that policy and public agenda can affect the media agenda. If it is thought that media is the most decisive factor in shaping the day, it is understood that factors affecting formation of traditional media and new media agenda are important. It is also seen that the mediating effect of the media is not limited to the individual and society in general, but it can reach the dimensions that are effective in the political and social structure, including the politics of political leaders and legitimate government.

It seems that the security of the states themselves can provide a certain measure. However, governments are faced with a variety of security problems, which they can not afford to put up with heavy costs on their own. In other words, it can be said that the threats to national security come to a multidimensional state and that these threats can not be solely struggled with military methods reflect the basic meaning of national security and the basic aim of enlarging the boundaries within the context of globalization process. In this study, the effect of social security on national security was taken as a general issue.

**Keywords:** Media, Social Media, National Security, Technology, Terrorism.

## İÇİNDEKİLER

ÖZET .....	I
SUMMARY .....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR LİSTESİ .....	V
TABLolar LİSTESİ.....	VI
GRAFİKLER LİSTESİ .....	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ .....	1
BİRİNCİ BÖLÜM .....	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
1.1. GÜVENLİK .....	5
1.1.1. Güvenlik Kavramı Tanımı .....	5
1.1.2. Güvenlik İhtiyacının Ortaya Çıkışı .....	9
1.1.3. Güvenlik Çeşitleri .....	10
1.2. ULUSAL GÜVENLİK .....	15
1.2.1. İç Siyaset Bağlamında Ulusal Güvenlik .....	24
1.2.2. Dış Siyaset Bağlamında Ulusal Güvenlik .....	24
1.2.3. Uluslararası Güvenlik .....	25
İKİNCİ BÖLÜM .....	31
SOSYAL MEDYA VE ETKİLERİ .....	31
2.1. SOSYAL MEDYA OLGUSU .....	32
2.2. SOSYAL MEDYANIN TEMEL NİTELİKLERİ .....	35
2.3. SOSYAL MEDYANIN KULLANICIYA SAĞLADIĞI OLANAKLAR .....	39
2.3.1. Bireysel (Katılımcı) .....	41
2.3.2. Toplumsal .....	42
2.4. SOSYAL MEDYANIN ETKİLERİ .....	42
2.4.1. Sosyal Medyanın Sosyolojik Etkileri .....	43
2.4.2. Sosyal Medyanın Psikolojik Etkileri .....	49



2.4.3.	Sosyal Medyanın Gündem Belirleme Etkisi	51
2.4.4.	Sosyal Medyanın Kültürel Etkileri	52
2.4.5.	Sosyal Medyanın Bağımlılaştırma Etkisi	55
<b>ÜÇÜNCÜ BÖLÜM .....</b>		<b>58</b>
<b>ULUSAL GÜVENLİK BAĞLAMINDA SOSYAL MEDYA</b>		<b>58</b>
<b>3.1.</b>	<b>ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, KAPSAMI ve YÖNTEMİ</b>	<b>59</b>
3.1.2.	Araştırmanın Amacı	59
3.1.3.	Araştırmanın Önemi	59
3.1.4.	Araştırmanın Kapsamı	60
3.1.5.	Araştırmanın Yöntemi	61
3.1.6.	Araştırmanın Türü ve Metodolojisi (Tanımsal, Discriptive)	61
<b>3.2.</b>	<b>SOSYAL MEDYA ve ULUSAL GÜVENLİK BAĞLAMINDA DÜNYADA MEYDANA GELEN ÖRNEK OLAYLAR</b>	<b>62</b>
3.2.1.	Turuncu Devrim ve Sosyal Medya Sonuçları	62
3.2.2.	Wikileaks Devrimi ve Sosyal Medya Sonuçları	66
3.2.3.	Arap Baharı ve Sosyal Medya	69
3.2.4.	Arap Baharı'na Türkiye Cephesinden Bakış	76
<b>3.3.</b>	<b>SOSYAL MEDYA ve ULUSAL GÜVENLİK BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE MEYDANA GELEN ÖRNEK OLAYLAR</b>	<b>78</b>
3.3.1.	Gezi Parkı Olayları	79
<b>3.4.</b>	<b>KAMU POLİTİKALARININ SOSYAL MEDYADA GÜNDEM OLUŞTURMASI ve DEZENFORMASYON</b>	<b>86</b>
3.4.1.	Dezenformasyon ve Sosyal Medya	88
<b>SONUÇ VE ÖNERİLER.....</b>		<b>89</b>
<b>KAYNAKÇA .....</b>		<b>95</b>

## KISALTMALAR LİSTESİ

<b>ABD</b>	:	Amerika Birleşik Devletleri
<b>BMGK</b>	:	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
<b>DPT</b>	:	Devlet Planlama Teşkilatı
<b>TDK</b>	:	Türk Dil Kurumu
<b>TSK</b>	:	Türk Silahlı Kuvvetleri
<b>UAÖ</b>	:	Uluslararası Af Örgütü
<b>UGTT</b>	:	Union Générale Tunisiennedu Travail
<b>MGSB</b>	:	Milli Güvenlik Siyaset Belgesi



## TABLÖLÄR LİSTESİ

SAYFA

<b>Tablo-1</b> Genişletilmiş Güvenlik Kavramları .....	111
<b>Tablo-2</b> Ulusal/Uluslararası Güvenlik Yaklaşımları .....	187



## GRAFİKLER LİSTESİ

### SAYFA

<b>Grafik-1</b> Ükelere göre Dünya üzerindeki internet kullanıcıları (2016).....	476
<b>Grafik-2</b> Türkiye’de internet ve sosyal medyanın son durumu (2017).....	49
<b>Grafik-3</b> Arap Ülkelerinde Sosyal Medyanın Kullanım Oranları .....	72



## ÖNSÖZ

Günümüzde internet teknolojileri hızla gelişmektedir. Gelişen internet teknolojileri, insanlara duygu ve düşüncelerini, eserlerini paylaşacakları olanaklar yaratan, paylaşım ve tartışmanın esas olduğu bir platform sunmaktadır. Sosyal Medya olarak adlandırılan bu sanal ortam, kullanıcı tabanının olmasının yanında kitleleri ve insanları bir araya getirmesi ve aralarındaki etkileşimi arttırması bakımından önem arz etmektedir.

Yapılan çalışmalar neticesinde insanların bu sanal gerçeklik içerisinde gün geçtikçe daha fazla vakit harcadıkları bu sanal gerçeklik içerisinde gerçek yaşam ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıklarını ve bu gerçek dışı sanal ortamında yeni bir dünya kurarak yaşadıklarını göstermektedir.

Sosyal Medya günümüz insanının günlük rutinleri arasında kendine yer bulmuş ve her geçen gün daha fazla sayıda insanın kullandığı bir araçlar bütünü haline gelmiştir.

Öncelikle tez'imın her aşamasında değerli görüş ve uyarıları ile her zaman bana yön veren ve sabırla katkılarını esirgemeyen danışman hocam, Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Ece ÜNSAL'a şükran duygularımı belirtmek isterim.

Tez çalışmamın bütün aşamasında akademik donanımı ve birikimiyle cömert desteğini benden esirgemeyen, tez sürecinde karşılaştığım zorlukları tecrübesiyle aşmamı kolaylaştıran, tez konusunun belirlenmesinde beni cesaretlendiren, tezin nihayete ermesinde maddi ve manevi yardımlarını seferber eden Namık Kemal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi Doç. Dr. H. Burç Aka'ya derin şükran ve saygılarımı sunarım.

Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Enstitüler Öğrenci İşlerinde görev yapan personellere, yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Özellikle Muhammet YİĞİT'e göstermiş olduğu ilgi alaka ve sabrından dolayı sonsuz saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Tüm süreç boyunca verdiği manevi desteği benden esirgemeyen Selahattin ŞABAHAT'a ve Osman SALAN 'a tüm kalbimle şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca bana manevi destek veren, yükümü hafifleten hoş görüsünü eksiltmeyen annem Türkan AYDIN'a, kızım Elif AYDIN'a, yiğenim Ceren YILDIRIM'a ve sevgili eşim Ayşegül AYDIN'a sonsuz teşekkür ederim.

## GİRİŞ

Güvenlik, toplum hayatında yasal düzenin herhangi bir aksaklık olmadan yürütülmesi, insanların korkmadan yaşayabilmesi durumunu ifade etmektedir. Güvenliği güvensizlik ihtimallerinin yok edilmesi olarak tanımlamak da mümkündür. Güvensizlik durumları ya da algısının önemli bir tehdit olduğu görülmektedir. Bu noktada tehdidin, gerçek anlamda olgu ya da sanal anlamda bir algı olduğunu belirtmek gerekir. Güvenlik, uluslararası sistemde bütünün güvenliği, bölgelerin, devletin, toplumun, toplumsal alt grupların ve bireyin güvenliği şeklinde kategorilerinde değerlendirilmektedir. Güvenlik olgusunun uluslararası ilişkilerde özellikle devletin ve bölgesel kurum/kuruluşların davranışlarıyla evrensel ilke ve uluslararası kuruluşlar kapsamında ele alınan bir kavram olduğu görülmektedir.

Devletlerin ve milletlerin bekası açısından güvenlik birincil derecede önemli bir konudur. Bir devletin anayasal düzenini, bütünlüğünü, milli varlığını, uluslararası alanda sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel tüm çıkarlarıyla uluslararası antlaşmalarla belirlenmiş olan haklarını her çeşit dış ve iç tehditlerin karşısında korunup kollanması güvenliğinin bir başka tanımıdır. Ulusal güvenlik, ulusa yönelik olan tehlikelerin belirlenmesi, bunların karşısında alınacak olan tedbirler ve bu tedbirler ile ilgili kararların alınması, bu kararları uygulayacak olan kurumları kapsatan bir kavramdır. Halka yönelik olan tehlikelerin, bunların önem sıralarını ve alınacak olan tedbirleri demokratik toplumlarda, ulusun adına, ulustan aldığı yetkiyle ona vekaleten karar alma yetisine sahip olan kişi/kurum/kuruluşlar olduğu anlaşılmaktadır.

Siyaset kurumunun dışında kalan bürokratlarla sivil toplum örgütlerinin fonksiyonlarının farklı olduğu görülmektedir. Sivil ve asker olan memurlar, karar alma durumundaki kurumların isteği üzerine raporlar hazırlamakta, bilgiler vermekte, görüş bildirmekte ve alınan kararlar doğrultusunda hareket etmektedirler. Güvenlik bireysel olarak tehlike ve korkudan uzak olma hissini ifade etmektedir. Bu açıdan güvenliğinin fiziksel anlamının yanı sıra psikolojik bir anlamının da olduğunu net olarak görülmektedir. Güven duygusundaki eksiklik beraberinde çok ciddi problemleri de getirecektir. Güven duygusunun bir toplumda olmaması, toplumun beraberliğini ve birliğini etkileyecektir. Bu özelliğini kaybetmiş olan bir milletin, varlığı çökecek ve huzuru bozulacaktır. Bu nedenle güvenlik kavramının bir ülke için önemi tartışılmaz bir gerçektir.

Uluslararası ilişkilerde; bir ülkenin sınırları herhangi bir devlet tarafından tehdit altında veya saldırıya uğraması söz konusuysa bunlardan uzak durmak anlamında kullanılmaktadır. Bu kavramın özellikle de devletlerin birbirleri ile olan ilişkilerinde önemli rolünün olduğu görülmektedir. Bir devletin güvenlik algısının o dönemin özelliklerine göre değerlendirilmesi gerekir. Bunun temel nedeni ise, her dönemin sosyal, ekonomik ve siyasal şartlarının birbirinden farklı olmasıdır. O halde güvenlik risklerinin de her dönem değişebildiğini belirtmek gerekir.

Ulusal güvenlik ile ilgili olan tehditlerse her zaman izafi ve anlaşılabilir bir anlayış kapsamında değerlendirilmiştir. Gerçek anlamda nelerin veya kimlerin tehdit şeklinde algılanıp; korumak istenilen objelerin merkezindeki özneye göre değiştiği de görülmüştür. Devlet merkezli olan yaklaşımda devletin kurumsal yapı ve rutin işleyişlerini bozmayla ilgili her çeşit girişimin bir tehdit şeklinde algılandığının görülmesi, bireysel özgürlük ve demokratikleşme pahasına önlemlerin alınmasından çekinilmemesi örnek olarak verilebilir. Uluslararası güvenliği, genel olarak devletlerin ve uluslararası kurum/kuruluşların karşılıklı olarak güveni ve barışı sağlayabilmek için almış oldukları önlemlerin tümü olarak tanımlamak mümkündür.

Devletlerin kendi içinde güvenliklerinin belirli bir ölçüye kadar sağlayabildikleri görülmektedir. Ancak devletlerin kendi kendilerine ağır maliyetlere katlanıp üstesinden gelemeyecekleri çeşitli güvenlik sorunlarıyla karşılaşabilmektedirler. Başka bir deyişle, ulusal güvenlikle ilgili tehditlerin çok boyutlu duruma gelişi ve bu tehditlerden salt askeri yöntemler ile mücadele edilemeyeceğinin düşünülmesi, küreselleşme süreci kapsamında ulusal güvenliğin anlamı ve sınırlarının genişleme amacının temel mantığını yansıttığı söylenebilir.

Alışveriş ve ticaretin yanında iş yerine gitmeden evden çalışabilme ve e-devlet gibi kullanımların insanların sosyal hayatını ve ilişkilerini birebir etkileyebilmektedir. İnternet kullanımı ekonomik yaşamı ve üretim ilişkileri, bunun neticesinde de toplumsal hayatı değiştirerek şekillendirdiği net olarak görülmektedir. Özellikle bilgi çağının vazgeçilmezi olan internetin bu konuda yol açtığı yenilikler ile eğlenceden giyim kuşama, insan haklarından milli değerlere, mektuplardan e-mail haberleşmelerine, bilimsel araştırmalardan gazete okuyabilmeye kadar hayatın bütün alanlarında kültürel bir değişimin yaşandığı aşikârdır.

İnsanların çevrelerinde neler olup bittiğini öğrenme ya da öğrenmeye çalışma konusunda meraklı olduklarını söylemek yanlış olmaz. Bu nedenle kitle iletişim araçları sayesinde merak ettikleri konuları araştırarak bilgi sahibi olmayı istemektedirler. Ancak kitle iletişim araçları açısından bakıldığında bu durumun farklı olduğu görülmektedir.

Kitle iletişim araçlarını denetleyenlerin insanların bilgilenme ihtiyaçlarını dikkate almaları söz konusudur. Ancak toplumun öncelikli olan konularının sunulması gibi kaygılara neden olmayabilmektedir. Bundan ziyade toplum içinde gündem olması gerekli olan konularla ilgili bilgi verme yoluna gitmektedirler. Bu hususta kitle iletişim araçlarının kurumsal ilişkilerde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal medya başta olmak üzere son yıllarda yaşanan önemli teknolojik gelişmelerin arkasında yatan en önemli faktör hiç kuşku yok ki İnternettir. Kuruluşu 1970'li yıllara kadar uzanan İnternet, 1990'lı yıllarda kamusal kullanıma açılmasıyla birlikte yaygınlaşmaya başlamış ve çok kısa bir zaman diliminde hayatın her alanına girmeyi başarmıştır. Son zamanlarda internet ağları ile sosyal medyanın, özellikle ulus devletler için önemli güvenlik riskleri oluşturduğu görülmektedir. Bütün bu gelişmeler sonucunda ortaya çıkan yeni iletişim platformu olarak tanımlanan sosyal medya düzeni ile birlikte; medya alanında üretildiği görülen enformasyon miktarları çoğalmıştır. haber, içerik ve bilgiyi paylaşma, araştırma, okuma ve yazma alışkanlıkları kolaylaşarak, kullanıcılara ulaşma hızı artmıştır. İnternette çift taraflı zengin içerikli ve eş zamanlı iletişim imkânı sağlayan teknolojinin kullanılmaya başlanmasıyla yaygınlaşan sosyal medya, en basit tanımla iletişim şeklinin monolog halinden diyalog seviyesine geçmesidir.

Siber alanda yaşanan güvensizlik algısının da giderek artması, siber alemin sınırlarının belirli olmaması, mahallin tespitinin zor olması, sosyal medya ve siber suçlar ile mücadelede uluslararası işbirliğini zorunlu hale getirmiştir. Ancak bununla ilgili henüz somut bir sonuca ulaşamamıştır.

İçinde yaşanan teknoloji çağında öngörülemeyen tehdit ve risklerin artmasının sonucunda ulusal güvenliğin yalnızca askeri ve siyasi tedbirlerle sağlanamayacağı görülmektedir. Aşırı silahlanma, sınır devriyeleri, nükleer caydırıcılık ve başka ülkelerde bulunan üslere asker yerleştirme ve bazı klasik yöntemlerin, güvenliğin tesis edilmesi için artık kafi değildir. Diğer taraftan her geçen zaman içinde kullanımının arttığı yeni iletişim teknolojileriyle özellikle teröristlerin muhabirlerin yerini aldığı yorumunu yapmak da mümkündür. Bu durumun geleneksel medya dönemlerinde kitle iletişim araçlarının denetlenmesi esnasına dayalı sansürcü ve sınırlandırıcı yaklaşımlarının geçerliliğinin ortadan kalktığını da göstermektedir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında bu çalışmayla sosyal medyanın ulusal güvenliğe olan etkilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda birinci bölümde güvenlik kavramı ve kapsamı detaylı olarak ele alınmıştır. Güvenlik, uluslararası ilişkiler disiplininin de temel kavramlardandır. Bu sebeple güvenlik alanında yapılan birçok



çalışmanın olduğu görülmektedir. Ayrıca güvenlik kavramının ne olduğuyla ilgili ortak bir tanımlamanın olmadığını da belirtmek gerekir. Bu bölümde güvenlik kavramı ile ilgili yapılan tanımlamaların yanı sıra geliştirilen yaklaşımlar da ele alınacaktır.

İkinci bölümde ise sosyal medya ve etkileri ele alınmıştır. Yeni iletişim teknolojilerinin insanlara, eserlerini ve düşüncelerini paylaşacakları fırsatlar yaratan, tartışma ve paylaşımların esas olduğu bir ortam sunar. Sosyal medya olarak isimlendirilen bu sanal ortamın, kullanıcı tabanlı olmasının yanı sıra kitleleri ve insanları bir araya getirme ve aralarındaki etkileşimlerin artırması açısından da önem taşıdığı görülmektedir. Ayrıca sosyal medyanın özellikle gündem belirleme özelliği ile güvenlikle ilgili algılarımıza nasıl yön verdiği konuları değerlendirilmiştir.

Son bölümde ulusal güvenlik bağlamında sosyal medya başlığında tüm dünyada yaşanan sosyal medyanın etkili olduğu güvenlik sorunlarının yaşandığı olaylar incelenmiştir. Bu kapsamda özellikle sosyal medya ve ulusal güvenlik bağlamında meydana gelen güncel ve örnek olaylar olarak; Wikileaks Devrimi, Turuncu Devrim, Arap Baharı ve Gezi Parkı olayları kapsamlı olarak karşılaştırmalar yapmak suretiyle ele alınmıştır. Böylece tezimizde ulusal güvenliğimize de katkı sağlayabilecek alternatif çözüm stratejileri belirlenmeye çalışılmıştır.

## BİRİNCİ BÖLÜM

### KAVRAMSAL ÇERÇEVE

#### 1.1. GÜVENLİK

##### 1.1.1. Güvenlik Kavramı Tanımı

Güvenlik; sosyal bilimlerde genel çerçeveye ve boyutlara tekabül eden, bireylere, konulara, toplumsal adetler ile değişen tarihsel şartlara ve durumlara uyarlanan temel bir kavramdır. Güvenlik kavramının tanımlanmasından önce güven kavramının anlamına bakmak gerekir. Güven kelime anlamı olarak, Türk Dil Kurumu (TDK)'da<sup>1</sup> “çekinme, korku ve kuşku duymaktan kaynaklanan bağlanma ve inanma duygusu ve itimat” olarak ifade edildiği görülmektedir. Oxford Dictionaries<sup>2</sup>de ise “bir kanıt olmaksızın bir durumu kabullenmek” olarak tanımlanmıştır. Güvenli bir toplumun oluşturulmasıyla ilgili;

- a) Toplumdaki, yaş grupları ve çevredeki güvenliği tehdit edebilecek sorunların tespit edilmesi ve öncelik sıralamasının yapılması,
- b) Öncelikli amaçların belirlenmesi,
- c) Sorunların çözülmesi ve belirlenen hedeflere ulaşmak adına toplumdaki kültürel yapı, inançları ve isteklere duyarlı bilimsel yaklaşımlarla çözüm önerilerinin oluşturulması gerekmektedir.

Güvenlik genel olarak hayatın içinde bulunan ve bireylerden başlayan temel olgulardan biridir. Güvenlik kelime anlamıyla, toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin tehlike ve korkudan uzak güven içinde yaşam sürmeleri olarak da ifade edilebilmektedir. Bu tanımlara bakıldığında güvenlik olgusunun iki farklı boyuta sahip olduğunu tespit etmek mümkündür. Bunlardan ilki, “korku ve tehlikeden uzak olma durumu” güvenliğin fiziksel boyutunu, diğeri ise “korku ve tehlikeden uzak olma hissini” ifade eden psikolojik boyutudur. Tarih boyunca devletler güvenliğin, fiziksel boyutuna daha fazla önem vermişlerdir. Güvenliğin fiziksel boyutunda vurgulamak istediği tek şey devletlerin önceliğinin sınırlarının korunmasıdır. Devletlerin fiziksel güvenliği ile ilgili unsurlar ancak bu sınır güvenliğinin oluşturulmasından sonra göz önüne alınmıştır. Devletlerin fiziksel güvenliği ile ilgili

<sup>1</sup>TDK Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (Erişim Tarihi: 18.03.2017).

<sup>2</sup><http://oxforddictionaries.com/definition/english/trust?q=Trust> (Erişim Tarihi: 18.03.2017)

diğer bir unsur, devletlerin sınırlarının başka devletler tarafından tehdit ve saldırılarından bertaraf edilmesi ve komşularının güvenlik çıkarlarının da dikkate alınması gerektiği belirlenmiştir.<sup>3</sup>

Günlük hayatta sıklıkla duyulan ve kullanılan güvenlik, kullanım alanı geniş ve tartışmalı kavram olmasına karşın net bir tanımlamasının olmadığı görülmektedir. TDK'da, güvenlik ile emniyet kelimelerinin anlam açısından aynı ve birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. TDK'da toplum hayatında yasal düzeni aksatmadan yürütülmesi, bireylerin korkusuz bir şekilde yaşayabilmeleri de emniyet olarak ifade edilmiştir.<sup>4</sup>

Benzer biçimde Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'da emniyet ve güvenlik kelimelerinin, bazı dokümanlarda birbirlerine benzediği bu nedenle, "TSK'da bulunan bütün bilgi, malzeme ve personelin her çeşit tehditten korunma ve gizlenmesi maksadı ile alınmış olan tedbirler" olarak ifade edilmiştir. TSK güvenlik kavramını, yaygın bir şekilde operatif ve stratejik düzeylerde ülke, personel, kurum veya bir faaliyetin güvenliği biçiminde ele almış, emniyet kavramıysa, taktik olarak silah, birlik, malzeme, araç ve teçhizat için kullanılması gerektiğini aktarmıştır. Algılanma şekli olarak emniyet ile güvenlik arasındaki farkın; düzeyde, nicelikte ve rakamsal büyüklükte olduğunu söylemek mümkündür. Bir devletin, bir kurumun güvenliğinden, bir aracın, bir binanın ise emniyetinden söz edilmesi örnek olarak verilebilir.<sup>5</sup>

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin 2001'de hazırlamış olduğu "VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Güvenlik Hizmetlerinde Etkinlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu"nda güvenlik kelimesiyle genel anlamda iki anlamın iç içe geçerek anlatılmak istendiği görülmektedir. Bunlardan biri güvenlik diğeri asayiş kavramlarıdır. Güvenlik kavramından anlatılmak istenen; devlet otoritesinin tesisi, devletin kurumları ve diğer sosyal ve ekonomik kurumların engellenmeden çalışması ve insanların hürriyetlerinin sınırları ve hakları içinde ve sorumluluk/yükümlülüklerinin yerine getirilmesiyle yaşama mal, can ve namus güvenliklerini sağlamaktır. Her şartta toplum içinde güvenliğin sağlanması temel amaç olarak kabul edilir. Bu şartlara itiraz eden, bireylerin kendi haklarını aşan, sorumluluk/yükümlülüklerini yerine getirmedeği görülen ve ülkelerin, bireylerin ve toplumun güvenliklerine karşı çıkabilen hareketlerde bulunan bireylerin bu eylemlerini önlemek ve önlenemeyen hareketlerden kaynaklı suç ve sanık delillerinin

<sup>3</sup>Çağrı Erhan, *Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları, Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye*, (der.) Refet Yinanç, Hakan Taşdemir. Seçkin Yayıncılık, Ankara,2002, s.58

<sup>4</sup>TDK,[http://tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58a3f8ff1de677.68153205](http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58a3f8ff1de677.68153205) (Erişim Tarihi: 09.03.2017).

<sup>5</sup>Ahmet Küçükşahin, *Güvenlik Bağlamında, Risk Ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir Ve Nasıl Belirlenmelidir?*, *Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürü*. ss. 7-40, s. 9.

adalet birimlerine teslim edilip kanuni çerçeve içinde ceza verilmesinin sağlanmasıysa asayiş ifade etmektedir. Özetle, güvenlik kavramı suç işlenmesini önlenmek, asayişe işlenen suçların delil ve sanıklarıyla yargının önüne çıkarılıp cezalandırmasıdır.<sup>6</sup>

Burada değer kavramının, güvenlik ile ilişkisinden de bahsetmek gerekir. Özellikle değer taşıyan varlıkların tehdit altında olması açısından önem arz etmektedir. Değerli varlıkların her daim korunmaları gerekmektedir. Bireylerin kendilerini ailesini gelebilecek tehlikelere karşılık koruması durumu temel olan güvenlik ihtiyacını oluşturmaktadır. Bu durumun ileri boyutu, koruma alanlarının genişleyerek değer taşıyan ve sahip olunan çeşitli varlıkların korunma ihtiyaçlarını meydana getirmektedir. Hatta kimi durumlarda bu korumanın, bireysel anlamda korunma ihtiyaçlarının da ötesine geçip temel koruma ihtiyaçlarını alabildiğini söylemek mümkündür. Buradaki önemli nokta, var olan zenginlik ve bununla ilgili olarak gücün de artması ile güvenlik ihtiyacı da artış göstermesi söz konusudur. Başka bir deyişle kaybedecek şeyleri az olanların güvenlik ihtiyaçları da az olacaktır.<sup>7</sup>

Wolfers, güvenliği sahip olunduğu görülen değerlerle ilgili olarak bir tehdidin olmaması ve bu sayede belirtilen değerlere karşı bir saldırının olabileceği endişesinin de bulunmaması durumu olarak tanımlanmaktadır. Tehdit kavramına bakıldığında, güvenliğin karşıtı olarak zamana ortama ve kişiye bağlı, ortaya çıkan bir deyişkendir. Küçük bir çocuk için yabancılar tehdit, anne ve babanın varlığı ise bu tehdide karşı bir çözümdür. Eskiden çocuklar dışarıda serbestçe oyun oynar, okula yürüyerek giderlerdi. Bu döneme ait güvenlik kaygılarının günümüzde esamesi okunmazken, dışarıda oyun oynayan çocuğun kaçırılacağı, okula servisle gidecek çocuğumuzun ise kazaya kurban gideceği gibi kaygılar ve tehditlerle yaşamaktayız. Tehdit Kavramının asıl özelliğinin, bir tarafıyla doğru olan olgu ve olaylara dayanan bir tarafıyla tahmin ve algılara göre şekillenmesi olduğunu söylemek mümkündür. Tehdidin olası bir algısal boyutunun, gerçeklik dışı ve ya gerçekleşme ihtimalinin az olduğu durumların tehdit durumu olarak görülmesi olasılığının zayıfladığı söylenebilir. Güvenlikten bahsedebilmek için de, varlığın korunarak sürdürülmesiyle ilgili olarak,<sup>8</sup>

- a) *“Bir veya birden fazla iç tehdidin,*
- b) *Bir veya birden fazla dış tehdidin,*
- c) *Bu tür algılanma ile tahmin edilme oranlarının olması”* gerekmektedir.

<sup>6</sup>Devlet Planlama Teşkilatı, “Güvenlik Hizmetlerinde Etkinlik”, **Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 2001, s. 5.

<sup>7</sup>Suat Dönmez, Güvenlik Anlayışının Dönüşümü: İttifak Kavramı Ve Nato, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 4. (**Yayımlanmış Doktora Tezi**)

<sup>8</sup> Dönmez, a.g.e., s. 5.

Güvenliğin çeşitli boyutlarıyla birlikte birbirinden farklılık gösterdiği gibi tehditlerin de çeşitli boyutlarıyla birlikte birbirinden farklılık gösterdiği görülmektedir. Askeri alanda tehdidin genel olarak devletin varlığıyla ilgili bir tehdit olduğu görülmektedir. Politik anlamda devletlerin egemenliğiyle ilgili tehditleri, sosyal anlamda ise tehdidin olması din ve milliyet gibi geniş yapıları kapsamaktadır. Ekonomik olarak tehditlerin bu alandaki karmaşıklıkları taşıdığı ve belirlenmelerinin güç olduğu görülmektedir. Çevre konusunda yaşanan tehditlerin de genel olarak ulus aşırı geliştiği görülen geniş bir çerçevesi vardır.<sup>9</sup>

Bütün bunların yanında güvenliğin maddi ve hukuki, sosyal ve kişisel yönlerinin de olduğunu söylemek gerekir.<sup>10</sup> Maddi olarak güvenlik kavramı, toplumda yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin yaşadıkları çevrede zarara uğramadan, rahatsızlık söz konusu olmadan korkusuz bir şekilde yaşayabilmelerini ifade etmektedir. Hukuki güvenlik, kanun karşısında eşitliğin sağlanması, işkence ve eziyetin yapılmamasıdır. Kişisel güvenlikse, yaşama hakkı başta olmak üzere, kişinin hürriyeti ve dokunulmazlığa sahip olmasını ifade eder. Sosyal güvenlik, devletin halkının sağlığını ve geleceğini güvence altına almasını sağlar. Sosyal güvenlik refah devlet anlayışının gereği olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Görüldüğü gibi güvenlik kavramının tanımlaması yapılırken bazı değişkenlerde dikkate alınmıştır. Değişen koşullara göre kavram çerçevesi yeniden belirlenerek herkesin kabul ettiği ve her dönem içinde geçerli bir tanımın olması da neredeyse imkânsızdır. Bununla beraber güvenlikle alakalı korku ve endişelerden uzaklaşmak, bir tehdidin imkânsız olması gibi kavramların tanımların çoğunda kullanılması ortak bir görüşün olduğunu göstermiştir.<sup>11</sup>

Buradan da anlaşıldığı gibi güvenliğin anlaşılması için üzerinde durulması gereken bir diğer kavram ise tehdittir. Tehdit güvenliğin zıt anlamıdır değildir. Ancak güvenlik kavramının iyi anlaşılabilmesi için tehdit kavramına ihtiyaç vardır. Güvenlik ile tehdit kavramı arasında ilişki önemlidir ve güvensizlik bir tehdit olarak algılanabilir. Yani tehdit ortadan kalkmadan güven duygusu hissedilemez. Bu tehdidin bir tarafıyla doğru olan olgular ve olayları kapsamaktayken, diğer taraftan da tahmin ve algılara dayandığı söylenebilir.<sup>12</sup> Bu durumun güvenlikle ilgili yapılan değerlendirmelere bakıldığında objektif kriterlerin yanı sıra sübjektif yaklaşım etkisinin olduğu görülmektedir. Objektif güvenlikte, bir tehlikenin olmadığı, sübjektif güvenlikse şüphelenilecek tehlikenin

<sup>9</sup>Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, 1998, s.23.

<sup>10</sup>Ali Yılmaz, *Güvenlik Hizmetlerinin Etkinliği Açısından Özel Güvenlik Sistemi*, Okyanus Dağıtım, Malatya, Mart 1996, s. 29.

<sup>11</sup>Arif Behiç Özcan, "Uluslararası Güvenlik Sorunları ve ABD'nin Güvenlik Stratejileri", *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2011, 22, ss. 451-470, s. 447.

<sup>12</sup>Beril Dedeoğlu, *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul, 2008, s. 22.

olmadığı durumudur.<sup>13</sup> Özetle güvenlik kavramı genel olarak bireylerin, toplumun ve toplulukta istenmeyen ve beklenmeyen durumlarda, olay, olgu ve saldırılardan, maddi, yasal ve psikolojik araçlarla korunmasıdır.<sup>14</sup>

### 1.1.2. Güvenlik İhtiyacının Ortaya Çıkışı

Güvenlik ihtiyacı yoksulluk ve zenginlik kaygısıyla birlikte üstünlük kurma çabalarına dayandırılarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu konuda Dursun'un düşüncelerine yer vermek gerekir:

*“Ortaçağ kentlerinin etrafı büyük surlarla çevrilidir. Bunun tamamen bir güvenlik sorunu olduğunu ve bu kentte yaşayanların kendilerini güvenlik içerisinde görmeleri amacıyla bu büyük surları inşa ettiğini biliyoruz. Çinlileri Çin Seddi'ni inşa etmek mecburiyetinde bırakan temel saik ne idi acaba? Diyarbakır'ı çevreleyen o muhteşem surların inşası elbette güvenlik ve savunma maksatlardır. Suriçi İstanbul'u çevreleyen o muhteşem surların güvenlik dışında ne amacı olabilir ki? ... Bugün de güvenlik içerisinde yaşama ihtiyacı milyarlarca dolar silaha para ayrılmasına yol açıyor. Soğuk Savaş döneminde nükleer silahların geliştirilmesine ayrılan büyük paralar, Yıldız Savaşları Projesi, kıtalararası balistik füzeler gibi büyük projelerin gerisinde güvenlik ihtiyacı ve düşmana karşı üstünlük elde etme veya üstünlüğü koruma saiki yatmaktadır.”<sup>15</sup>*

Amerikalı araştırmacı olan Abraham H. Maslow'un, 1954'deki klinik gözlemleri sonucunda insan ihtiyaçları ya da güdülerinin piramit olarak bir hiyerarşinin olduğu belirtmiştir.

- a) İnsan davranışlarının temelinde ihtiyaçlar vardır,
- b) Bazı ihtiyaçların tatmin edilmesi diğerlerinden daha önemli olduğu görülmüştür.

Tarih boyunca insanın yaşamında yer alan güvenlik kavramı birey için temeldir. Güvenlik ihtiyacının insanların yaşamına devam edebilmesi için karşılanması gerekli olan açlık, susuzluk, dinlenme, uyku, dışkılama, nefes alıp verme gibi fizyolojik ihtiyaçlardır. Kısaca fizyolojide yaşanan her değişim, dengenin bozulmasına yol açar ve organizma bozulan dengeyi yeniden sağlayacak olan şeye yönelir. Açsa yemeğe,

<sup>13</sup>Mesut Hakkı Caşın, *Küreselleşmenin Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkisi*, Nokta Kitap, İstanbul, 2007, s. 64.

<sup>14</sup>Ergin Ergül, *Küresel Köyde Suç ve Adalet*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, s. 129.

<sup>15</sup>Davut Dursun, “Güvenlik İhtiyacı ve Yoksulluk”, *Yeni Şafak*, 10 Mayıs 2005, s. 10.

susuzsa içeceğe, uykuluysa yatağa gibi ardından ikinci planda olması ve gerekirse insanların psikososyal dünyası bakımından daha üst düzey ihtiyaçları hissedebilmelerinde giderilmesi gerekli olduğu için Maslow'un ihtiyaçlar piramidinin, şüphesiz ki güvenlik ihtiyacının insan toplulukları için taşıdığı önemin vurgulanması bakımından gerçekçi bilimsel tespitlerden biridir.<sup>16</sup> Güvenlik genel anlamda tarihsel açıdan bakıldığında bir geçmişinin olduğu görülmektedir. Özellikle imparatorluk ve devletleşme süreci içinde güvenlik algısı iç ve dış güvenlik şeklinde ortaya çıkmıştır. İç güvenlik asayişin dış güvenlik ise sınırların dışında muhtemel saldırıların önlenmesi olarak açıklanmaktadır.<sup>17</sup>

Modern anlamda güvenlik kavramının iç güvenlik, dış politika ve askeri, uluslararası alanda hukuki temelinde kavramın dış güvenlikten ayrışması, 17. yüzyıl hanedanlık devletlerinden gelişmiştir. Bütün bunların yanı sıra iç güvenlik kavramının Pufendorf ve Hobbes egemenliğin topluma karşı temel işlevleri arasında vurguladığı görülür. Amerikan anayasası kapsamında güvenliğin özgürlükle ilişkilendirildiği görülmektedir. Özellikle Fransız İhtilali döneminde yurttaş hakların bildirgesi kapsamında güvenlik kavramı, temel olan dört insan hakkından biri olduğu kabul edilmiştir. Wilhelm Von Humbolt'un devletin iç ve dış güvenliğinin garantilenmesinin başlıca unsurlarından biri olduğunu söylemek mümkündür. Fichte, güvenliği sağlayan devletle halkın iletişimin karşılıklı olduğunu vurgulamaktadır. Kant'tın düşüncelerinden etkilenen Humbolt ve Fichte için "hukuk temelli devlet" ve "devletin hukuksal öngörülebilirliği" kavramları 19. Yüzyılda görülen güvenlik anlayışının temellerini oluşturmuştur.<sup>18</sup>

### 1.1.3. Güvenlik Çeşitleri

Güvenlik kavramının genel anlamda üç farklı açıdan incelendiği görülmektedir.

- a. Ülkenin fiziksel alanı açısından güvenlik çeşitleri
- b. İnsanların birlikte yaşamalarına bağlı olduğu faktörler açısından güvenlik çeşitleri
- c. Kapsam açısından güvenlik çeşitleri

<sup>16</sup>Yalçın Ersin, "Hizmet Referanslı Güvenlik Anlayışında Meşruiyet ve Hesap Verilebilirlik", *Polis Bilimleri Dergisi* XI (1), 2009, s. 3.

<sup>17</sup>Andaç Karabulut ve Filiz Değer, Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı ve Realist Yaklaşım Genel Bakış, *İGÜSBD*, Cilt: 2 Sayı: 2 Ekim, 2015, ss. 70-79, s. 74.

<sup>18</sup>Werner Conze, "Sicherheit, Schutz", WernerConze ve Reinhart Koselleck (der.) *Geschichtliche Grundbegriffe. Historische Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland*, Stuttgart, Ernst Klett Verlag, Cilt 5, 1984, s. 831–862. **Aktaran**, Brauch, a.g.e., s. 3

Bunun yanında güvenlik konusuyla ilgili yapılan çalışmalar güvenlik kavramının kapsamını ve çerçevesini de genişletmiştir. Güvenlik çeşitlerine geçmeden önce Tablo 1’de genişletilmiş güvenlik kavramını sunmakta yarar vardır.

Bu tabloda güvenlik kavramlarını gösterilen, risk altındaki değer ve tehdit kaynağı ve kaynakları verilmiştir.

**Tablo-1** Genişletilmiş Güvenlik Kavramları<sup>19</sup>

Güvenlik Kavramları	Gösterilen (Kimin Güvenliği?)	Risk Altındaki Değer (Neyin Güvenliği?)	Tehdit Kaynağı/Kaynakları (Kimden/Neden Korunma?)
Ulusal Güvenlik [Siyasi, Askeri Boyut]	Devlet	Egemenlik, Toprak Bütünlüğü	Diğer Devlet, Terörizm (Devlet Dışı Aktörler)
Toplumsal Güvenlik [Boyutu]	Milletler, Toplumsal Gruplar	Ulusal Birlik, Kimlik	Milletler Göçmenleri, Yabancı Kültürler
İnsan Güvenliği	Bireyler, İnsanlık	Beka, Hayat Kalitesi	Devlet, Küreselleşme, Küresel Çevre Sorunları (GEC), Doğa, Terörizm
Çevresel Güvenlik [Boyutu]	Ekosistem	Sürdürülebilirlik	İnsanlık
Cinsiyet Güvenliği	Cinsiyet İlişkileri, Yerli Halk, Azınlıklar	Eşitlik, Kimlik, Dayanışma	Ataerkillik, Totaliter/Erktekelci Kurumlar (Hükümetler, Dinler, Elitler, Kültür), Hoşgörüsüzlük

<sup>19</sup>Hans Günter Brauch, “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, çev. Zeynep Arkan, *Uluslararası İlişkiler*, 2008, 5 18, 11.



### 1.1.3.1. Ülkenin Fiziksel Alanı Açısından Güvenlik Çeşitleri

**İç Güvenlik:** İç güvenlik kavramının, toplumun kendisine ait olan iç dinamiklerinden kaynaklı tehlikelere karşılık kişi, mal ve kurumların, gerektiği zaman güç kullanımlarını da kapsayan yöntem ve araçlarla korunması olarak ifade edilmektedir.<sup>20</sup> İç Güvenlik Anayasa ile kurulmuş olan hür ve demokratik yapıyı ya da temel hak ve hürriyeti tehlikeye sokmaya ya da ortadan kaldırmaya yönelik şiddet ve tehdit içerikli hareketlerin belirtilerinin ortaya çıkması ya da kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına sebep olacak şiddet olaylarının meydana gelmesi sonucu güvenlik kuvvetleri ile düzenin sağlanması veya iç savaş durumunda ulusal güvenliğin sağlanmasıdır.<sup>21</sup>

**Dış Güvenlik:** Dış güvenlik kavramı; bir devletin neredeyse her alanında politikaları belirleme aşamasında diğer devletlerin etkisinin olmaması, onlardan talimat ve emir almaması, onlardan gelmesi muhtemel her çeşit saldırıya karşı koyabilmek ve egemen olma şeklinde ifade edilmektedir. Bu kapsamda devletin görevlerinin yerine getirilme aşamasında, milli güç adı verilen birimi kullanılmaktadır. Milli güç, Devletin ulusal çıkarlarını korumak ulusal hedeflerini elde etmek için kullandığı ya da kullanabileceği maddi ve manevi unsurların bütünüdür. Milli güç bir milleti millet yapan temel kavramdır. Bunlar; politik, ekonomik, askeri, psiko-sosyal güç ve manevi duyguları ifade eden kültürel güçtür. Bunlarda öncelik yoktur, hepsi birbirini tamamlar. Bu gücün kaynaklarıysa milletin içerisinde doğar, büyür ve gelişir.<sup>22</sup>

**Toplumsal Güvenlik:** Toplumsal güvenlikte, kimliği oluşturan bireylerle unsurların yok edilme çabalarının engellenmesi, kültür, dil, milli ve dini değerlerde kabul edilebilen bir tarzda gelişiminin sağlanması söz konusudur. Özetle, bireylerin yaşlılık, hastalık, analık ve işsizlik gibi bazı risk ve tehlikelere karşı korunması toplumsal güvenliği ifade eder.<sup>23</sup>

**Ulusal Güvenlik:** Ulusal güvenlik kavramı oluşturulması; ulusal çıkarlar ve bunlara yönelik olan tehdit ve bu tehditlere karşılık alınabilecek tedbirlerin temelini teşkil etmektedir. Ulusal çıkarın, “2945 sayılı Milli Güvenlik Kurulu (MGK)” ve “MGK Genel Sekreterliği Kanunu”nda, devletin beka ve güvenliğiyle milletin refahının sağlanması için korunması ve ulaştırılması gereken amaçlar olarak ifade edilmiştir.

<sup>20</sup>Selçuk Emsen ve Kemal Değer, “Turizm Üzerine Terörizmin Etkileri: 1984 2001, Türkiye Deneyimi”, *Akdeniz İİBF Dergisi*, VII, 2004, 67-83, s. 69.

<sup>21</sup>Celil Balkan, Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Sorunları. Toplumsal Dönüşüm Yayınları. İstanbul, 2006

<sup>22</sup>Bekir Çınar, Devlet Güvenliği, *İstihbarat ve Terör*, SAM Yayınları, Ankara, 1997, s. 63.

<sup>23</sup>Süleyman Ulutürk ve Kutlu Dane, “Sosyal Güvenlik: Teori, Dönüşüm Ve Türkiye Uygulaması”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009, C.8 29, ss. 114-142, s. 121.

Burada önemli nokta, bekanın yanı sıra milletin refahı durumudur.<sup>24</sup> Özetle bir ülkenin milli menfaatlerinin gerçekleştirilmesiyle bu menfaatlerinin dış ve iç tehditlere karşılık kollanması ve korunmasıdır.<sup>25</sup> Ulusal güvenliğin içeriğini “iç güvenlik” ve “dış güvenlik” konuları oluşturmaktadır.

### 1.1.3.2. İnsan Birlikteliğinin Bağlı Olduğu Faktörler Açısından Güvenlik Çeşitleri

a. **Siyasi Güvenlik:** Toplumsal düzenin istikrarı ile alakalı bir yaklaşımdır. Ülkenin en üst düzeyinde rejimine halka dayanıp dayanmadığı, bunun yanında siyasi olarak yürütüldüğü görülen konuların ülkenin yasalarına göre olup olmadığını ifade etmek için kullanılır. Halka dayanıp iş başına gelmeyen hükümetlerin kendi varlıklarına karşılık devamlı olarak güvenlik endişesinde oldukları görülür. Siyasi güvenlik endişesinin ortadan kaldırma yolunun halkın güveniyle iktidara gelme ve yönetimiyle ilgili hususların halkın katılımıyla yürütülür.<sup>26</sup>

b. **Sosyal Güvenlik:** Sosyal güvenlik kavramı, kişilere tıbbi yardım ve gelir güvencesi sağlama amacını güden kurum, ölçüt, hak ve yükümlülüklerin bütünü şeklinde tanımlanabilir.<sup>27</sup>

c. **Ekonomik Güvenlik:** Ekonomik güvenlik kavramı, askeri güvenlik kadar milli güvenliğin önemli bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Ekonomik anlamda kamunun işlevlerinin sürdürülebilmesi konusunda yeni gelir kaynaklarına erişmek ve ulusun ekonomisini kontrol altına alarak, ödemelerdeki sistemin çalışması, dış ve iç kamu borç ödemelerinin yapılmasını sağlamak, kamu finansmanının devamlılığı, bankacılık sisteminde sistematik risklerden uzak bir şekilde çalışma ve gelir dağılımındaki dengenin toplumsal hayatı tehdit etmeyecek, kendi vatandaşları için yeterli istihdam olanaklarının sağlanmasını kapsar. Diğer bir deyişle ekonomik güvenliğin temeli bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması olarak da görülmektedir.<sup>28</sup>

d. **Askeri Güvenlik:** Bir ulusun olabilecek dış ve iç tehdit veya saldırılara karşı askeri birimler aracılığıyla koruyucu önlemler olarak bertaraf edilmesi anlamını taşımaktadır.<sup>29</sup>

<sup>24</sup><http://www.mgk.gov.tr/sss.html> (Erişim Tarihi: 10.04.2017).

<sup>25</sup>Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Üzerine Bazı Düşünceler, <http://www.forsnet.com.tr/onemlilermgk.html> (Erişim Tarihi: 10.03.2017).

<sup>26</sup> Küçükşahin, a.g.e., s. 12.

<sup>27</sup>ILO: “Social Security for All: Investing in Global Social and Economic Development”, *Issues in Social Protection Discussion Paper*, Cenova, 2006, No 16, s. 5.

<sup>28</sup>Süleyman Aydın, “Küreselleşme Sürecinde Türkiye'nin Ekonomik Güvenliği”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2009, Yıl: 11, Sayı:42, s. 39.

<sup>29</sup> Küçükşahin, a.g.e., s. 13.

e. **Çevresel Güvenlik:** Çevresel güvenlik kavramı, toplum ve toplumdaki bireylerin refahlarının sağlanmasında dış bir gücün yönelttiği herhangi bir tehdidin ortadan kaldırılmasıdır.<sup>30</sup>

### 1.1.3.3. Kapsam Açısından Güvenlik Çeşitleri

a. **Ulusal Güvenlik:** Ulusal güvenlik kavramının ülkeyi oluşturduğu görülen sınırların korunma ve sınırlar içerisinde yaşayan kişilerin kanunlar ile belirtilen hakların güvence altına alınmasıdır. Ulusal güvenlik kavramı genel olarak devletin, varlığının sürdürülebilmesi konusunda, ulusal ve uluslararası alanda kendine yöneltilen tehditleri algılama biçimi ve bunları nasıl yanıtladığının ifade edilmesi için kullanılır.<sup>31</sup> Bu konu ileriki başlıklarda daha ayrıntılı olarak işlenecektir.

b. **Bölgesel Güvenlik:** Devletlerarasındaki dostluk ve düşmanlık ilişkilerinden ortaya çıkmaktadır. Şüpheli, tehdit ve korku bölgesel güvenliğin çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ülkelerin bir birleriyle örtüşen çıkarları bulunmaktadır. Bu çıkarları korumak için ülkeler bir birleriyle anlaşma yaparak örgütlenmektedirler. Yani Bölgesel güvenlik, bölgesel anlamda ve güvenlik konusunda rekabetteki karşılıklı bağımlılığı anlatmaktadır.<sup>32</sup>

c. **Uluslararası Güvenlik:** Uluslararası güvenlik kavramı; uluslararası sistemin bütünü kapsayan, ulusal, bölgesel veya bireysel boyutta sıralandığı görülmektedir. Güvenliğin temel unsurlarının, silahlanma, terörizm, nükleer tehdit, anti-terör çatışmaları, salgın hastalıklar, sosyal ve siyasi sonuçlarıyla etnik ilişki ve bu ilişkilerdeki temel suç faaliyetlerinin etkisinin artması sebebiyle güvenliğin küresel boyutta incelenmesine neden olmuştur. Kısacası ikiden fazla devletin birbirleri ile çıkarları doğrultusunda ilişkilerde bulunması ve ortak menfaatleri çerçevesinde oluşturulan bir güç mücadelesi olarak görülmüştür.<sup>33</sup>

d. **Küresel Güvenlik:** Güvenlik çalışmalarında geliştirilen yeni yaklaşım ve anlayışlara göre grup, birey, toplum ve uluslararası örgütlerdeki gibi aktörlerin de en az devletteki kadar güvenlik çalışmaları özne niteliği taşımaktadır.

<sup>30</sup>Porter Gareth, "Environmental Security as a National Security Issue", *Current History*, 1995, 94: 592, 218-222, s. 218.

<sup>31</sup>Gökhan Koçer, "Soğuk Savaş Sonrası, Ulusal Güvenlik Kavramı ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme", *Akademik Bakış*, 2002, Cilt 1, Sayı 1, s. 28-48, s. 6.

<sup>32</sup>Küçükşahin, a.g.e., s. 14.

<sup>33</sup>Küçükşahin, a.g.e., s. 14.

Bununla birlikte güvenlik çalışmalarının devletlerin yanında devlet-dışı aktörle tarafından da algılanan tehditlerin incelendiği bir çerçeve oluşturulmuştur.<sup>34</sup>

## 1.2. ULUSAL GÜVENLİK

Güvenliğin insanoğlunun en ilkel ve temel ihtiyaçlarından biri olduğu daha önceden vurgulanmıştı. Geçmiş dönemlerde doğadan gelmesi mümkün olan zararların savuşturulması için mağaraya sığınma refleksi şeklinde algılandığı görülürken, günümüzde bir ulusun kendisini nükleer silahlardan koruma amacının güvenlik kapsamında ele alındığı görülmektedir. Devletin en önemli görevlerden biri de güvenliği sağlamaktır. Dolayısıyla ulusal güvenlik kavramı farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Uluslararası Sosyal Bilimler Ansiklopedisi ulusal güvenliği; “bir ulusun kendine ait değerleri iç ve dış tehlikelerden koruma yeteneği” olarak tanımlarken, Arnold Wolfers ulusal güvenliği; “bir ulusun kendisine yönelen saldırıyı önleyebilmesi ya da bu saldırıya karşı harekete geçerek galip gelebilmesi”<sup>35</sup> olarak açıklamaktadır. Yine başka bir tanımda ulusal güvenlik; “bir devletin ulusal sınırları ve çıkarlarının, başka devletlerin saldırı ve tehditlerinden uzak olması durumudur.”<sup>36</sup> Siyasal, toplumsal, teknolojik ve ekonomik gelişmelere de bağlı güvenlik algılamasının dönemlerin gereksinimlerine göre yeni anlamlar kazanarak; farklı boyutlara ulaştığı gözlemlenmektedir. Bir birey için güvenliğin, kendine ve sahip olduğu her türlü kazanımlarının karşısında herhangi bir tehlike veya tehdidin olmama durumunu izah ettiğini belirtmek gerekir. Devletler içinse güvenlik sorunsalının, birey hayatının bütün evresinde etkisinin hissedildiği ve siyasi, ekonomik, psikolojik ve toplumsal tüm alanlarında dikkate alınmak durumunda kalınan bir olgu olması söz konusudur.<sup>37</sup>

Bu anlamda geleneksel güvenlik anlayışı temelde ulusal güvenlik kavramını gündeme getirmektedir. Ulusal güvenlik kavramının, ilk defa İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD'nin hazırlamış olduğu “Ulusal Güvenlik Anlaşmasıyla siyasal yaşama girdiği görülmüştür.”<sup>38</sup> Devletlerin güvenliğinin sağlanmasıyla ilgili endişelerinin ifade edilmesi için kullanılan bir kavram olduğu görülen ulusal güvenlik; devletin askeri,

---

<sup>34</sup>Pınar Bilgin, “Individual and Societal Dimensions of Security”, *International Studies Review* 5, 2003, 203-222, s. 207.

<sup>35</sup> Ayoob, a.g.e, s.5

<sup>36</sup> Ahmet Emin Dağ, *Uluslararası İlişkiler*, Anka Yayınları, İstanbul, 2004, s.391

<sup>37</sup> Abdullah Torun, *Ulusal Güvenlik ve Küreselleşme: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Politikasının Dönüşümünde Küreselleşmenin Rolü*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 29 (**Yayımlanmış Doktora Tezi**).

<sup>38</sup> Fikret Birdişi, “Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel Ve Düşünsel Temelleri”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, 2, Sayı: 31, ss. 149-169, s.149.

politik ve ekonomik güçlerini kullanılıp varlığını sürdürme çabalarının bütünü şeklinde ifade edilebilir.<sup>39</sup>

Ulusal güvenlik konusunda öne çıktığı görülen iki kavram vardır: Ulusal çıkarlar ve tehditler. Ulusal çıkar kavramının ulusal güvenlik kavramından daha önce kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Öyle ki, 1930'larda ekonomik bunalım esnasında güçlü baskı grupları ve ulus altı örgütlenmelerin maddi çıkarlarını kollanmasıyla ilgili uygulamalara referans olduğu gerekçesi ile ABD'de eleştirilmiştir.<sup>40</sup> Bunun nedeni ise 1929'a kadar ABD ekonomisi yüzde 50'sinin 200 holdingin eline geçmesi ve 1930'lardaki ekonomik krizle beraber, ABD'nin siyasal ve sosyal yaşamı alt üst etmesi durumlarıdır. Bu sebeple ulusal çıkarların gözetildiğini belirten siyasal ve ekonomik önlemler ile esasen ABD ekonomisini elinde tutan işletmelerin çıkarlarının korunması da gündeme gelmiştir.<sup>41</sup>

Bu kapsamda ulusal güvenlik yaklaşımlarının, 20. yüzyılda siyasal olayların ardından daha fazla gündeme geldiğini belirtmek gerekir. Baylis'in daha ziyade askeri yönden tanımladığı görülen ulusal güvenliğin temelde ilgi alanının, devletlerin kendisine yönelecek olan tehditlerin karşısında geliştirilmesi gerekli olan askeri imkan ve kabiliyetler olduğunu belirtmiştir.<sup>42</sup> Güvenliğin sebebi olarak tehdit, tehdidin uzaklaştırılma aracı olarak da güç, bu gücü ortaya koyduğu görülen eylem, güç ve eylemlerin zemini olan politika ulusal güvenlik politikası bileşenlerini oluşturduğu görülmektedir.<sup>43</sup> Özellikle de politikaya yapıldığı görülen atıfların getirisi ile ulusal çıkarlar ve tehditler ulusal güvenlik adına önemli kavramlardır.

O halde, ulusal güvenlik kavramının, güvenlik kavramından daha ziyade biçim olarak güvenliğin objesi, yani güvenliğin tehdit altında olması ve korunması gerekli olan ulus olma algısının güçlendirilmesi için kullanıldığını söylemek mümkündür.<sup>44</sup> Ayrıca, devlet güvenliğinin yerine ulusal güvenlik ve milli güvenlik gibi kavramların da kullanılmaya başlanmasıyla, uygulandığı görülen güvenlik politikalarının meşruluğuna halkın da ikna edilerek; inandırılması amacını taşımaktadır.<sup>45</sup>

<sup>39</sup>Levent Sevim, Ulusal Güvenlik Bağlamında Tıbbi Tehdit Ve Tıbbi İstihbarat Değerlendirmesi, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 2014, s. 21 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

<sup>40</sup>Wolffers, Arnold, "National Security: As an Ambiguous Symbol", Political Science Quarterly, 67:4 Academy of Political Science Pub, pp. 481–502'den aktaran, Birdişli, a.g.m., 1952, s. 152.

<sup>41</sup>Birdişli, a.g.m., s. 152.

<sup>42</sup>John Baylis, "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", Derleyenler: Mustafa Aydın ve Hans Günter Brauch, Necati Polat, Mitat Çelikpala, Ursula Oswald Spring, **Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe Seçme Makaleler**, 1. Baskı, Ekim, İstanbul, 2012, ss. 153-164, s. 156.

<sup>43</sup>Birdişli, a.g.e, s.150.

<sup>44</sup>Buzan, Barry, People, States and Fear, Pearson Education, Harlow, 1991'den aktaran Torun, a.g.e.s. 19.

<sup>45</sup>Pınar Bilgin, **11 Eylül Öncesi ve Sonrasında Küreselleşen Güvenliği Anlamak**, Derleyen: Cem Karadeli, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2005, s. 64.

Ulusal güvenliğe bakışın ülkeden ülkeye göre farklılıklar gösterdiğini de burada belirtmek gerekir. Buna göre oluşturulmuş olan kurum/kuruluşların yapılarında değişikliklere rastlanmasının nedeni de budur. Bu farklılıkların devletlerin olduğu coğrafyaya, sosyo-kültürel yapılarına, jeopolitik konumlarına, geçmişe dayalı anlaşmazlıklar ve ittifaklara göre oluşan tehdit algılamalarıyla yönetim şekillerinden kaynaklandığı görülmektedir. Bu sebeple, her devlet, ulusal güvenliğe karşı bakış açısını ve bununla ilgili kurum/kuruluşlarının da farklılık göstermesi olağandır. Ulusal güvenlik kavramı zamanla evrensel bir boyut kazanmıştır. Bunun sonucunda ulusal güvenliğin sosyal, politik, ekonomik ve askeri ekonomik unsurları kapsamı söz konusu olmuştur. Bu aşamanın ardından ülkelerin bölgesel ve küresel çıkarları için birçok örgütte olmayı, ulusal güvenliği sağlamanın bir yöntemi şeklinde görüp öyle değerlendirmeye başlamışlardır. Bu anlamda sosyal, ekonomik ve politik araçların ortak etkisinin sağlanması için beraber hareket edebilen ulusların, ortak kurum/kuruluşlar kurmaya başladıkları da göz ardı edilmemelidir. Bunun nedeni ise uluslararası ilişkiler disiplininin de anahtar ve merkezi kavramlarından biri olan ulusal güvenliğin, bir ülkenin özellikle dış politika kararlarının alınması konusunda belirleyici faktör olmasıdır.<sup>46</sup>

Bunun yanında önemli bir konuda uluslararası güvenlik kavramıdır. Öyle ki konuyla ilgili geliştirilen kavramların hem ulusal hem de uluslararası güvenlik olarak ortam yaklaşımları olduğu görülmektedir. Uluslararası güvenlik konusuna geçmeden önce geliştirilen yaklaşımlara değinmekte yarar vardır. Özellikle Soğuk Savaş döneminde ve sonrasında genelde güvenlik çalışmalarının üç temel yaklaşımda incelendiği görülmektedir.<sup>47</sup>

- a. Realist Güvenlik Yaklaşımı
- b. Eleştirel Güvenlik Yaklaşımı
- c. Konstrüktivist Güvenlik Yaklaşımı

---

<sup>46</sup>Gamze Güngörmüş Kona, *Uluslararası Çatışma Alanları ve Türkiye'nin Güvenliği*, Okumuş Adam, İstanbul, 2005, s. 636.

<sup>47</sup>Barry Buzan, Ole Waever, Jaab de Wilde, *Security: A New Frameworkfor Analysis*, Boulder, Colo: Lynne Rienner Pub, 2009, s. 36.

**Tablo-2** Ulusal/Uluslararası Güvenlik Yaklaşımları<sup>48</sup>

Devlet Merkezli Güvenlik	Realist Güvenlik Yaklaşımı	İnsan Merkezli Güvenlik	Eleştirel Güvenlik Yaklaşımı	Hegemonik Merkezli Güvenlik	Konstrüktivist Güvenlik Yaklaşımı
	Post-Kolonyal Güvenlik		Bariş Çalışmaları		Konvansiyonel Konstrüktivizm
	Stratejik Güvenlik		Feminist Güvenlik		Eleştirel Konstrüktivizm
	Neo-realist Güvenli		İnsani Güvenlik		Kopenhag Okulu

**Realist Güvenlik:** Ulusal güvenlik ile ilgili yapılan çalışmaların uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde ele alındığı için genel olarak realist yaklaşımın etkisinde kaldığı görülmektedir. Realizm kuramının güvensizlik temeli üzerine tasarlandığı güvenlik anlayışının en önemli özelliklerinden biri olan “anarşi” metaforu yer almaktadır. Uluslararası ortamı anarşi üzerinden yorumlayan realist teori, güven analizini temel aktör olarak gördüğü ulus-devletler ile onlar arasındaki güç ve çıkar mücadelesine indirgemıştır. Realizmin önde gelen isimlerinden biri olan Machiavelli’ye göre, güvende olmanın temel nedeninin; güçlü bir savunma ve otoriter bir yönetime sahip olmak ayrıca devletin devamlılığını sürdürebilmek için de iyi kanunlara ve güçlü bir askeri güce sahip olmaktan geçtiğini, bir kral güçlü ordulara sahip olmadan, iyi kanunlara sahip olamaz.<sup>49</sup> Bu durumunun temel nedeninin uluslararası ilişki konusunda askeri gücün ve bu güç üzerinde politik kontrollerin rol oynuyor olmasıdır. Ülkelerin askeri gücü ve ulusal çıkarları ile sınırlandırılmış, dar bir güvenlik tanımı yapan realistlere göre devletler, çıkar ve amaçlarını korumak için her zaman gerekli gücü elde etmek zorundadırlar. Güvensizliğin süreklilik kazandığı bir ortamda güvende olmanın tek yolu, istikrarlı bir şekilde askeri güç ve kapasite artırımına gitmek ya da iyi kanunlara ve güçlü ordulara sahip olmaktır. Devletin güvenliğini ulusun ve dolaylı yoldan bireyin güvenliği ile eş tutan realizm, savaş ve çatışma kavramlarını merkeze koyarak, “güvensiz ortam” temasıyla da devlet odaklı güvenlik yaklaşımını meşrulaştırmaktadır.<sup>50</sup> Uluslararası ilişkilerde temelde dört ön kabulün realist yaklaşımı şekillendirdiği görülmektedir.

<sup>48</sup>Barry Buzan, Ole Waever, Jaab de Wilde, **Security: A New Frameworkfor Analysis**, Boulder, Colo: Lynne Rienner Pub, 1998, s. 59.

<sup>49</sup>Niccolo Machivelli, (2005), Hükümdar, (çev. Mehmet Özyay), İstanbul: Şule Yayınları

<sup>50</sup>Atilla Sandıklı, Bilgehan Emeklier, “Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm” 21. Yüzyılda Uluslararası Örgütlerin Güvenlik Yaklaşımları ve Balkanların Güvenliği, 2011

- a. Ulus-devletlerin uluslararası ilişkilerde bağımsız, egemen ve tutarlı davrandıklarını farz eden aktörlerin olmasıdır.
- b. Devletlerin davranışlarının şekillenmesine yol açan temelde itki gücüdür.
- c. Uluslararası ilişkiler konusunda etkinliğin sahip olunan güç ile doğru orantılı olmasıdır.
- d. Devletlerin karşılıklı olarak ilişkilere zorladığı görülen önemli konuların barış, güvenlik ve güç olduğudur.<sup>51</sup>

Eleştirel güvenlik yaklaşımlarının, realist yaklaşımın devletin fiziki güvenliği ve devlet temelli olan güvenlik anlayışlarına odaklanması konusunda eleştirir. Buna göre eleştirel teorinin, insan ile insanın temel gereksinimlerinin dikkate alınmadığını vurgulamak doğru olacaktır. Eleştirel yaklaşımda güvenlik kavramının başka bir açıklaması da güvenliğin, sosyal düzenin dayanaklarıyla ilgili herhangi bir kaygı durumunun olmaması şeklinde tanımlanmasıdır. Güvenliği söylem anlamında kavramsallaştırdığı görülen “Ole Waever” herhangi bir soruna güvenlik etiketlerinin yapıştırılma durumunda bu soruna özel bir statü verdiği görülürken sorunun muhatabı devlete bu sorun ile baş edebilmesi için kullanabileceği olağan dışı tedbirlerde meşruluk sağlanmasının altını çizmiştir.<sup>52</sup> Waever, devletin ana aktör olma durumlarında her konunun tartışılmaz güvenlik sorunlarına dönüşebildiğini de belirtmiştir. Waever’ın, bu duruma karşı çok sayıda durumun güveniksizleştirilmesinin gerektiğini söylemiştir. Böylelikle konuların olağandışı davranış biçimlendiren daha ziyade normal davranış alanlarına sokulup insanların hayatlarını daha az rahatsız edip çözümlenme yolunu seçecektir.<sup>53</sup>

a. **Post-Kolonyal Güvenlik Çalışmaları:** Batı merkezli devlet ve güvenlik odaklı bir yaklaşımdır. Batı’nın güvenliğini sağlamak için Batı dışındaki dünyanın “güvenlik gereksinimleri” üzerine yoğunlaşır. Bu bağlamda kolonyal dönemin tecrübelerinden ve Üçüncü Dünya Ülkelerinin devlet biçimlerinden yola çıkarak teoriler üretir. Bu bakımdan güvenlik sorunsalı açısından Birinci ve Üçüncü Dünya Ülkelerini birlikte inceleyen bir bakışa sahiptir. Sömürgeci Devlet Merkezli Batılı akademisyenler tarafından yazılan ve sömürülen ülkeleri ve insanlarını konu alan çalışmalardır.

---

<sup>51</sup>Abdulkadir Baharççek, TheImpact of Recent Major Changes in International Politics For Turkey’s Security Interest, Nottingham University, 1993, s. 15. **(Yayımlanmış Doktora Tezi).**

<sup>52</sup>Barry Buzan, “Security Concept” konulu mülakatı, Canadian International Policy, 6 Aralık 2004, <http://www.international.gc.ca/cippic/discussions/securitysecurite/video/buzan.aspx?lang=eng>, (Erişim Tarihi: 22.10.2017).

<sup>53</sup>Oktay F. Tanrısever, **Güvenlik, Devlet ve Ötesi Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**, (Der.) Atilla Eralp, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s. 108.



b. **Stratejik Güvenlik Çalışmaları:** Politik ve askeri dinamikler üzerine yoğunlaşan klasik bir güvenlik yaklaşımıdır. Savaş, nükleer silahlanma, caydırma teorileri, silahlanma yarışı, silahlanmanın kontrol altına alınması gibi konuları içeren bir dizi alt çalışmayı kapsar. Devlet merkezli ve materyalist bir yaklaşımı ve normatif bir tutumu içerir. Özellikle ABD, İngiltere ve Fransa gibi güçlü ve hegemonyal devletlerde yaygındır.

c. **Neorealist Güvenlik Çalışmaları:** Devlet merkezli materyalist ve güce odaklı stratejik çalışmalarla yakından ilgili realist bir yaklaşımdır. Objektif güvenliğin etkisi altındadır. Güç, politika ve çatışma konuları üzerinde yoğunlaşmış olmasına karşın neorealizmi asıl farklı kılan uluslararası alanda kutuplaşma üzerine yapılan çalışmalardır. ABD kaynaklı olmasına karşın Avrupa'da da yoğun olarak ilgi görmektedir.

**Eleştirel Güvenlik:** Eleştirel güvenlik yaklaşımının realist güvenlik yaklaşımı ve politikalarına karşı tepki şeklinde geliştirildiği görülmektedir. Epistemolojik kapsamda subjektif güvenlik yaklaşımlarından etkilendiğini söylemek gerekir. Doğal anlamda bir tehdidin varsayımlarına dayanmaktadır. Temel olarak hiçbir şeyin tehdit olmadığını ve olguların siyasal veya sosyal kontrolden çıkma gibi durumlarda tehdit oluşmaktadır. Bu yaklaşım kapsamında uluslararası politikaya öncelik verilmektedir. Sorunların çözülmesinde ortak alanın oluşturulmaya çalışıldığını söylemek gerekir. Eleştirel yaklaşıma göre ulus-devlet yapıları, kökeninde yurttaşları için güvenlik üreten bir mekanizma durumunda olmalıdır. Güvenlik konusunda devlete araçsal bir işlev yükleyen eleştirel perspektif, birey güvenliğine referansla devletin asıl amacının yurttaşlarının güvenliğini sağlamak olduğunu vurgulamaktadır. Bu yaklaşım devletten ziyade toplumun algılamış olduğu tehditlerin daha önemli olduğunu, başka bir deyişle eleştirel güvenlik teorilerinin insan merkezli olduğunu söylemek mümkündür.<sup>54</sup>

Eleştirel güvenlik çalışmaları temelde, Britanya'da bulunan Abersywyth'e kadar gider. Ken Booth, Soğuk Savaş'ın özellikle son zamanlarında ortaya atılan fikirlerin, uluslararası güvenlik için farklı düzeylerden okunabilmesi bakımından önemli olduğunu belirtmektedir. Bu anlamda uluslararası güvenliğin sağlanabilmesi, referans objelerinin en aza indirilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Bu konuda referans objelerinden kastedilen, mevcut çatışma ve sorunlardır. Abersywyth Okulu'ndaki temel argüman özgürleşmedir.<sup>55</sup> Okulun güvenlik algısının birey odaklı olması bireylerin bütün kısıtlamalardan arındırılıp özgürleştirilmesiyle yerel olan ölçekten küresel boyutlara

<sup>54</sup> Buzan, a.g.e., s. 37.

<sup>55</sup> Tanrısever, a.g.m., s. 110-116.

taşınabilecek olan tehditlerin önlenebileceğinin savunulduğu görülmektedir. Bu anlamda bireylerin sosyal, politik, ekonomik ve kültürel mahrumiyetlerden sıyrılma durumu ve bu açıdan özgürleşmesi neticesinde yine temel olarak insan merkezli ortaya çıktığı görülen küresel güvenlik sorunlarının ortadan kalkacağı anlamına gelmektedir. Birey/insan ve bunların yaşamsal anlamda değerlendirilebilecek ekonomik, politik, kültürel ve sosyal yaşamı özgürleştirme kavramının hem dayanağı hem de yegane referans objesini ifade etmektedir.

Kopenhag Okulu güvenliği, sadece devletlerin değil, toplumların da tehditlerden kurtulma arayışları, rakiplere karşı kendi kimliklerini koruma yetenekleri olarak tanımaktadır. Kopenhag Okulu'nun genel felsefesi, tek başına birey güvenliğinden ziyade bireylerin bir araya gelerek meydana getirdikleri oluşumlarla daha çok ilgilenerek, güvenlik analizlerinde birey güvenliği yerine egemen devletlerin güvenliğini ön plana çıkarmasını sağlamaktır.<sup>56</sup> Bu konuda güvenikleştirme durumundan kastedilen, güvenikle ilgili sektörel analizin gerçekleştirilmesi ve bölgesel güvenlik kompleksinin oluşturduğunu belirtmek gerekir. Kopenhag Okulu devlet olgusunun var olması ve etkilerini kaybetmesi ve hatta analizin merkezine oturtulması söz konusudur. Güvenlik anlayışının devlet merkezli olan yapıdan uzaklaşmış ve gittikçe sosyal inşacı yapıya bürünüp analiz biriminin çoğaldığı görülmektedir. Bu konuda uluslararası politikada görüldüğü gibi güvenlik algısıyla ilgili aktör sayılarının artışı ve dolayısıyla tehditlerin de çeşitlenmesinde en önemli etken olduğu kabul edilmektedir.<sup>57</sup> Bunlar;

a. **Bariş Çalışmaları:** Realizmdeki stratejik çalışmaların tam karşısında yer almaktadır. Uluslararası ilişkilerde güç kullanımının en aza indirgenmesi için uğraş verir. Nükleer tehdit gibi sonuçları insanlık için bir felakete neden olabilecek tehdit ve tehlikelere dikkat çekmeyi amaçlar. Bu bağlamda bireyselliği ön plana çıkartarak devlet merkezli güvenlik çalışmalarının da karşısında yer alır. Ancak stratejik çalışmalar içinde yer alan silahların kontrolü ve silahsızlanma çalışmalarıyla örtüşür. Bu yaklaşım daha çok İskandinav ülkeleri, Almanya ve Japonya'da yaygınlık kazanmıştır.

b. **Feminist Güvenlik Çalışmaları:** Bariş çalışmaları ve post-konstrüktivizm içinde yer alan birçok çalışma ve yaklaşımla örtüşen bir içeriğe sahiptir. Devlet merkezli çalışmaların karşısında yer alırken eleştirel güvenlik içinde yer alan yapısal şiddet görüşleri içinde özellikle kadınların mağduriyetini ön plana çıkarmayı amaçlar.

<sup>56</sup> Nilüfer Karacasulu, "Avrupa Entegrasyon Kurumları ve Sosyal İnşacı Yaklaşım" Uluslararası Hukuk ve Politika, s.82

<sup>57</sup> Murat Yorulmaz, "Değişen Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Değişmeyen Güvenlik Paradoksu", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt/Volume 3, Sayı/Number 1, Temmuz, 2014, ss. 103-135, s. 119.

Şiddetin erkek egemenliğinin bir sonucu olduğu görüşünü taşır. Bu bağlamda güvenlik çalışmalarındaki erkek egemenliğinin neden olduğu sorunlara dikkat çeker. Feminist güvenlik çalışmaları 1980 ortalarında ABD ve İngiltere’de başlamış ve tüm dünyaya yayılmıştır.

c. **İnsani Güvenlik:** Barış çalışmaları ile yakından ilişkilidir. Güvenlik konusunda öncelikli referansın insan olması gerektiği görüşünü savunur. Bu nedenle yoksulluk, geri kalmışlık, açlık ve insan varlığına yönelik diğer potansiyel tehditler üzerine yoğunlaşır. Uluslararası güvenlik çalışmalarıyla kalkınma çalışmalarının gündemini birleştirmeye çalışır. İnsani güvenlik çalışmaları Japonya ve BM çatısı altında başlamış Avrupa Birliği, Kanada, Norveç ve Japon hükümetleri tarafından destek görmüştür.

**Konstrüktivist Güvenlik:** Konstrüktivizm kavramının Uluslararası İlişkilerle ilgili otantik bir kavramı ifade etmediğini belirtmek gerekir. Başka ifadeyle, erken konstrüktivist araştırmalarının Sosyoloji alanında yapıldığını belirtmek gerekir.<sup>58</sup> Bunlardan en önemlilerinin, “Peter Berger” ve “Thomas Luckmann”ın beraber yazdıkları “The Social Construction of Reality” isimli yapıt ile “Anthony Giddens”in yapılandırma üzerine yaptıkları çalışmalarıdır.<sup>59</sup> Bu sebeple, konstrüktivist Uluslararası İlişki yazarlarının çoğu kendi yaklaşımlarının “Sosyolojik Perspektif” şeklinde tanımladıkları görülmüştür. Konstrüktivizmde temel kaygının ontolojik anlamda sosyal gerçekliğin inşasının ve epistemolojik anlamda bilgilerin sosyal inşa sorunsallarına odaklanıldığı görülmektedir. Konstrüktivist anlayış kapsamında toplumların, içinde buldukları sosyal gerçeklerinin yeniden üretme eğiliminde olduklarını belirtmek gerekir. Bu süreç genel olarak gelenek, din ve görenek, kültür, felsefe ve zaman içinde farklılaşan diğer düşünce sistemleriyle takviye edilmesi söz konusudur. Sosyal norm veya sosyal gerçeklerin, yeniden üretilmesi gibi, dönüşüme tabi oldukları aşikardır. Sosyal gerçeklikler, temelde insanların doğasının doğal bir sonucu olarak kabul edilmez. Sosyal gerçeklikler, insanların inanç ve seçimlerinden doğmaktadır.<sup>60</sup>

Konstrüktivizm sosyal olguların devamlı inşa durumunda bulunduğu varsayımına dayanmaktadır. Ayrıca uluslararası alanlarda değişen şartlara uyum sağlama durumlarında başarılı olduğu görülen bir yaklaşımı yansıttığını da belirtmek gerekir. Eleştirel güvenlik yaklaşımındaki temel düşüncelerle konstrüktivizmin arasında

<sup>58</sup>Rustamov, Rafiq, İran`da İslam, Kimlik ve Dış Politika: Konstrüktivist bir İnceleme, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004, s. 36, (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

<sup>59</sup>Rafiq Rustamov, Azerbaycan Dış Politikasında Kimlik, Tehdit Algılaması Ve Güvenlik Yaklaşımları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, s. 14,( **Yayımlanmış Doktora Tezi**).

<sup>60</sup>Stephen Walt, “International Relations: One World”, Many Theories, [http://www.findarticles.com/cf\\_0/m1181/n110/20492564/print.jhtml](http://www.findarticles.com/cf_0/m1181/n110/20492564/print.jhtml) (Erişim Tarihi: 12.07.2017).

paralellik olduğunu ve “Antony Giddens”ın “Yapılandırma Kuramı” ndan yoğun bir şekilde etkilendiği düşünülür.<sup>61</sup> Konstrüktivizmin uluslararasıdaki değişen şartlarda kolaylıkla uyum sağlamanın nedeni içerisinde taşımış olduğu refleksif epistemolojidir. İçinde yaşanan dünyanın hem sosyal hem de bir mekan olduğu aşıkardır. Dünyada yaşamının fiziki varlıkla ilgili bir olgu olduğu görülürken tasarrufta bulunma durumunun da sosyal tarafla ilgili olduğu ve insanların farkında olmasalar da sosyal dünyanın yapımına katıldıkları görülmektedir. Bu sebeple bu yaklaşımda sosyal olguların devamlı değişken ve üretilen bir yapısının olduğu vurgulanır.<sup>62</sup>

Konstrüktivist güvenlik yaklaşımı kapsamında silahlı kuvvetler ile askeri maddi faktörlerle şekillenen güvenlik anlayışlarının terk edildiği görülmektedir. Güvenlik bireyler arasındaki karşılıklı etkileşimlerin sonucunda kurulan kolektif ve kültürel kimlik kodlarından üretilen kavramlar ve değerlendirmelerin ışığında tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımda güvenliğin tüketilen olgu olmaktan ziyade üretilmiş olan bir olgu olarak kabul edilmektedir.<sup>63</sup> Bu yaklaşım çerçevesinde ulusal çıkarların sosyal etkileşim süreci neticesinde paylaşıldığı görülen fikirler kapsamında belirlenmektedir. Bu sebeple ulusal çıkar denilen olgu, devletlerin anlam yüklenen düşünceler olduğu ve devletlerin tarafından tanımlanmasının gerektiğini ileri sürmektedirler.<sup>64</sup> Bu tanımlamaların devletin çıkarlarını insanların çıkarlarına eş değer gördüğü için ortak güvenlik anlayışlarından türetilmiş stratejik bir otoriter ve kültürel eğilimleri taşır.<sup>65</sup>

Konstrüktivizmin esnek yapısı nedeniyle farklı tutumları bir araya getiren birçok yaklaşım konstrüktivizm başlığı altında incelenmektedir. Bunları genelleyecek olursak

<sup>66</sup>.

a. **Konvansiyonel Konstrüktivizm:** İnanç, kültür, kimlikler, fikirler ve normlar gibi idealist faktörleri ön plana çıkartan materyalist analiz karşısında yer alır. Genellikle ülkelerin davranışları ve tutumları üzerine yoğunlaşan pozitivist ve post-pozitivist çalışmaları yürütmektedir.

b. **Eleştirel Konstrüktivizm:** Devlet dışındaki kolektiviteler üzerine yoğunlaşan fakat askeri güvenlikle de yakından ilgilenen bir yaklaşımdır. 1990 sonrası ortaya çıkarak yaygınlık kazanmıştır. Soğuk Savaş’tan sonra ABD’nin başlattığı

<sup>61</sup> Davut, Ateş, “Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm: Ortayol Yaklaşımının Epistemolojik Çerçevesi”, **AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 2008, ss.213-235, s. 213.

<sup>62</sup> Ateş, a.g.m., s. 222.

<sup>63</sup> Tuncay Kardaş, **Güvenlik, Kimin Güvenliği? ve Nasıl?**, (derleyen: Z. Dağı), Uluslararası Politikayı Anlamak, Alfa Yayınları, İstanbul, 2007, ss.125-152, s. 134.

<sup>64</sup> Umut Uzer, **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, (ed. İdris Bal), Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler, Lalezar Kitapevi, Ankara, 2006, ss.55-76, s.62.

<sup>65</sup> Jeffrey Lantis, **Strategic Culture and National Security Policy**, International Study Association, Oxford: Blackwell Pub, 2002, pp.87-113, s. 93.

<sup>66</sup> Buzan, a.g.e., s. 197.

dünyayı yeniden yapılandırma çalışmaları bağlamında öncelikle ABD’de daha sonra Avrupa’da yaygınlık kazanmıştır.

c. **Kopenhag Okulu:** Giderek büyüyen yeni tehditler ve yeni referans objeler üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle sosyal/kimliksel sorunlara dayalı bölgesel sorunların neden olduğu güvenlik tehditleri üzerinde çalışmalar yapar. Geleneksel stratejik çalışmalarda yer alan materyalist tehdit analizlerine karşı çıkarak tehditlerin sosyal süreç içinde analiz edilerek normalleştirilmesini savunan Sekürütizasyon adında bir süreç analizi üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle İskandinav devletlerinde ve İngiltere’de kuvvetli olan bu akım Avrupa’da da oldukça yaygınlık kazanmıştır.

### 1.2.1. İç Siyaset Bağlamında Ulusal Güvenlik

Bir ülkede yaşayan halkın huzurunu ve refahını ve devletin devamlılığını sağlamak amacıyla, ülkenin sahip olduğu siyasi sınırlar içerisinde alınan tedbirlerdir, ya da bir devletin iç (milli) değerlerini dış tehdit ve tehlikelere karşı koruma, toplumsal barışın korunması, toplumun kendisini geliştirmesi, doğrudan askeri bir saldırıya karşı korunması, dış tehditlere karşı savunması bir ülkenin en öncelikli görevleri arasına giren milli güvenlik kavramının alanlarını kapsamaktadır. Devlet olası bir tehdit ve saldırıya karşı sosyal, ekonomik, siyasi ve çevresel (salgın hastalıklar, vs) tedbirler alırken, güvenliğin sağlanması için polis, jandarma, silahlı kuvvetler ve istihbarat birimlerini kullanarak gerekli tedbirlerin alınmasını sağlar.<sup>67</sup>

### 1.2.2. Dış Siyaset Bağlamında Ulusal Güvenlik

Ulusal güvenlik denildiğinde akla ilk gelen dış siyasettir. Dış siyaset; bir devletin başka bir devletle ya da devletlerle olan ilişkilerinde izlediği yoldur. Dış güvenlik, bir ülkenin sahip olduğu toprak bütünlüğü sınırları dışında gelebilecek olası saldırılara karşı almış olduğu tedbirlerdir. Güvenlik, insanlar ve devletler için en önemli temel ihtiyaçtır. Gelebilecek her türlü tehlikelerden korunma sivil ve askeri yöneticiler tarafından büyük bir titizlikle sağlanmaktadır. Dışarıdan gelebilecek tehlikelerden korunmak için devletlerin kendine özgü yapılanmalara sahip olması gerekmektedir. Devletler ulusal güvenliklerini kurumları vasıtasıyla sağlamaktadır. Bu kurumlar devleti yöneten hükümetlerin politikaları doğrultusunda yönlendirilir. Devletlerin tehdit ve saldırılara karşı hazırlıklı olmalarını sağlamak maksadıyla kurumların güçlü olmaları sağlanmıştır. Meydana gelebilecek tehdit ve saldırılara karşı hazırlıklı olmalarını sağlamak amacıyla devlet istihbarat birimlerini görevlendirmiştir. Öncelik, dış politikanın

<sup>67</sup> Ahmet Küçükşahin, “Güvenlik Bağlamında Risk ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir ve Nasıl Belirlenmelidir?” Güvenlik Stratejisi Dergisi, 2006, Cilt:2 S.4

belirlenme sürecinde stratejik seviyede istihbarı bilgiler önem taşımaktadır. Elde edilmesi zaman alan bu bilgi ve belgeler siyasetlerin karar alma sürecinde önemli faktör olmuş, elde edilen stratejik istihbarat bilgileri ulusal güvenlik siyasetini belirleme ve yönlendirme sürecine de katkı sağlamıştır. Bunun için devletler stratejik hedefler belirler ve politikalarını ona göre yönlendirirler.<sup>68</sup>

İç ve dış güvenlik açısından Türkiye'nin de aday olduğu Avrupa ülkeleri güvenlik politikaları, 1994 yılında üye ülkeler arasında imzalanan Davranış İlkeleri Rehberi çerçevesinde belirlenmiştir. Bu rehber, Helsinki Nihai Senedinin yönlendirici prensiplerini tekrarlayıp geliştirdiği gibi diğer taraftan demokratik toplumdaki, özellikle silahlı kuvvetlerin rolüne ilişkin etkin yenilikler getirmesiyle de yeni bir çığır açmıştır. Avrupa Güvenlik İş Birliği Teşkilatına üye devletlerin toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına karşı uluslararası hukuka aykırı bir tarzda kuvvete başvuran devletlere destek verilmeyeceğini, her devletin kendi güvenlik bağlantılarını seçme hakkına sahip olacağı, devletlerarası ilişkilerde şeffaf olunacağı, askeri ve iç güvenlik kuvvetlerinin demokratik olması gerektiği şeklinde ilkeler ön görülmüştür.<sup>69</sup>

Türkiye'de dış güvenlik, sorumluluğu Bakanlar Kuruluna ait olan Milli Güvenlik Siyaset Belgesi'nin (MGSB) siyasete girmesiyle, Genelkurmay ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği koordinesinde, Özel Milli Siyaset Belgesi, İç Güvenlik strateji Belgesi, Dış Güvenlik Strateji Belgesi, Psikolojik Hareket Planları ve çeşitli strateji belgeler hazırlanarak, meydana gelebilecek tehditlere karşı nasıl bir önlem alınması gerektiği uygulamalarına yer verilmiştir.<sup>70</sup>

### 1.2.3. Uluslararası Güvenlik

Güvenlik kavramı günümüzdeki uluslararası anlamda ilişkilerin belirlendiği temel faktörlerin başında gelir. Bu anlamda devletler bakımından sürekli güvenliğin sağlanabilmesi temel amaçlardandır. Güvenlik, dikkat etmeden anlamına gelen Latince securus kelime kökeninden türetilen securitas kavramından geldiği önceden belirtilmişti. Bunun yanında securitas kavramının Romalı hatip olan Çiçero'nun "en büyük arzusunun hedefi" ya da "mutlu yaşama dayalı kaygı/endişenin yok olması" şeklinde ifade edilmiştir. Latince bu kavram bireylere ait olan psikolojik bir durumun belirtilmesi için kullanıldığı görülmüştür. Güvenlik kelime anlamı olarak tehlike ve korkudan uzak olma hissi veya durumudur. Buradan hareketle güvenliğin psikolojik ve

<sup>68</sup> Ahmet Küçükşahin ve Tamer Akkan, "Değişim Güvenlik Algılamaları Işığında Tehdit ve Asimetrik Tehdit", Güvenlik Stratejileri Dergisi, 2007, Sayı:5, S.43

<sup>69</sup>Şamil Ünsal, "Milli Güç Bileşenleri ve Vasıtaları", Türk Dünyası Araştırmaları, 2010. s.32

<sup>70</sup> Milli Güvenlik Kurulu Resmi Sayfası, <http://www.mgk.gov.tr/Turkce>, (Erişim Tarihi:12.11.2017)

fiziki boyutu olduğu çıkarımının yapıldığı görülmektedir. Tarihsel süreçte daha ziyade fiziki boyutun üzerinde durulduğu ve ulusal sınırlarının başka ülkelerin tehdit ve saldırılardan uzak tutma, ülkelerin güvenlik anlayışlarındaki en önemli faktör olarak belirmektedir.<sup>71</sup> Heisenberg genel olarak, emniyet altına alınmasının istendiği sosyal yapı, kişi veya eşyaların ileride de korunacağıyla ilgili beklentiler olarak ifade edilmiştir.<sup>72</sup>

Güvenlik kavramı, Uluslararası İlişkiler terminolojisi kapsamında temelde tartışmalı, karmaşık, sınırlandırılmayan ya da eksik olarak yorumlanmış bir kavramdır.<sup>73</sup> Roger Carey, anlaşılması güç olan bir kavram olduğunu belirtmiştir. Buna karşın nitelendirmesiyle ilgili, güvenliği temelde tartışmalı, ihmal edilen ve az gelişmiş bir kavram şeklinde tanımlayan Buzan'ın, bunun sebeplerini beş varsayıma dayandırdığı görülmektedir.<sup>74</sup>

a. Güvenlik kavramının zorluğu olma durumudur. Güvenlik kavramının sosyal bilimler içindeki güç, barış, adalet ve özgürlük gibi başka kavramlardan daha zor olmadığını da belirtmek gerekir.

b. Güç ile güvenlik kavramlarının az da olsa birbirlerinin yerine kullanılma durumudur.

c. Realist düşünce içinde bazı dönemlerde yapılan güvenlik çalışmalarının karşısında görülen ilginin azalma durumudur.

d. Güvenlik araştırmacıları, güvenliğin kavramsallaşmasına katkı sağlayan askeri politika sorunlarının üzerinde yoğunlaşılmasıdır.

e. Devlet politikasının yürütüldüğü ulusal güvenlik kavramının muğlaklığından yararlanma durumudur.

Buzan'ın bu varsayımlarının Uluslararası İlişkiler disipliniinde merkezi bir kavram olmasının karşısında, güvenlikle ilgili çalışmaları olan araştırmacıların, mümkün olduğu kadar güvenlik kavramını ifade etmekten kaçınmaya çalışma nedenlerini açıklayamadıkları görülmektedir. Bunun sebebini açıklamaya çalıştığı görülen "David Baldwin", paradoksal bir şekilde güvenliğin çoğu bilim adamı için önemli analitik kavram olmadığını da belirtmektedir.<sup>75</sup> Böylelikle "Baldwin" analizinde, güvenlik kavramının

<sup>71</sup>Mesut Çaşın, Uğur Özgöker ve Halil Çolak, *Küreselleşmenin Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına etkisi, Avrupa Birliği*, Nokta Kitabevi, İstanbul, 2007, s.63.

<sup>72</sup> Çaşın, a.g.e., s. 63.

<sup>73</sup>John Baylis, *International and Global Security in the Post-Cold War Era*, John Baylis ve Steve Smith, der. The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations, 2. Baskı, Oxford University Press, Oxford, 2001, s. 254.

<sup>74</sup> Buzan, a.g.e., s. 10.

<sup>75</sup> Torun, a.g.e., s. 16.

tanımlanmasına yönelik çabaların genel olarak kavramın kendisiyle ilgili olmaktan öte, ulus-devletlerin politika oluşmalarının yeniden tanımlanmasıyla ilgili olduğunu ileri sürüp, manipüle edilmeye açık olduğu görülen güvenlik kavramının tanımlanmasıyla ilgili endişeyi belirtmektedir.

Uluslararası ilişkiler disiplini temelde dünyayı algılama ve tanımlama esasını barındırmaktadır. Ancak bu durumdan da önemli bir durum vardır o da uluslararası sistemde bulunan temel aktörler ve dinamiklerinin dışsal/içsel değişkenlerinin belirlenerek; bunların arasında karşılıklı ilişkilerdir. Bu bakımdan disiplinin birden çok düzlem ve değişkeni çok olan bir alanda zemin bulduğunu söylemek mümkündür. Uluslararası güvenlik bu kapsamda, uluslararası sistem içinde bulunan bütün aktörlerin algıları paralelinde ortaya koymuş olduğu davranışlarla bölgesel ve küresel kurum/kuruluşlar aracılığıyla oluşan ve yürütüldüğü görülen evrensel ilkeler kapsamında ele alınan bir kavram olmuştur.<sup>76</sup>

Uluslararası güvenliği, genel olarak devletlerin ve uluslararası kurum/kuruluşların karşılıklı olarak güveni ve barışı sağlayabilmek için almış oldukları önlemlerin tümü olarak tanımlamak mümkündür. Dar anlamdaysa uluslararası sistemde güç kullanma ve savaş tehditlerinden uzak olarak, küresel çatışmalardan korunmak şeklinde ifade edilmektedir.<sup>77</sup>

Soğuk Savaş sonrasında sınırların kalktığı, ekonomik ilişkilerin geliştiği ve ülkelerin arasında karşılıklı olarak bağımlılığın arttığı ve bunların tümünün küresel sermayenin olmadığı alanlara açılma imkanlarını ortaya çıkardığı görülmektedir.<sup>78</sup> Ayrıca dünyayı tehdit ettiği görülen çevre kirliliği, ekonomik istikrarsızlıklar, bulaşıcı hastalıklar, yoğun ve yasadışı uluslararası göç hareketleri, organize suç şebekeleri ile terörist örgütlenme ağları vakitle imha silahlarının çoğalması gibi güvenlik sorunlarının, insanları ayırım yapmadan etkilediği görülmektedir. Dolayısıyla da, böyle güvenlik sorunları ile yalnızca yerel ya da ulusal çapta mücadele etmenin imkansız olması söz konusudur.<sup>79</sup>

21. yüzyılda uluslararası güvenliğe yönelik tehditlerin üç temel unsuru bulunmaktadır;<sup>80</sup>

a. "Yayılganlık, (değişen tehditler, ulus aşan),

<sup>76</sup>Yorulmaz, a. g. m. s. 109-110.

<sup>77</sup> Ahmet Emin Dağ, Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü, Anka Yayınları, İstanbul, 2004, s. 39.

<sup>78</sup> Çağlar Gün, Ulusal Güvenlik Politikalarının Belirlenmesinde İstihbaratın Rolü Ve Önemi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2014, s. 25, (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

<sup>79</sup>Ömer Göksel İşyar, "Günümüzde Uluslararası Güvenlik Stratejileri: Kavramsal Çerçeve ve Uygulama", **Gazi Akademik Bakış**, 2008, Cilt: 2, Sayı: 3, 1-42, s. 6

<sup>80</sup>Atilla Sandıklı, Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarındaki Değişim, **BİLGESAM**, [http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com\\_content&view=article&id=1032:uluslararasıgüvenlik-yaklaşımlarındaki-deiim&catid=122:analizler-güvenlik&Itemid=147](http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1032:uluslararasıgüvenlik-yaklaşımlarındaki-deiim&catid=122:analizler-güvenlik&Itemid=147) (Erişim Tarihi: 10.04.2017).



- b. Karmaşıklık (yeni ve önlenmesi zor),
- c. Belirsizlik (Soğuk Savaş sonrası başlayan trendler henüz ucu açık olduğundan belirsiz niteliktedir)”.

Bu tehditlerden bazıları şunlardır;

- a. “Kitle imha silahlarının gelişmesi ve yayılması
- b. Kitle imha silahlarının atma vasıtalarının gelişmesi ve yayılması
- c. Uluslararası terörizm ve terörist eylemlerde kitle imha silahlarının kullanılması,
- d. Bölgesel savaşlar, dini ve etnik kimlik çatışmaları, bölünme ve ayaklanmalar,
- e. Uluslararası organize suçlar,
- f. Yasa dışı göçler,
- g. Siber terörizm, uzay güvenliği, enerji güvenliğine yönelik tehditler,
- h. Çevre sorunları,
- i. Bulaşıcı hastalıklar,
- j. Uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi yumuşak güvenlik tehditleri,
- k. Otoriter yönetimlerin kendi haklarına yönelik şiddet uygulamaları 21.yüzyıldaki tehdit algılamaları olarak sıralanabilir.”

Burada ulusal ve uluslararası güvenlik kavramlarının arasındaki farka değinmekte de yarar vardır. Ulusal güvenlik stratejileri kapsamındaki eylemlerin, büyük oranda tehdiye maruz kaldığı görülen devletler tarafından yapıldığı görülmektedir. Ancak, uluslararası güvenlik stratejileri, devletler aralarındaki ilişkilerin ayarlanmasını gerektiren durumu ifade eder. Bunun nedeni ise bu tercihin, devletlerin, bölgesel olarak uluslararası sistemdeki koşulların, kendilerini güvenli hissetmelerini mecbur kılmasıdır. Ulusal güvenlik stratejileri kapsamında avantaj olan bazı yönlerin olduğu görüldüğü gibi dezavantajlı yönlerinin de olduğu görülmektedir. Avantajlı taraflarının arasında yaşanabilecek spesifik sorunlar ile özellikle uğraşma fırsatının sunulması, güvenliğin sağlanacağı önlemlerin önemli ölçüde ilgili olan devletin kontrolünün altında olması, sonuçlarda da kesinliği ifade edilişi, diğer devletlerin belirli olmayan niyetleriyle uğraşmanın yerine devletlerin kendi yetenekleriyle daha çok ilgilenmesi için ortam yaratması sayılabilir.<sup>81</sup>

Ulusal güvenlik stratejisinin, devletin gücü ile yakından ilgili olduğu görülmektedir. Bu nedenle büyük olan ülkelerin bunları uygulama potansiyellerinin daha çok olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte, ulusal güvenlik stratejisinin dezavantajlarının da söz konusu olduğunu belirtmek gerekir. Buna göre, ulusal

---

<sup>81</sup>İşyar, a.g. m., s. 5.

güvenlik stratejilerinin, aşırı maliyetli olması, güvenlik meselelerine psikolojik anlamda aşırı derecede takılma sonucuna neden olabilir, tek merkezden aşırı şekilde güvenlik baskılarının altında Orta Doğu ülkeleri ya da ABD'de görüldüğü gibi, güvenlikle ilgili paranoyak toplumların oluşumuna neden olabilmektedir. Buna karşılık, devletlerin şayet uluslararası güvenlik stratejilerini izlemeyi tercih etmesi halinde, bu koşulda, devletin güvenlik politikasının, muhatap alınan tehdidin sebep ve kaynaklarının üzerine odaklanmaktadır.<sup>82</sup> Buradaki temel amaç, tehdidin dondurulması ve bloke edilmesi değildir, büyük ölçüde ve/veya tamamen ortadan kaldırılması için çabalanmaktadır. Uluslararası güvenlik stratejileri kapsamında, devletlerin güvenlik sorunlarıyla bölgesel veya uluslararası düzeylerde, yani bir grup aktör biçiminde hep birlikte ilgilenmektedirler. Bu tercihin, devletlere etkisi daha fazla olan güvenlik politikası izleme olanağı sunduğu görülmektedir. “Eğer tehditler, kaynağında yok edilirse, ekonomik kaynaklar da rahatlıkla müzakere ve işbirliği için kullanılacaktır. Üstelik, uluslararası güvenlik stratejilerinden Soğuk Savaş dönemlerinde çok geri planda ve marjinal kalmış olan küçük ülkelerde yararlanabileceklerdir.”<sup>83</sup>

Uluslararası güvenlik stratejileri aracılığıyla devletlerin kendilerini daha güvenli duruma getirmeye çalıştıkları, uluslararası sistemdeki koşullarını ulusal güvenliklerinin gerektirdiği biçimde değişime uğratmak için gayret ettikleri ve bu açıdan da tehditlerin kökü ve temel nedenlerine inmiş olmaktadır. Anlaşılacağı gibi, uluslararası güvenlik stratejisindeki esas olan tehditlerin, uluslararası sistem koşullarını etkileyerek zayıflatmak veya ortadan kaldırmaktır. Ulusal güvenlik stratejisinin, bunun tam tersini ifade eder. Kısacası, devletin kendisini değiştirme ve/veya güçlendirmeye çalışmak ve askeri olarak savunmacı ve agresif önlemlerin alınması, özetle tarihte geliştirilmiş olan “barış istiyorsan, savaşa hazır ol” mantığına dayanmasıdır. Bu kapsamda agresif, saldırgan güvenlik stratejisinin; yüksek savunma harcamalarıyla ilgili sosyal kaynak tahsisatları ve mobilizasyonu, ulusal askeri ve endüstriyel anlamda seferberliğin, total savaş ekonomisinin işletimini kapsamaktadır.<sup>84</sup>

Sonuç olarak uluslararası güvenlik stratejilerinin, bölgesel ve global güvensizliklerin karşısında önleyici şekilde cevap verebileceğini söylemek mümkündür. Bu anlamda agresiften öte daha işbirlikçi bazı güvenlik stratejilerinin benimsendiği görülmektedir. Dolayısıyla da, etkin ve güçlü uluslararası bir güvenlik stratejisinin;

---

<sup>82</sup>Barry Buzan, *People, States and Fear: The National Security Problems in International Relations*, The University of North Carolina Press, Chicago, 1983, s. 219.

<sup>83</sup>Roland Dannreuther, *International Security: The Contemporary Agenda*, Polity, Cambridge, U.K. 2007, s. 14.

<sup>84</sup>Steven E. Lobell, “The International Realm, Framing Effects, and Security Strategies: Britain in Peace and War”, *International Interactions*, 2006, Cilt: 32, s. 32.

“Avusturya Dışışleri eski Bakanı Gareth Evans”ın da belirttiği üzere; rekabetten öte, işbirliği seçeneklerini ön plana çıkarmalıdır, izolasyonun öncesinde entegrasyon seçeneğinin gözetilmesi, gizlilikle birlikte açıklık esasının kabul etmesidir.<sup>85</sup> Bunların arasında; askeri bütçede parasal ve mali kısıtlamalara sebep olacak biçimde düşük maliyetli olan savunma düzenlemeleri aracılığıyla güvenliğin artırılması, bu kapsamda hükümetlerin arasında ve hükümet dışında uluslararası örgütlere üyeliğin, kolektif güvenlik sistemlerine girmenin, uluslararası silah kontrolü ve kısıtlama antlaşmalarının kabul edilmesinin, gönüllülük esaslarına ve piyasa mekanizmasına dayanan uluslararası düzenlemelere gitmenin söz konusu olduğu görölmektedir.<sup>86</sup>



---

<sup>85</sup>Ömer Göksel İşyar, “Günümüzde Uluslararası Güvenlik Stratejileri: Kavramsal Çerçeve ve Uygulama”, **Akademik Bakış**, 2008, Cilt 2, Sayı 3 Kış, ss. 1-42.

<sup>86</sup>Lobell, a.g.e. s. 33.

## İKİNCİ BÖLÜM

### SOSYAL MEDYA VE ETKİLERİ

İnsanoğlu, tarihsel serüveni ve gelişimi içerisinde yaşadığı dönem ve zamanın ruhuna uygun iletişim biçimlerini ve medya araçlarını bir şekilde üretmiştir. Daha önce radyo, televizyon ve gazete gibi araçların eski medya ya da kitle iletişim araçları olarak adlandırılmasına karşılık, ilk başlarda da internet teknolojisi eski medya ya da kitle iletişim yöntemlerinin kullanıldığı gibi tek yönlü bir iletişim şeklinde kullanılmaktaydı. Günümüzde internet gelişerek, kullanıcının bir başka kullanıcılarla ve içinde bulunduğu ağ ile etkileşim kurmasına olanak sağlayan gelişim, hem internet mecrasını geliştirmiş hem de bu mecranın kullanım alanlarını hızlı bir şekilde çeşitlendirmiştir.<sup>87</sup> İnternet akıllı telefon gibi araçların sosyal medya olarak adlandırılması yaşanan sürecin yapısal dönüşümünü işaret etmektedir. Sosyal medyada eskiye göre bilgilerin özgürce dolaşımı ve paylaşımı daha kolay sağlanabilmektedir. Sosyal Medya'da aktif biçimde olan kullanıcılar sahip oldukları her şeyi anında paylaşabilmektedirler. Bu nedenle sosyal medyanın bugünün dünyasında oldukça gündemde olduğu görülmektedir. Günlük hayatta sıklıkla kullanılan sosyal medya, bireylerin sosyal ağ ve sosyal medya kavramlarının aktif bir şekilde kullandığı hatta kullanılmak durumunda bırakıldığı ve neredeyse her alanı etkileyen, kişilerin tecrübelerini başkalarıyla paylaşma ihtiyacı duyduğu bir alandır. Bu ihtiyaçtan kaynaklı paylaşımların sosyal ortamı oluşturduğu görülmektedir. Sosyal ortam içinde kişilerin yeni arkadaşlıklar kurma, uzun zamandır görüşemediği arkadaşların bulunması gibi davranışsal etkinlikler kapsamında gerçekleştirilmektedir. Kişisel hayatlar, sosyal ağlar üzerinden rahatça takip edilebilmektedir. Sosyal medya ve sosyal ağlar kavramının aynı olarak kullanıldığı görülse de aralarında farkın büyük olduğunu belirtmek gerekir. Sosyal medyanın algılarımız üzerinde oldukça önemli etkisi vardır. Bizlere farkında olmadan neyin güvenli, neyin daha güvenli veya neyin güvensiz olduğu telkinlerini veren esasında sosyal medyadır.<sup>88</sup> Sosyal ağların direkt iletişim sağlanan bir iletişim kanalı olmasının yanında, sosyal medyanın sosyal ağları da kapsayan geniş bir platform olduğu görülmektedir. Burada sosyal medyanın daha iyi anlaşılması açısından öncelikle internetin gelişimi konusunu incelemekte yarar vardır.

<sup>87</sup> Ercüment Büyüksener. "Türkiye'de Sosyal Ağların Yeri ve Sosyal Medyaya Bakış", Türkiye İnternet 2009 Konferansı Sosyal Ağlar Konuşması.

<sup>88</sup> Süleyman Özmen, *Establishing Feeling of Security for the People Who Suffer from Conflict*, The Migration Conference Proceedings, Transnational Press London, 2017, s. 13.

## 2.1. SOSYAL MEDYA OLGUSU

İnternetin, tüm dünyaya yayılmış bilgisayar sistemleri arasında bağ kurma görevini üstlenen elektronik iletişim ağı olduğunu söylemek mümkündür. Ya da ağlar arası insanların daha kolay, hızlı ve güvenli bir şekilde haberleşmesini sağlayan sistemdir. İnsanların her geçen gün gittikçe artan üretilen bilgiyi saklama paylaşma ve ona kolayca ulaşma istekleri sonrasında ortaya çıkmış bir teknolojidir. Bu teknoloji sayesinde iş gruplarının oluşturulduğu, devletlerarası telekonferans uygulamalarının yapıldığı, akademik bilgilerin paylaşıldığı bilgisayar ağlarını birbirlerine bağlanmasında oluşturulan geniş ölçekli bilgi alış verişlerinin yapıldığı bir platformdur.<sup>89</sup>

İnternetin kelime anlamı İngilizce’de “kendi aralarında bağlantılı ağlar” anlamını taşıyan “Interconnected Networks” kavramının kısaltmasıdır. İnternet, çift taraflı yani iki yönlü herhangi iki bilgisayar arasındaki iletişimin sağlanması bilgi aktarımıdır. Bilinen anlamı ile de İnternet “World Wide Web” tabanlı internet araçları ile bilgiye ulaşım daha kolaylaşmış, internet ortamında ulaşılacak bilgiler ve sunulan servis miktarı ve çeşitliliği artmıştır. Web dünya çapında ağ kavramının çıkışı 90’lı yıllara denk gelmektedir.<sup>90</sup>

İnternetin tarihine bakıldığında yakın bir geçmişinin olduğu görülmektedir. Elektronik olan bilgisayarların geliştirilmesi 1950’li yıllara dayanır. Bilgisayarların birbirlerine bağlanmasıyla ilgili ilk çalışmaların İngilizce dili kullanılarak, Fransa ve Amerika’da başladığı görülmektedir. 1960’lı yılların başlarında, “Amerikan Savunma Bakanlığı,” “ARPANET”in de dahil olduğu çeşitli paket ağ sistemi ile ilgili sözleşmeleri gündeme gelmiştir. “ARPANET” savunma amacı ile birbirlerine bağlanan bilgisayarlar ile kurulacak olan iletişimde koordinenin sağlanması için kurulan bir ağıdır.<sup>91</sup> Başka bir ifadeyle ARPANET, “Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığının birbirine bağlı olan bilgisayarların özellikle felaket anlarında çalışmasına devam etmesi için kurulan sistemin adıdır.<sup>92</sup> “ARPANET”le verilerde ilk gönderimi “California Üniversitesinde görevli olan Prof. Leonard Kleinrock gerçekleştirmiştir. Savunma ve bilgisayar kaynak paylaşımı için başlanan bu projenin, dört devlet üniversitesi ve bazı devlet

<sup>89</sup>Bahar Büyükköç Çukurbağlı, Sosyal Medya Çağında Değişen Halkla İlişkiler Algısı: Üniversite Gençliği Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 21, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

<sup>90</sup>Yiğit Kalafatoğlu, Sosyal Medya ve E-Pazarlama. <http://www.slideshare.net/guest54a8cad/sosyal-medya-ve-e-pazarlama> (Erişim Tarihi 03.05.2017).

<sup>91</sup>Gonca Yılmaz Elbaşı, Sosyal Medyada Pazarlama: Sosyal Medyada Kullanıcı Motivasyonunun Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Pazarlama Algısına İlişkin Bir Uygulama, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 4, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

<sup>92</sup>Hamza Çakır, “Geleneksel Gazetecilik Karşısında İnternet Gazeteciliği”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007, 22, ss. 123-149.

kuruluşlarının da katılımıyla genişleyerek, "İnternet" ismini aldığı görülmektedir. Arpanet çalışan paket anahtarlamalı ağ türünün ilk örneğidir.<sup>93</sup>

1960'lı yılların sonunda ve 1970'li yılların başlarında "ARPANET"e benzer birçok sistem geliştirilmeye başlanmıştır.<sup>94</sup> Arpanet kurulduktan sonra ilk olarak internetin en önemli unsurlarından biri olan e-mail elektronik posta kavramının ortaya çıkmasını sağladı. Askeri amaç için kullanılan Arpanetin, sivililer tarafından kullanılmaya başlamasıyla birlikte doğuştan kulakları duymayan karısı, dünyayla rahat iletişime geçsin diye matematik mühendisi olan Vinton Cerf tarafından internet icat edilmiştir. Arpanetin herkes tarafından kullanılmasına izin verildikten sonra kısa sürede yayılarak, çevrimiçi tartışma platformları ve haber grupları gibi iletişim için yeni sosyal ağların oluşmasına sebep olduğu görülmektedir.<sup>95</sup>

Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi bünyesinde çalışan bilgisayar mühendisi Tim Berners-Lee tarafından İsviçre'de CERN laboratuvarında Web'in temelleri atılmıştır. Tim Berners-Lee Web için Hyber Text Markup Language yapıda bir dil geliştirdi. Tim Berners-Lee'nin geliştirmiş olduğu dile "HTML" işaretleme dili adı verilmektedir. Ayrıca bu dönemde Lee tarafından, günümüzde kullanılan "www" sitesi de kurulmuştur. Bununla birlikte bilgiler herkese ulaştırılabilme imkanı bulmuştur.<sup>96</sup> 1990 yılının sonunda "http" protokolüyle ilk web sayfası faaliyete geçmiştir. Bunun ardından da 1993'de kişisel bilgisayarların ilk tarayıcıları piyasaya sürülmüştür.<sup>97</sup> 1993 yılının Ocak ayında internette yalnızca 50 tane web sitesi bulunmaktaydı. 1993 yılının Mart ayı içinde bütün İnternet trafiğinin %0,1'inin web üzerinden gerçekleşmesi söz konusuken Ekim ayı içinde İnternet'te web sitesi sayısının 500'e ulaştığı, toplam İnternet trafiğinde de web 'in payının %1'e çıktığı görülmektedir. 1994'de İnternet ile ilgili standartların oluşturulmasının yanında yeni tarayıcı programlar piyasaya çıkarılmıştır. Web günümüzde internetin kalbi gibidir. İlk defa yapılan web konferansı düzenlenmeleriyle ilgili bilgilerin, 1994'de Cenevre'de paylaşıldığı görülmüştür.<sup>98</sup>

1994 yılında internette bulunan site sayısının 10 bin; host sayısının da 3 milyona kadar ulaşmış olduğu tespit edilmiştir. Girişimciler, internetin ekonomi ve ticarete sunduğu imkanlar nedeniyle yeni kazanç kapılarının olabileceğini fark ederek internet teknolojisinin kullanıldığı ticari faaliyetlere yönelmişlerdir. Banka ve alışveriş merkezlerinin sanal şubelerini açmaya başlamaları ve ilk internet radyosunun yayına

<sup>93</sup>Elbaşı, a.g.e., s. 4.

<sup>94</sup>Mazdeh, V. History of İnternet'den aktaran Elbaşı, a.g.e.. 2014 s. 4.

<sup>95</sup>Yalçın Öğütcan, "İnternet Ortamında E-Ticaret". *İGEME'den Bakış*, 2001, 18, s. 52-59, s. 55.

<sup>96</sup>Berners-Lee, "Semantik Web'e Hoşgeldiniz". S. Özdemir (Çev.). *Elektrik Mühendisliği*, 2007, 431, ss. 45-46.

<sup>97</sup>Öğütcan, a.g.m., s. 55.

<sup>98</sup>Kürşat Çağiltay, *İnternet*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 1997, s. 45.

başlaması yine bu döneme rast gelmiştir. Hükümetlerin yanında birçok organizasyonun web sitesi açması ve yeni bir ekonomi ve pazarlama anlayışlarının da doğduğu görülmüştür. Yine aynı yıl internetin reklam aracı şeklinde ilk defa kullanılmaya başlandığı da görülmektedir.<sup>99</sup>

Web 1.0 internetin ilk halidir. Bu sistem internetin temelini oluşturmaktadır. Web 1.0, kullanıcılarını sadece bilgi edinmeye olanak tanıyan, onları mevcut içeriğe dahil etmeyen tek yönlü bir iletişim sistemidir. Web sitelerinde daha çok firma, ürün tanıtımı ve reklam gibi unsurların ön plana çıktığı görülmektedir. Burada kullanıcılar aktif tüketici rolünü üstlenmektedir. İnternetin dünya genelinde ki yayılımı arttıkça sunulan içeriklerin yetersizliği ve gelişen teknoloji beraberinde farklılaşan ihtiyaçlara cevap vermemesi nedeniyle Web 2.0 geçişine ihtiyaç duyulmuştur.<sup>100</sup> Web en parlak dönemini 2000'li yılların başında Web 2.0 gelişimini kullanarak sağlamıştır. Web 2.0 uygulamalarını Web 1.0'dan ayıran en önemli özellik kullanıcının rolüdür. Web 2.0' da kullanıcı içeriği sadece okuyabilen pasif tüketici değil içeriği üreten, geliştiren ve paylaşan tamamen aktif bir katılımcıdır. Web 2.0' nin temel amacı teknik sorunlarla karşılaşmadan kullanıcının içerik geliştirmesini ve paylaşmasını sağlamaktır. Kullanıcılarına yorum yapma imkânı sağlayan Web 2.0 teknolojisinin geliştirilmesiyle, online alışveriş siteleri kurulmuş, bankacılık işlemleri internet üzerinden yapılmaya başlanılmış ve Facebook ve Twitter gibi sosyal ağların doğmasına sebep olmuştur. Web 2.0 uygulamaları üzerinden kurulan araçlara da sosyal medya araçları denilmektedir. Bu anlamda bazı önemli markaların kendilerini Facebook ve Twitter gibi sosyal medya ortamlarında sergilediklerini de söylemek mümkündür.<sup>101</sup>

Sosyal medya kavramının tanımına geçmeden önce, kavramı oluşturan sosyal ve medya kelimelerini incelemek gerekir. "Sosyal" Fransızca'dan gelen bir sıfattır ve Türk Dil Kurumu (TDK) "toplumla ilgili, toplumsal" olarak ifade etmiştir.<sup>102</sup> Başka bir deyişle sosyal kavram, insanların bazı ihtiyaçlarının karşılanması için birbirleriyle iletişim halinde olmaları ve benzer özellikleri olan diğer insanlarla düşünce, duygu ve deneyimlerini paylaşmaktır.<sup>103</sup>

<sup>99</sup>NTVMSNBS, İnternetin Tarihi. <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/55696.asp#BODY> (Erişim Tarihi: 15.08.2017)

<sup>100</sup> Levent Eldeniz, İkinci Medya Çağında Etkileşimin Rolü ve Web2.0, İkinci Medya Çağında İnternet, Alfa Basın Yayın

<sup>101</sup>Deniz Akçay ve Rifat Ortaç, "Taxation Of Social Media Advertisements", *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, Cilt 12, Sayı 45, Ocak 2016, ss. 177-185, s. 178.

<sup>102</sup> TDK [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58be74865cb302.05102](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58be74865cb302.05102) 480 (Erişim tarihi: 10.04.2017).

<sup>103</sup>Lon Safko, *The Social Media Bible: Tactics, Tools, and Strategies for Business Success*, Third Edition, N.J, USA: John Wileyand Sons, 2012, ss.3-4

Medya kavramı ise İngilizce kökenlidir ve iletişim ortamı ve araçlarını işaret eder.<sup>104</sup> Daha geniş bir ifadeyle medya, diğer insanlar ile iletişim kurma, bu iletişimi davul, zil, kelime, elektronik posta, internet sitesi, fotoğraf, şarkı, video, cep telefonu ya da kısa mesajlar ile sağlanabilme durumudur. Bu iki kavramın sentezi şeklinde sosyal medya ise kısaca araçların yeni bir kurulumu şeklinde tanımlanmıştır.<sup>105</sup>

Sosyal Medya, kişisel web sayfalarını veya Facebook, Flickr, Youtube ve Twitter gibi medya araçlarının üzerinden, kişilerin profesyonel ve sosyal etkinliklerini paylaştığı, bilgileri depolayabildiği, verilerin aktarımlarını gerçekleştirebildiği, yorum ve beğeni yapabildiği kısacası dijital alanda sosyalleşebildiği mecralarının genelinde verilen bir addır.<sup>106</sup> Sosyal medya bir başka tanımlamaya göre, kullanıcıları ağın bir parçası olan ve/veya kendi sitelerini oluşturan diğer kullanıcılar ile iletişime teşvik ederek; kullanıcıların içerik paylaştığı ya da benzer ilgi alanları vasıtalarıyla bağlantı kurabildiği bir çevre olan sosyal ortamı ifade eder.<sup>107</sup>

Sosyal medyanın, devamlı güncellenmesi, çoklu kullanımları açık olması ve sanal paylaşımlara olanak sağlaması gibi konularda en ideal mecralardan biridir. İnsanların sosyal medya kapsamında günlük düşüncelerini yazabilmeleri, bu düşüncelerin üzerine tartışabildikleri ve yeni fikirler ortaya atabilmeleri mümkün kılınmıştır. Ayrıca bireysel bilgilerinin yanı sıra çeşitli videolar, fotoğraflar paylaşabilmektedirler, iş arayabilmekte ve iş bulabilmektedirler. Bunların yanında da gerçek yaşanan dünyayı sanal ortama aktarıp, yaşayabilmektedir. Bu durumun zaman ilerledikçe bütün dikkatleri bu konuya yöneltmesi için neden olacaktır.<sup>108</sup>

## 2.2. SOSYAL MEDYANIN TEMEL NİTELİKLERİ

Sosyal medya tanımlarından da görüleceği gibi sosyal medyanın kendine özgü bazı özellikleri bulunmaktadır. Sosyal medya kavramını, en yüksek seviyede paylaşımın yapılabildiği, çevrimiçi medya açısından yeni bir tür olduğu, yeni fikirler ve fırsatlardan biri şeklinde tanımlanarak aşağıdaki özellikleri belirtilmiştir.<sup>109</sup>

<sup>104</sup> TDK <http://www.tdk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.04.2017).

<sup>105</sup> Safko, a.g.e. ss.3-4.

<sup>106</sup> Arzu Çingay, Sosyal Medyanın Kitleleştirici Ve Yalnızlaştırıcı Etkisi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 30, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

<sup>107</sup> Joshua Brunty ve Katrine Helenek, **Social Media Investigations of Law Enforcement**, Massachusetts 2013, s. 2.

<sup>108</sup> Beril Akıncı Vural ve Mikail Bat, "Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma", **Journal Of Yasar University**, 2010 20(5), ss. 3348-3382, s. 3349

<sup>109</sup> Sevtap Binbir, Kurumsal İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya Optimizasyonu: Türkiye'deki İşletmelerin Sosyal Medya Optimizasyon Çalışmaları, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 65, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.



a. **Katılımcılar:** Sosyal medyanın katılımcıları cesaretlendirdiği ve ilgilenen her kullanıcılarından geri bildirim aldığı görülmektedir.

b. **Açıklık:** En fazla sosyal medya servislerinin geribildirim ve katılımcılara açık olduğu görülmektedir. Bu servislerin yorum, oylama ve bilgi paylaşılması gibi hususlarda cesaret aşulamakta ve bunları nadir de olsa ulaşımlara yönelik engelleri koydukları görülmüştür.

c. **Konuşma:** Geleneksel medya daha çok tek yönlü yayın yaparak iletişim içerdiği ya da dinleyiciye bilgi aktardığı görülürken, sosyal medya bireylere çift taraflı iletişime olanak tanır ve zamanında geri bildirim sunduğundan dolayı daha fazla avantajlıdır.

d. **Toplum:** Sosyal medya topluluklara ilgili konu ya da kişiler üzerinden daha etkili ve hızlı bir şekilde iletişim kurulmasına cevap vermektedir. Toplulukların da bu şekilde sevdikleri değerler, fotoğraf, favori TV programları gibi ilgili oldukları her şeyleri paylaşabilmektedir.

e. **Bağlantılılık:** Sosyal medyanın çoğunluğu, bağlantılı işleri gerçekleştirmektedir. Kullanıcı kolaylığından dolayı diğer site, araştırma ve insanların ilgili olduğu herhangi bir hususta link verilmesine de olanak tanınmaktadır.

Sonuçta sosyal medya platformu kapsamında katılımcının, tüketici konumundan üretici konumuna geldiğini söylemek mümkündür. Sosyal medya tanımlamasına uyabilecek olan platformların genel anlamda;<sup>110</sup>

a. **Sosyal ağ siteleri:** Sosyal medyanın, iletişim alanındaki sınırlarının azalmasını sağlayan, kimlik bilgilerini sergilemeyi basitleştiren ve benzer düşüncelerde bireylerin kolayca ortak bir mekan da buluşmalarını sağlayan; böylelikle kullanıcıların sosyal anlamda uygun etkileşimlerin geliştirmelerine fırsat tanıyan bir Web alt yapılı sosyal paylaşım türüdür.<sup>111</sup> Günümüzde popüler olan sosyal ağ siteleri,

1) **Facebook;** İnsanların ailesiyle, meslektaşlarıyla ve arkadaşlarıyla İnternet üzerinden iletişim kurmasını ve fotoğraf, video, bilgi ve diğer içerikleri paylaşmasını mümkün kılan bir sosyal ağ sitesidir. Facebook, 4 Şubat 2004 tarihinde, Harvard Üniversitesi'nde, Mark Zuckerberg'in öncülüğünde Eduardo Saverin, Dustin Moskovitz ve Chris Hughes tarafından kurulmuştur. Ücretsiz olan Facebook'u

<sup>110</sup>Nafize Koçak, Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Davranışlarının ve Tezi. Motivasyonlarının Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında İncelenmesi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 56. **(Yayımlanmış Doktora Tezi).**

<sup>111</sup>Esra Çizmeci, **Danah Boyd'da Sosyal Ağlar ve Gençlik. Yeni Medyaya Eleştirel Yaklaşımlar** (Ed.) Mukadder Çakır, Doğu Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 388.

kullanmak için sadece geçerli bir e-posta adresine sahip olmak yeterlidir. Bugün Facebook 50 dilde hizmet vermektedir.

**2) Twitter;** 2006 yılında Jack Dorsey tarafından geliştirilmiş bir sosyal ağ ve mikroblog sitesidir. Kullanıcılarına tweet (İngilizce cıvılda) adı verilen 140 karakterlik metinler yazma imkânı veren Twitter, çeşitli araçlarla etkin kullanılabilen bir yeni nesil iletişim aracıdır. Facebook gibi arkadaş sistemi yerine takipçi sistemiyle çalışan Twitter, herkesin istediği kişiyi takip edebilmesine imkân tanınmasıyla tüm dünyada Facebook'tan sonraki en popüler sosyal paylaşım ağı haline gelmiştir.

**3) Youtube;** 15 Şubat 2005 yılında 3 eski PayPal çalışanı olan Jawed Karim, Steve Chen ve Chad Hurley tarafından bir video paylaşım sitesi olarak kurulmuştur. Dijital dünyanın en popüler sosyal medya sitelerinden biri olan youtube 2016 yılında Google tarafından satın alınmıştır.

**4) Instagram;** Ekim 2010 yılında Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından ücretsiz fotoğraf ve video paylaşım sitesi olarak kurulmuştur. Instagram fotoğraflar üzerinde filtre ve efekt uygulamalarına izin veren bir fotoğraf paylaşma ve düzenleme uygulamasıdır. Türkiye'de de çok ciddi bir kullanıcı kitlesine sahiptir.

**b. Blog:** İletişim olarak adlandırılan kısa makaleleri herkesin kolayca yayınlamasına imkan veren bir tür içerik yönetme sistemidir. Başka bir deyişle Blog, insanların öğrendiklerini, bildiklerini, paylaşmak istediklerini yazdığı ziyaretçilerin ve takipçilerin olduğu web tabanlı ücretsiz hizmet veren bir sistemdir. Blog, Web ve Login (WeB-LOGin) kelimelerinin birleşmesiyle oluşan bir kelimedir. Blog yazma; kişinin haberleri, düşüncelerini, günlük olayları günlüğüne yazmasının çevrimiçi karşılığıdır. Okuyucu bloglar web tabanlı bireysel gazetelere verilen isimdir. 1993'de ortaya çıkarılan blogların ilk dönemlerde bugünkü anlamından daha farklı bir anlamda kullanıldığı görülmektedir. 1997 yılında Robert Wisdom isimindeki blogun editörü olan John Barger, webloga isim babalığı yapmıştır. Blog sözcüğünü Web-log kelimelerinden türediği görülmektedir. Burada kısa makalelerden oluştuğu görülen içeriklerle herkesin ilgisi ve algısını çekmiş bir tür internet sitesi ve içerik yönetim sistemi türü olmuştur. Blogların bu anlamda Web'de oluşturulan günlük olarak da isimlendirildiği görülmektedir.<sup>112</sup>

**c. Mikroblog:** Mikrobloglar tür olarak kendisinden önce olan blogların ilerletilerek, kolay kullanılabilir duruma getirilmesiyle oluşmuştur. Mikrobloglar kısa yorumların (140 karakter) bağlantılar ağıyla paylaşıldığı, sosyal ağlarda üyelerin

---

<sup>112</sup>Zafarmand Nafiseh. Halkla İlişkiler Alanında Yeni Mecra ve Uygulamaların Yeri ve Önemi: Sosyal Medya ve PR2.0, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Ankara, 2010, s. 24 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

birbirlerini takip ettiği bir sosyal medya aracıdır. İlk akla gelen ücretsiz, kolay ve eğlenceli olarak bilinen Twitter'dır. Twitter 2006'daki kuruluşundan itibaren her geçen gün popülerliğini arttıran Mikroblog bir sosyal ağ sitesidir. Bu nedenle de Mikroblog'un daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Alışılan bloglara göre daha kısa ve sade içeriklerden oluşması git gide blogların yerini mikroblogların almasına yol açmıştır.<sup>113</sup>

d. **Sosyal imleme siteleri, wiki:** Vikiler gönüllü olan yazarlara kayıtlı üyelere özgür bir şekilde içerik oluşturabilmeleri konusunda olanak tanır. Böylelikle ansiklopedik özelliklere sahip bir bilgi havuzu oluşturulur. Wikipedia bunlar arasında en popüler ve yaygın kullanılan wikidir. Web 2,0 uygulamalarından olan bu sitenin 12 milyonu geçkin konu başlığıyla kullanıcılarına hizmet verdiği görülmektedir. Bu ansiklopedik sistemde her çeşit bilgi ve içeriğe açık olunmasının yanında birçok insanı etkileyebilen gücünün olması açısından bazı hususlarda hassaslık gösterir. Her hangi bir içerik nedeniyle siyasi bir kriz çıkmaması bakımından raporlama mekanizması ile çalışırlar.<sup>114</sup>

e. **Podcast:** Dijital medya dosyalarının her çeşit taşınabilir medya oynatıcı ve bilgisayarlarda oynatılabilmesi için internetten dağıtımına "podcasting" adı verilmektedir. Ya da kullanıcıların abone olabildiği ve internette yayınlanan ses veya video dosyalarıdır. Abonelik özelliğinin olması podcast'i güçlü bir sosyal medya ürünü yapmaktadır. Podcastlerin en önemli avantaj ve özelliklerinden birinin, RSS Feed'lerle takip edildiği görülen kanallara yüklenen yeni içerik ve bölümlerin otomatik bir şekilde kullanıcıları bilgilendirme ve istenildiği zaman, istenen yerde izlenmesinin olmasıdır. İnternette geçirilen süre artarken, internette radyo ve televizyon kanalının kurulmasının sağlandığı teknolojinin, "RSS protokolüyle düzenli takibi kolaylaştırılırken, takipçilerin yeni yayınlarının kaçırmamasına yol açar.<sup>115</sup>

f. **Forum:** İnternette oluşturulan tartışma platformları olduğu görülen forumlar, her çeşit konuyla ilgili, herkesin özgür bir şekilde görüş ve bilgi paylaştığı sosyal ağ ortamlarına verilen isimdir. Herhangi bir konuyla ilgili bir sorusu olan kişinin, ilgili forumlara üye olup; soru sorabilmesi, konuyla ilgili bilgi veya çözüm önerileri sunan forum üyelerinin de cevaplarını iletmeleri mümkündür. Böylelikle, üyeler forum içerisinde karşılıklı iletişim kurabilmektedirler. Birçok forum katılımcılarının sisteme kayıt yaptırıp üye olmalarını zorunlu kılmaktadır. Forumdaki tartışmalara sadece üyeler

---

<sup>113</sup> Koçak, a.g.e., s. 48.

<sup>114</sup> Murat Ying, "Sosyal Medya Platformları Üzerinden Pazarlama ve Bu Mecrayı Etkin Kullanan Sektörler, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme, İstanbul. 2012, s. 38 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

<sup>115</sup> Abdurrahman Erzurum, Sosyal Medya Ve Kutuplaşma, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s.55 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

yazarak katkıda bulunabilir. Forum üyeliklerinin çoğunlukla ücretsiz olduğu, yeni konu başlığı açma ve bu konu başlığının altına o konu hakkında bilgiler yazma tamamen üyenin önceliğindedir.<sup>116</sup>

### 2.3. SOSYAL MEDYANIN KULLANICIYA SAĞLADIĞI OLANAKLAR

Sosyal medyada gönderici ve alıcının arasındaki mesajlar için oluşan çizgilerin ortadan kaldırıldığı görülürken, bunun yanında geleneksel medyada bulunmayan birçok olanağı da getirmesi söz konusudur. Bunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

**Çok Ortamlılık:** Kullanıcılarının gereksinimlerine göre şekillendiği görülen internetin; ses ve görüntü aktarım fonksiyonlarının sayesinde neredeyse tüm medya sistemlerinde uygulanması iletişim ortamları için giderek daha fazla tercih edilmesine yol açmaktadır. İnternetin üzerinden metin, ses, animasyon, görüntü ve fotoğraf gibi çeşitli şekillerde haberleşmenin yanında metin, fotoğraf ve video aktarımlarının ekonomik ve anında olduğu görülmektedir. Böyle iletişim biçimlerinin, çeşitli enformasyonların üretimi ve sunumunu sağlamaktadır.<sup>117</sup>

**Paket Anahtarlama:** İnternette veri taşıma yöntemi olarak bilinen paket anahtarlama, mesajları bazı alt bölümlere ayırabilen, ilgili kişilere göndererek; onları tekrar toplayan bir sistemi ifade eder. Paket anahtarlamanın başka bir özelliği de internet bağlantılı olarak iletişimin geleneksel medyadan ayrılmasını sağlamasıdır.<sup>118</sup>

**Hiper Metinsellik:** Kullanıcıların, “www” üzerinde “metinsel enformasyon” türlerinin arasında bağlantıların olması ve herhangi bir sınır olmadan bir metinden diğerine geçip kelimelerin birbirlerine bağlanan linklerin üretmesini kapsamaktadır.<sup>119</sup> Hiper medya çerçevesinde metinler enformasyon çeşidi şeklinde medyanın kullanmasına izin verdiği görülmektedir.<sup>120</sup> Hiper-metin özelliğinin iletişimi doğrusallıktan çıkartarak çoklu bir yapıya girmesini sağlamaktadır. Sonuç olarak iletişim süreci içinde hedef olan kitlelerin etkinliğinin daha fazla artmasına yol açmaktadır.<sup>121</sup>

<sup>116</sup> Erzurum, a.g.e., s. 56.

<sup>117</sup> Birol Gülnar ve Şükrü Balcı, **Yeni Medya ve Kültürleşen Toplum**, Literatürk Yayınları, Konya, 2011, s. 171.

<sup>118</sup> Birol ve Balcı, a.g.e., s. 172.

<sup>119</sup> Arzu Çingay, Sosyal Medyanın Kitleleşenleştirici Ve Yalnızlaştırıcı Etkisi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 14, (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

<sup>120</sup> Birol ve Balcı, a.g.e., s. 73.

<sup>121</sup> Birol ve Balcı, a.g.e., s. 173.

**Eşzamanlılık:** İnternette etkileşimin, gerçek zamanlı ve eş zamansız olarak gerçekleştiği görülmektedir. İnternet ortamında sohbet ve sanal konferans gibi eş zamanlı olarak etkileşim ve iletişime imkan sağlanırken, elektronik posta, tartışma ve haber grubu gibi ortamlarda da eş zamansız etkileşim ve iletişimi gündeme getirir.<sup>122</sup>

**Etkileşimlilik:** Yeni iletişim teknolojilerine bakıldığında etkileşimin verici ile alıcı arasında olanak verdiği görülmektedir. Bu özelliğin, geleneksel iletişim araçlarının olmadığını da belirtmek gerekir. Etkileşimlilik özelliğinin internet kullanıcılarının kişilerarası kitle medya olma potansiyelleri taşıması yönünde geliştiği görülmektedir. Kısacası insanların aynı anda birden fazla kişi ya da aracı kurumlara ulaşma imkanlarına sahip olduğu görülmektedir.<sup>123</sup> Literatüre bakıldığında internet açısından etkileşimin üç unsura ayrıldığı görülmektedir: Eylem sayısı, hız ve kapsam. Tepki zamanı ya da hızın etkileşimci iletişim sistemleri içinde en önemli özellik olduğu görülmektedir. Etkileşimci hızın yüz yüze yapılan iletişimde en yüksek olduğu görülmektedir. İnternette yapılan telekonferans sistemiyle birden çok bireyin birbirlerine gerçek zamanda bağlanması ve karşılıklı konuşmaya imkan tanınması önemlidir.<sup>124</sup> Eylemin sayısıysa, iletişim ortamı içerisinde etkide bulunacak olan değişim miktarları, bu ortamda değişikliğin yapılması için gerçekleştirilen etkinlikler birbirleri ile bağlantılarının kapsamını gösterir.<sup>125</sup>

**Kitlesizleştirme:** Yeni medyanın, geleneksel medya ile arasında kitesizleştirici bir ortam olduğunu söylemek mümkündür. Bu düşüncenin temel sebebi, sosyal medya ve yeni medya kullanıcılarının kişisel bilgisayarlardan bireysel anlamda yapılabilecek durumudur. Yeni medyada kitesizleştirme özelliğinin kitle iletişim sistemi kontrolü mesajı üretenden, iletişim mesajlarını tüketenlere doğru kaydırıldığını söylemek mümkündür. Artık, bireylerin mesajları kendi gereksinimleri doğrultusunda biçimlendirme imkanları vardır.<sup>126</sup> Bu durumda bir yandan kullanıcıların yalnız kalmalarına neden olurken, diğer yandan da kiteselleşmeye gelen yeni bir olguyla yeniden üretilmektedir. Kitlelerin mekan ve zaman olarak aynı yerde ve aynı anda olma durumlarından uzaklaşmaktadır. Ancak, diğer yandan da farklı zaman ve uzmanlarda aynı kültürü kullanmış olan, aynı sosyal medya aracını kullanabilen, aynı iletileri üretebilen ve tüketebilen kiteselleşme süreci yaşanmaktadır. Bu iki çelişkili özelliği

---

<sup>122</sup> Birol ve Balcı, a.g.e.,s. 174.

<sup>123</sup> Birol ve Balcı, a.g. e., s. 175

<sup>124</sup> Çingay, a.g.e., s. 16.

<sup>125</sup> Birol ve Balcı, a.g. e., s. 176.

<sup>126</sup> Birol ve Balcı, a.g.e.,s. 72.

sosyal medyada birlikte işlemesi söz konusudur. Kitleliliğin ortadan kalkmadığı ancak formun değiştirdiği görülmektedir.<sup>127</sup>

### 2.3.1. Bireysel (Katılımcı)

Sosyal medyanın, ne kadar sık kullanıldığı konusunda kimsenin hiç bir şüphesi yoktur. Çünkü artık yediden yetmişe herkes çok sık bir şekilde sosyal medyayı kullanmaktadır. Hatta zamanlarının büyük bir çoğunluğunu sosyal medya üzerinde geçirmeye başlamışlardır. Sosyal medya kişinin daha çok sosyal çevresini genişletmek, eğlenmek ve vakit geçirebileceği ve bazı işlerini halledebileceği bir platform gibi görünse de işin gerçek yüzü bu şekilde değildir. Sosyal medya ile zamanın büyük çoğunluğunu geçiren ve içerisinde kaybolan birey, gerçek hayattan ve ilişkilerden koparak sanal ortamda bir kimlik geliştirme ve sosyalleşme çabası, onları sosyalleşmekten uzaklaştırabildiği gibi kin, öfke ve nefret gibi duygularla tamamen çıkmaza sürükleyebiliyor. Özellikle çevresiyle yüz yüze ilişkilerde sıkıntı yaşayan bireyler sosyal medyaya daha düşkünlüdürler. Kontrolsüz olan bu sosyal medya salgını, bireyin sosyal hayatının bitmesine neden olabiliyor. Çünkü bireyin artık bir hayal dünyası üzerinde yaşamaya başlaması söz konusu olmuştur. Aldığı kararlar ve diğer yaptığı aktiviteler tamamen kullanmış olduğu sosyal medyaya doğrudan ilişkilidir. Bu yüzden artık sosyal medya bireyleri kontrol altına alarak yönlendirmeye başlar ve olumsuz yönde etkiler.<sup>128</sup>

Sonuç olarak ifade edilmek istenen düşünce sosyal medya bireyi sosyalleştirmektedir ya da sosyal medya bireyi kendine göre mi sosyalleştirmektedir ve ya sosyal medya bireyi gerçek yaşamında sosyal hayata göre mi sosyalleştirmektedir. Bu yaklaşımlara bakıldığında birey toplumsal yapının gerçek dinamiklerine kültürüne göre sosyalleşmiyor ise sanal bir sosyalleşme süresi yaşamaktadır. Bu durumda bireyin yalnızlaşması ve kendisini gerçek dünyadan soyutlayarak sanal dünyanın içerisinde bir odada yaşamaya mahkum etmesi gerçeğini karşımıza çıkarmaktadır. Birey, gerçek dünyanın içerisinde yer alan sosyal medya sanal alemin de yaşayarak, yaşam içerisinde başka bir yaşam üretmektedir. Bu durum bireyi toplumdan uzaklaştırmakta, koparmakta ve yalnızlaştırmaktadır. Sosyal medya büyük bir etki gücüne sahip olarak görülmekte ve toplumsal yapının tüm değerleri olan siyaset, spor, eğlence, haber, ekonomi/iş ve diğer birçok alanı etkilediği görülmektedir.<sup>129</sup>

<sup>127</sup>Çingay, a.g.e., s. 17.

<sup>128</sup>Ali Arslan, Medyanın Birey, Kültür ve Toplum Üzerine Etkileri, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**

<sup>129</sup>Abdullah Yılmaz, Osman Akınhay, Medya Gerçeği, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002, s.5

### 2.3.2. Toplumsal

Günlerin büyük bir bölümünü sosyal medya da geçiren insanların kendi içlerine kapalı oldukları için toplum içinde olan iletişimlerinin neredeyse hiç kullanmamaya başlamışlardır. Bu yüzden sosyal medya ne kadar faydalı olursa olsun ne kadar işlerimizi kolaylaştırırorsa kolaylaştırın perdenin arkasında ki etkileri tamamen sosyal medyanın zararlarını ortaya koymaktadır. Çünkü gerçek hayattan direk olarak soyutlamaya başlayan sosyal medya kişiler arasında olan huzuru ve düzeni de olumsuz etkileyerek toplum kavramını minimuma indiriyor ve toplumsal huzuru da yok ediyor. İnsanlar artık daha hızlı olan ve daha büyük kitlelere ulaştıran sosyal medyayı, toplumsal faaliyetlerde de kullanmaya başlamışlardır. Saniyelerin bile önemli olduğu günümüzde bir faaliyet veya etkinlik kolay bir yoldan sosyal medyada duyurulmakta ve kitleler harekete geçirilebilmektedir. Sosyal ağların toplumsal dinamik içinde en etkin olduğu eylemlerini ve haberlerini yayınlacakları yayın mecrası, sosyal paylaşım sitelerinde yayınlanma alanıdır. Bir bireyin tanık olduğu bir olayı anında sosyal paylaşım hesabında yayınlamasıyla, olaya kilometrelerce uzakta olan bireyler bile bundan haberdar olmaktadır. Bu haberi gören diğer bireyler de hemen harekete geçerek duygu ve düşüncelerini beyan edebilmektedirler. Sosyal medya her ne kadar etkin bir duyuru aracı olsa da, büyük bir insan kalabalığını bir araya getirecek ve ortada olmayan bir olayı başlatacak nitelikte değildir. Sosyal medyanın, toplumda asıl etkili olduğu alan, insanları etkileyen bir olayın yayılarak, tüm bireylerin dikkatini çekmek olduğunu söylemek doğru olacaktır. Sonuç olarak, sosyal medya toplumsal dinamik örgüsünde yok olan toplumsal olayı ortaya çıkarmamakta ama var olan bir olayın geniş kitlelerce benimsenmesini sağlamaktadır. Bu konuya en iyi örnek olarak da Arap Baharını gösterebiliriz.<sup>130</sup>

### 2.4. SOSYAL MEDYANIN ETKİLERİ

Yeni iletişim teknolojilerinin siyasal, kültürel ve ekonomik alanların dönüşmesinde önemli etkilerinin olduğu görülmektedir. Özellikle internetin yeni kültürel bir mekan, özgürlük alanı ve ekonomik pazar şeklinde ortaya çıkması, yeni küresel kimliklerin, değerlerin ve alışkanlıkların da hızla dolaşımına olanak sağladığını söylemek mümkündür.<sup>131</sup> İnternet'in bütün bu alanlarda oynamış olduğu roller, bir taraftan yeni bireysel ve toplumsal ilişki biçimleriyle yeni kimliklerin oluşumuna yol açmıştır. Başka bir deyişle, sosyal medyanın şeffaf olması ve herkesin erişimine açık

<sup>130</sup>Ali Arslan, Medyanın Birey, Kültür ve Toplum Üzerine Etkileri, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**

<sup>131</sup>Mehmet Güzel, Küreselleşme, **Tüketim Kültürü ve İnternetteki Gençlik Siteleri. Yeni Medya Çalışmaları**, Derleyen M. Binark, Dipnot Yayınları, Ankara, 2007, s. 177.

olan iletişim biçimi olması her geçen zaman içinde toplumları, kültürü ve günlük hayatı doğrudan etkileyerek, değiştirmektedir.<sup>132</sup>

İnternet uygulamalarındaki “Web 2.0 dönüşümü” ise, sadece bireylerin internet üzerinde konumları ve rollerini değiştirmekle kalmamıştır, bunun yanında sosyal hayatı ve iletişimin de doğrudan etkilenmesine neden olmuştur. Sosyal medya aracılığı ile kendisini daha çok ifade etme fırsatı bulan kişiler, diğerleriyle hiç olmadığı kadar etkileşim halinde olmuştur, büyük bir kitle ile buluşabilmek, bir içerik üretimi yapma ve aktif katılımcı olarak fikirlerini, deneyimlerini, yorum ve bilgilerini paylaşarak sosyalleşme olanağı bulmuştur. Yoğun bir şekilde kullanıldığı görülen ve popülerliği her geçen zaman içinde arttığı görülen sosyal medyanın, sunmuş olduğu bu yeni iletişim biçimleriyle bireylerin bilgiye ulaşımı, haberleşmesi, eğlenme, kendisini ifade etmesi ve sosyalleşme biçimleri, kimlik oluşumları, hayat tarzları ve değerlerini de yakından etkilemektedir.<sup>133</sup>

Yeni medya olanaklarının bir taraftan kullanıcıları bireyselleştirmekte, diğer yandan da yeni biçimlerde sosyalleştirmektedir. Kullanıcılar sanal ortamda sosyal ilişkilerini gerçek hayattan öğrendiği ve güvenilir olduğunu düşündüğü sosyal ağların üzerinden yeniden kurarak geliştirmektedir.<sup>134</sup> Grup ve bireylerin kimliğinin inşa edilmesi, demokratik kültür içerisinde kendiliğinden bütünleşen bir faktördür. Bireylerin, kişisel zevkleri ve hayat tarzlarının dijital medya aracılığı ile paylaşılıp, bu tecrübelerle birbirleriyle bağlantı kurmakta ve grup kimliklerini inşa etme konusunda yardımcı olmaktadır. “Web 2.0” teknolojisi ile birlikte kullanıcı üretimli içeriklerin ortaya çıkışıyla gelişen toplumsal etkileşimlerin yeni medyanın başarısının devamlılığını sağlamaktadır. Tecrübelerini paylaşma ve kaydetmeyi isteyen kullanıcıların bu tecrübelerini arkadaşlarının ve başka topluluk üyelere sunup itibarlarının da bunlar aracılığıyla inşasına izin veren popülasyonun ortaya çıktığını söylemek mümkündür.<sup>135</sup>

#### **2.4.1. Sosyal Medyanın Sosyolojik Etkileri**

Toplumların üzerinde bazen olumlu, bazen de olumsuz etkilerinin olduğu görülen internetin, insanların sosyal yaşamı ve kültürünün üzerinde bazı değişikliklere de neden olduğu görülmektedir. Dünyanın, internet ile bilgi ağırlıklı iletişim sistemlerine doğru yol aldığı ve bununla beraber bilgilerin geniş kitlelere ulaşımı da internetin

<sup>132</sup>Van Dijk, Jan. *The Network Society: Social Aspects of New Media*. Sage Publications, London, 2006, s. 21.

<sup>133</sup>Bahadır Çakmak, Yeni İletişim Ortamlarının Sosyalleşme Üzerindeki Etkileri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, s. 85. (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

<sup>134</sup>Mutlu Binark, **Yeni Medya Çalışmaları**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2007, s. 23.

<sup>135</sup>Çakmak, a.g.e., s. 87.



sayesinde sağlandığı görülmektedir. Etkileşimli iletişim imkanlarının sunulduğu bireylerin özgürlük ve seçim alanlarının genişlediği görülmekte ve dolayısıyla da yayılan bilgilerle sosyal gelişime olumlu etki yaptığını da söylemek mümkündür. Bununla beraber tüketim ve şiddet amaçlı olan kurumların internete sunduğu dezenformasyonun, kişileri belli yaşam kültürü ve fikirlere kanalize ettiğini de belirtmek gerekir. İnternet aracılığıyla, kişiler arasındaki mesafe, cinsiyet, yaş, kültür ve ırk gibi önemli olan birçok özelliğin de ortadan kaldırıldığı görülmektedir. İnternet sayesinde, aynı biçimde düşünen insanlar, mekan ve zamana bağlı olmadan kolayca bir araya gelebilmekte, sanal topluluklar oluşturulmakta, farklı kültürlerden gelen insanların birbirini tanıma şansı olmakta, sanal ilişkiden gerçek ilişkiye geçebilme ve insanların her çeşit düşüncüyü özgürce ifade edebilme gibi durumlar sosyal yaşamda gözlemlenen değişimlerden bazılarıdır.<sup>136</sup>

İletişim alanında yaşanan değişimlerin toplumsal ilişkiler ve dolayısıyla sosyal yapıyı da etkiler. Aynı biçimde sosyal yapıda meydana gelen ihtiyaçların teknolojik gelişimleri tetiklemektedir. Bu anlamda yeni medyada sosyolojik boyut incelenirken sosyal, tarihsel değişimler ile teknolojik gelişimlerin etkileşimli bir şekilde incelenmesi gerekir. İnternetin tarihsel seyrini inceleyen Ryan'ın internet teknolojisini endüstri çağının bir çocuğu şeklinde görür. O, dijital iletişim ortaya çıkmadan ziyade öncelikle buhar gücünün kullanılması, telgraf, endüstrileşmiş ticaret ile savaşların dünyanın tempolarını hızlandırdığını belirtmektedir. Dijital çağın getirmiş olduğu değişimin endüstri devriminden doğan hiyerarşi ve kontrole dayanan merkezileşmiş dünya düzeni kapsamında merkezi noktalar ortadan kalkmış, şebeke ve ağlara uzanan çok sayıda noktanın olduğu bir yapıyı getirmiş olma durumudur. Kültürel ve politik hayatta bu ağ yapılarının yeniden yapılandığını da belirtmek gerekir.<sup>137</sup>

Sosyal medyanın fonksiyonel yapısından dolayı geleneksel medyadan en önemli farkıdır. Sosyal medyanın sunulan bilgi, haber, video, eğlence, fotoğraf, mesaj, yazılı ve sesli metin dosyalarıyla hem içerisinde bulunduğu toplumun etkilenmesine yol açmakta hem de kendini geri dönüşümleriyle etkilemektedir. Bu sürecin tümünde içinde yaşanan toplum ve sınır tanımayan erişim gücüyle diğer toplumlara etkileyebilmekte veya etkilenebilmektedir. Sosyal medyanın toplumsal gücüne bakıldığında; iletilen iletilerdeki güncellik ve geri dönüşümlerinin hemen anında en kısa zamanda oluşmasının yanında, medya iletilerindeki kitlesel ve bireysel tepkilerin kısıtlanmaksızın, sansüre uğramaksızın özgür bir şekilde iletilme durumu ve bunun

<sup>136</sup>Birkan Sarıfakıoğlu, "İnternette Toplumsal Etkileri", *E-Ticaret*, 2007, 431. Sayı, ss. 54-57, s. 54

<sup>137</sup>Jonny Ryan, *History of The Internet and The Digital Future*, Reaktion Books, London, 2010, s. 69.

yanı sıra mekan ve zaman kavramlarının olmaması sosyal medyanın günümüzde ve gelecek zamanda de önemli olacaktır. Sosyal medyanın bu gücünün daha iyi anlaşılması bakımından yakın zamanda yaşanan *Arap baharı* halk devrimleri örnek olarak verilebilir.

Arap baharı devrimlerinin örgütsüz olan halkın sosyal medya liderlerince örgütlenip sosyal yapının siyasal olarak kökünden değiştirdiği görülmektedir. Bu yönüyle sosyal medya demokrasilerin destekçisiyken diğer taraftan diktatörlükler için de bir tehdit durumunda gösterilmiştir. Başka bir açıdan da sosyal medyanın toplumsal hayatın hızını arttırdığını da söylemek mümkündür.<sup>138</sup> Toplumsal hayatta zaman kavramının önemli bir öge olduğunu sosyal medyada zaman terimini ortadan kaldırdığını veya zamanı aza indirgeyip toplum ve bireyin yaşam hızını arttırdığı görülmektedir.

Castells, iletişim ve bilgi teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte küresel olarak ortaya çıktığı görülen dönüşümün ağ toplumu oluşturduğunu söylemektedir. Castells, enformasyonun ön plana çıkardığı görülen ağ toplumunun bilişim teknolojilerinden harekete geçirildiği bilişim ağlarında oluşabilen ve bütün küreye yayılan yeni sosyal bir organizasyon yapı olduğunu vurgulamaktadır. Bu yapının insanların arasında kültür aracılığı ile şekillendiği görülen bir etkileşimi ortaya koyduğu gibi; tüketim, üretim ve güç ilişkilerini etkilediğini de söylemek gerekir.<sup>139</sup> Ağ toplum yapısının tüm bunların yanında sosyal ilişkileri, kişilerin arasındaki ilişkilerin yeni iletişim yapılarından etkilendiğini belirtmek gerekir. Bu anlamda yeni iletişim teknolojilerinin gelişimi ve sosyal medyanın, ağ toplumunun internet alanına yansması olarak düşünülebilir. Yeni medyanın toplumsal boyutu kullanıcıların düzenlediği içerikler ile bu içeriklerin kullanıcıları arasında oluşturulan ağda dolaşıma girmesi ile meydana getirilmiş olan sosyal medya sitelerinin oluşturduğu görülmektedir.

Mayfield'in, sosyal medya çeşitlerini sosyal ağlar, wikiler, bloglar, forumlar, podcastler, mikrobloglar ve içerik toplulukları şeklinde altıya ayırdığı görülmektedir. Sosyal ağların insanların kişisel web sitesi kurup, arkadaşları ile iletişim kurmaları ve içerik paylaşımlarına da olanak sağladığı görülmektedir. Facebook, Wikipedia, MySpace, Apple iTunes ve Twitter gibi internet siteleri sosyal ağlara örnektir. Sosyal medyayı düşünceleri paylaşma, bir araya gelme, ticaret yapma, arkadaş arama, tartışma yapma gibi insani özelliklerin bir anlamda internete yansmasıdır. Hızlı bir biçimde

---

<sup>138</sup> John Thompson, *Medya ve Modernite*, Çeviren: Serdar Öztürk, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2008, s.63

<sup>139</sup> Manuel Castells, *Enformasyonculuk ve Network Toplumu, Hacker Etiği: İş Hayatına Yıkıcı Bir Yaklaşım*, Pekka Himanen, Çeviren: Şebnem Kaptan, Ayrıntı Yayınları: İstanbul, 2005, ss. 123-133.

yayılması da bu özelliklerle yakından ilgilidir. Teknolojilerin gelişmesi ile dijital kameralar, fotoğraf makineleri de ucuzlamış ve internet erişiminin hızlanması bu alanda maliyetlerin azalışı ve kullanımın basitleştirilmesi ile insanların kendi fotoğraflarından, düşüncelerinden, videolarından ve sözlerinden kendi içeriklerini oluşturup bunları yayma şansını da elde etmişlerdir.<sup>140</sup>

Bu özelliklerle birlikte sosyal medya sitelerinin kısa zamanda bütün dünyaya yayıldığı görülmektedir. 1994 yılında internette bulunan site sayısının 10 bin, host sayısının da 3 milyona kadar ulaşmış olduğu tespit edilmiştir. Girişimcilerin bu yeni dünya'da ki yeni kazanç kapılarının olabileceğini fark etmişlerdir. Banka ve alışveriş merkezlerinin sanal şubelerini açmaya başlamaları ve ilk internet radyosunun yayına başlaması yine bu döneme rast gelmiştir. Hükümetlerin yanında birçok organizasyonun web sitesi açması ve yeni bir ekonomi ve pazarlama anlayışlarının da doğduğu görülmüştür. Yine aynı yıl internetin reklam aracı şeklinde ilk defa kullanılmaya başlandığı görülmektedir.<sup>141</sup>

1 Temmuz 2013 tarihi itibari ile dünyada internet kullanıcı rakamının bölgelere göre oranları verilmiştir. Görüldüğü üzere kullanıcı rakamlarından, %48.4'ü Asya kıtasındayken, %21.8'i Amerika kıtasında, %19'u Avrupa kıtasında, %9.8'i Afrika'da ve %0.9'u da Okyanusya'dadır. 2012 yılının sosyal medya kullanım istatistikleri "Twitter" 555 milyon kullanıcısı ile Facebook'un ardından ikinci sırayı almıştır. Kullanıcıların aylık olarak ortalama 405 dakikasını Facebook'ta geçirdiği görülürken; Twitter 89 dakikayla üçüncü sırada yerini almıştır. Yapılan sayımlarda 2010 yılı Aralık ayına gelene kadar Twitter'da toplam 29 700 500 268 tane tweet atıldığı kayda geçmiştir. 2009'da saniye de 300 tweetin atıldığı görülürken bu rakamın 2010 yılında saniyede bini aştığı kaydedilmiştir.<sup>142</sup>

Sosyal medya siteleri arasında en kullanılan sitenin Facebook olduğu görülür. 2012 yılı Ekim ayı itibari ile aktif kullanıcı sayısının dünya genelinde aylık olarak 1 milyara yaklaştığı görülmüştür. 2012 yılının Mayıs ayı verilerine bakıldığında her ay Facebook için harcanan toplam sürenin 700 milyar dakika olduğu da saptanmıştır. Kullanıcılardan %50'sinin her gün sayfasına muhakkak giriş yaptığı tespit edilmiştir. Her 20 dakika içinde Facebook kapsamında 1 milyon linkin paylaşıldığı görülürken, 2 milyon arkadaşlık teklifinin gönderildiği ve 3 milyon kadar mesaj iletildiği de saptanmıştır. Facebook sitesinin 70'in üzerinde dile çevrilmesi ve kullanıcıların da

<sup>140</sup>Gülşah Başlar, "Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijitalleşen Kapitalizm", *Akademik Bilişim*, 2013, ss. 1-9, s. 5.

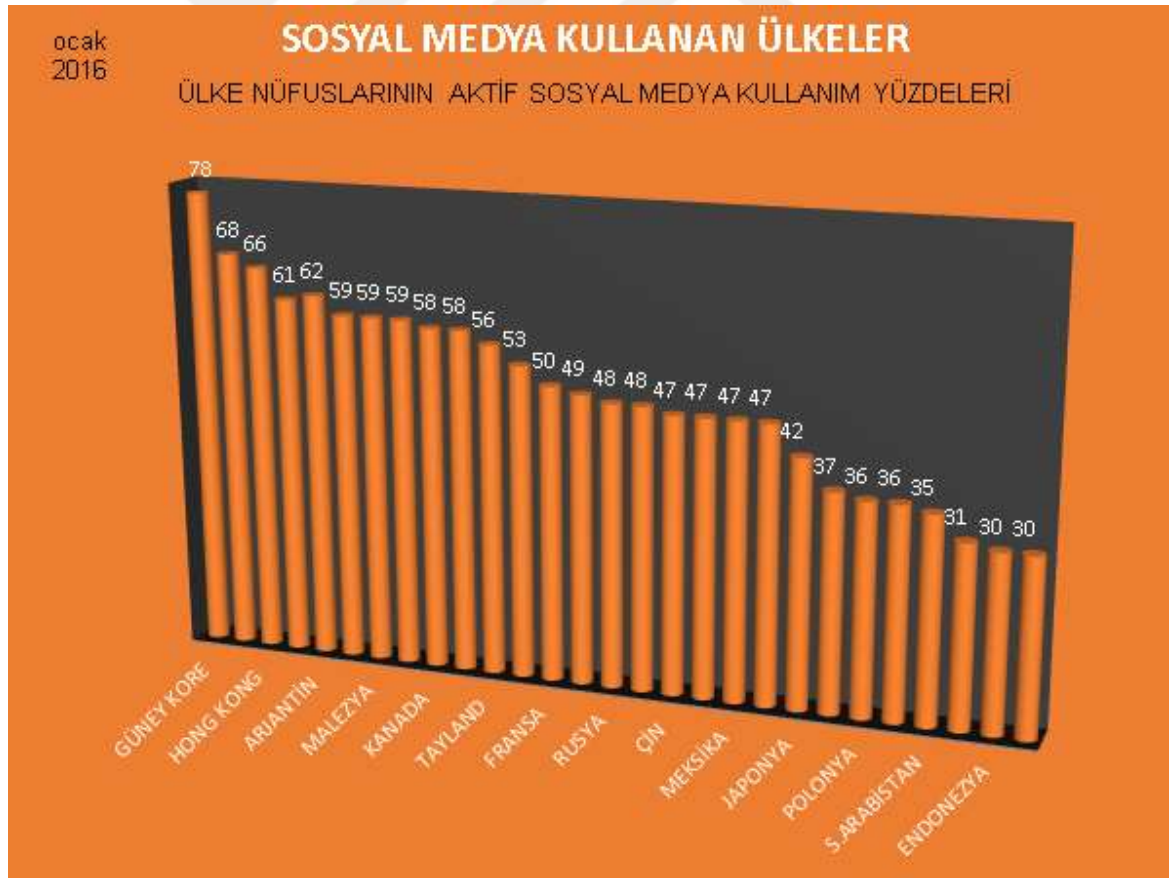
<sup>141</sup>NTVMSNBS, İnternetin Tarihi. <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/55696.asp#BODY> (Erişim Tarihi: 15.08.2017)

<sup>142</sup>Başlar, a.g.m., s. 4.

%75'inden çoğunun ABD dışında ülkeler olduğu saptanmıştır. Kullanıcıların günlük olarak 20 milyondan çok uygulama indirdiğini de belirtmek gerekir. Her ay 500 milyonun üzerinde üyenin Facebook uygulamasını kullandığı saptanmıştır. 7 milyonun üzerinde uygulamayla web sitesinin Facebook bağlantısı içerdiği görülmektedir. 350 milyon aktif kullanıcınınin Facebook'a telefonlarını kullanarak erişim sağladığı saptanmıştır. Dünya genelinde 475'in üzerindeki telefon firması ürünlerinin özelliklerinin arasına Facebook erişimi eklenmiştir.<sup>143</sup>

Global Web Index verileriyle hazırlanan raporda dünya çapında 3,419 milyar insanın internete bağlandığı tespit edilmiştir. 2,307 milyar kullanıcının aktif bir şekilde sosyal medyada yer aldığı görülmektedir. 3,790 milyar mobil cihaz kullanıcısı, 1,968 milyarsa sosyal medyayı mobil cihazlar üzerinden kullanmaktadır. Sosyal medya kullanıcılarının önemli bir bölümünün mobil cihazlardan sosyal medyaya ulaştığını gösteren bu rakamların, 2016'da mobilin yılı olacağı bir anlamda kanıtlanmıştır.

**Grafik-1** Ülkelere göre Dünya üzerindeki internet kullanıcıları (2016)<sup>144</sup>



<sup>143</sup> Başlar, a.g.m., s. 5.

<sup>144</sup> Internet ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistikleri, <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2016/> (Erişim tarihi: 29 Ocak 2016)

Ülkemiz 1993 yılının Nisan ayında internetle tanışmış, 64 kbit/sn hızındaki ilk internet "Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) kullanılmaya başlanılmıştır. ODTÜ ve TÜBİTAK işbirliği ile başlatılan Türk Telekom'un katkılarıyla TR-NET projesi ile hayatımıza 1996 yılının ağustos ayında internet girmeye başlamıştır. 1996 yılında TÜBİTAK'a bağlı bir enstitü olarak ULAKBİM kuruldu. ULAKBİM, eğitim ve araştırmalardaki sorunların ülke genelinde çözümüne yardımcı olacak ve Türkiye araştırma dünyasını geleceğin elektronik ortamına hazırlayıp taşıyacak bir alt yapıyı karşılamak üzere oluşturmuş, 1998 yılında Danışma Kurulu Kanalıyla ULAKNET'e bağlanma kararı alınmıştır. 2000 yılının başlarında TTNET isimli yeni bir internet ağı kullanılmıştır. Bilgisayar ve internetin kısa zamanda evlere girdiği, hem bireysel hem de ticari anlamda kullanımının hızla ivmeyle yükseldiği görülmektedir.<sup>145</sup> Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu 2014 yılının ikinci çeyreğinde yayınladığı "Pazar Verileri" raporuna bakıldığında, 2008 yılıyla 2014 ikinci çeyreğinin arasında Türkiye'de toplam geniş bant internet abone sayısı görülmektedir.

Geniş bant abone sayısının 2008'de 6 milyonken, yaklaşık olarak altı yıl içerisinde bu sayının altı kata yakın bir artış ile 2014 yılının ikinci çeyreğinin sonunda 37 milyona yaklaştığı görülmektedir. Toplam internet abone sayısında yıllık artış oranının %23,8 olarak gerçekleşmesi önemlidir.<sup>146</sup> Dijital pazarlama ajansı olan "We Are Social'ın" yayınladığı 2016'nın lokal ve küresel dijital istatistikleri kapsayan "İnternet ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistiklerinde dünya genelinde internet kullanan (bağlanan) insan sayısının "3,419 milyar" olduğu rapor edilmiştir.<sup>147</sup>

TÜBİSAD'ın raporlarına bakıldığında, ülkemizde 2016 yılı itibariyle nüfusun %60'lık kesiminin internet erişimi, yaklaşık 48 milyon kişinin de internet kullanıcısı olduğu tahmin edildiği tespit edilmiştir. Bunun yanında, aktif olarak sosyal medya kullanıcı sayısının 48 milyon kişinin olduğu; ancak bu sayının tekil kullanım olmadığı görülmektedir. Daha açık bir ifadeyle sosyal medya kullanıcı sayısı 48 milyon kişi görülmesine rağmen, bu sayının içinde aynı kişiye ait farklı sosyal medya hesapları dahildir. Sosyal medya ile ilgili bir başka önemli istatistiksel veri ise Türkiye'deki mobil kullanıcı sayısı 71 milyon iken, sosyal medyaya mobilden bağlanan kullanıcı sayısının 42 milyon olmasıdır.

---

<sup>145</sup>Kenan Bölükbaşı, İnternet Kafeler Ve İnternet Bağımlılığı Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Diyarbakır Örneği, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2013 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

<sup>146</sup>Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK). **Üç Aylık Pazar Verileri Raporu** 2014 Yılı 2. Çeyrek, 2014.

<sup>147</sup>İnternet ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistikleri, <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2016/> (Erişim Tarihi: 29.06.2017).

**Grafik-2** Türkiye’de internet ve sosyal medyanın son durumu (2017)<sup>148</sup>



Bu kadar yoğun kullanıldığı görülen ve sosyal medya sitelerinin yaygın olmasının insanların yalnızca içerik oluşturarak, paylaştığı ve dijital anlamda sosyalleştiği mecralar şeklinde yorumlamak yetersiz olacaktır. Facebook gibi paylaşım sitelerin küresel olarak bu kadar yaygın bir ağ olmasının yalnızca bir iletişim yöntemi şeklinde değerlendirilemeyeceğini söylemek gerekir. Bu bakımdan sosyal medya sitelerinin yalnızca sosyal ilişki yapılarını etkilemediği, bu ağları kullananların sayılarının yüksek olmasından dolayı ekonomik olarak önemli potansiyelleri vardır.<sup>149</sup> Bu anlamda sosyal medyanın psikolojik etkilerine de bakmak gerekmektedir.

#### 2.4.2. Sosyal Medyanın Psikolojik Etkileri

Zamanının çoğunluğunu sanal alem de geçirdiği görülen kişilerin, genellikle kontrol altına alamadığı İnternet kullanımları sebebiyle, mesleksel, sosyal ve özel hayatlarında bazı sorun yaşayabilmektedirler. İnternetin aşırı şekilde kullanımlarına bağlı olarak internet bağımlılığı ortaya çıkar ve bu durum uluslararası literatürde ilk defa, Dr. Ivan Goldberg'ın şaka amaçlı gönderilmiş olan maille girdiğini belirtmek gerekir. Temelde bu kavramın sorunlu ve aşırı internet kullanımı olarak değerlendirildiği

<sup>148</sup> İnternet Ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistikleri, <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2017/> (Erişim tarihi: 29.06.2017).

<sup>149</sup> Başlar, a.g.m., s. 5.

görülmektedir. İnternet bağımlılığının genel anlamda, internetin karşısında uzun zaman geçirilmesi ve internet kullanımının kontrol edilememesi gibi durumları ifade ettiği görülmektedir.<sup>150</sup>

İnternet bağımlılığı, internetin başında geçirilen zamanın yanı sıra, kullanım amaçlarının da önemli olduğu bir olgudur. Kişilerin interneti alışveriş yapmak, haber almak veya eğitim amacıyla kullanıyorlarsa internet bağımlılığından pek söz edilemez. Sosyal paylaşım sitelerinde, eğlence ve oyun amaçlı ağlarda, pornografik içeriği olan sitelerde geçirilen sürelerin artmasının çağın hastalığı şeklinde kabul edilmiş olan internet bağımlılığının nedenlerindedir. Özellikle de çocuklar ile gençlerin internet bağımlılığına daha yatkın olması, küresel bir sorun şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu grubun sohbet, oyun ya da arkadaş çevreleriyle iletişime geçme amacıyla yoğun olarak sanal ortamlarda olduğu görülmektedir. Çocukların arasındaki İnternet kullanımının giderek artışı çoğunlukla aile içindeki ilişkilerin zayıflaması ve bununla beraber çocukların iletişim kurma ve sosyalleşmek için internete girme eğilimlerinde olduklarını düşündürmektedir. Yapılan çalışmalar, anne-babaları çalışan çocuklarda, sosyalleşme bakımından zayıflık olduğu ve bu gereksinimlerini internet aracılığıyla giderdiklerini göstermiştir.<sup>151</sup> Bunun yanında internet bağımlılığının bireylerde yalnızlık düzeylerini de arttırdığını belirtmek gerekir. İnsanlardaki yalnızlık duygusu internet kullanımını arttırmaktadır. Bu konuda bireylerin internet bağımlılıklarının tespitinde hangi sıklıkta internetin başına geçtiklerinden ziyade, interneti hangi amaçla kullanıldığının daha önemli olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak iletişim teknolojilerinin kişilerin sosyal medya kapsamında birer içerik üreticisi şeklinde yer alabilmesine olanak tanıdığı söylenebilir. Kontrol sistemlerinin üreticilerden tüketicilere geçme durumu, mekan ve zaman özgürlüğüne getirmiş olduğu sınırsızlık ile kitlesizleştirme hareketleri gibi özelliklerin, onu modernizmden ziyade post modernizme yakın hale getirmektedir. Bu anlamda sanal olan toplumsal mekanlar, sanal cemaatler ve sanal gerçeklik gibi yaratılmış olan yeni paradigmlar ile kimliklerin sanal alemin uzantısında sanallaştığı görülmektedir.<sup>152</sup>

---

<sup>150</sup>Ayşegül Elif Karagülle ve Berk Çaycı, Ağ Toplumunda Sosyalleşme Ve Yabancılaşma, *The Turkish Online Journal of Design*, Art and Communication - TOJDAC January 2014 Volume 4 Issue 1, ss. 1-9. , s.7.

<sup>151</sup>Yusuf Bayraktutan, Aile İçi İlişkiler Açısından İnternet Kullanımı. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005, s. 56.( **Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

<sup>152</sup>Castells, a.g.e., s. 54.

### 2.4.3. Sosyal Medyanın Gündem Belirleme Etkisi

Medyanın istenilen bir konu, olay ya da olguya ağırlıkla yer vermesiyle toplumun gündemini belirleme özelliği vardır. Bu ortamı oluştururken medyanın, enformasyon üzerinde kontrol mekanizması kurmakta ve toplumsal iktidarın devamlılığı için önem arz eden bilgileri kontrol etmektedir. İletişim akışının kontrol edilmesi, insanların üzerinde bir iktidar kurma gücünün elinde tutulmasını sağlamaktadır. Bu noktada geliştirilen gündem belirleme kuramının, medyanın insanların düşünme şekillerini belirlemediği bunun yanında hangi konu hakkında düşüneceklerinin belirlendiği görüşüne dayandığı görülmektedir.<sup>153</sup> Kurama göre izleyicilerin, medyadaki haberlerden yalnızca bazılarının gerçekleri öğrenmekle kalmamaktadırlar. Aynı zamanda kitle iletişim araçlarının bir konuya veya probleme ayırmış olduğu yerin zamanın veya konumunun miktarıyla o konu veya sorunun ne denli önemli olduğuyla ilgili çıkarımlarda bulunmaktadır. Televizyon yayıncılarının veya gazete editörlerinin gündelik işlerini yaparlarken yayınlanacak olan haberleri seçmeleri ve haberlerin televizyon veya gazetelerdeki konumlarının belirlenmesi, izleyicilerin dünyayı algılama biçimlerinin üzerinde etkisi önemlidir.<sup>154</sup>

Toplumun önceliklerinden ziyade, güçlerin önceliklerinin dikkate alındığı yönlendirici roller olduğu görülmektedir. Güçler bunlar ticari ve siyasi insanların, toplumda neyin üzerinde düşünmesi istenirse, medyanın gündeminin de buna göre oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Böylece toplumun istekleri, gereklilikleri ve beklentilerinin dikkate alınmadan medyanın toplum adına bazı gündemler oluşturduğu ve insanların da bunların üzerine konuşup, tartışması sağlanmaktadır.<sup>155</sup>

Medya açısından gündem kavramı, kitle iletişim araçlarının konu ve olaylarla ilgili yer verdiği sıralamanın, olay ve konuların medyada yer alan listeleme şeklinde ifade edilebilir. Kitle iletişim araçlarında terör, çevre kirliliği, sağlık, enflasyon ve hayat pahalılığı gibi bazı konu setlerinin olduğu görülmektedir. Bu konuların medyanın gündemini oluşturduğu söylenebilir. Medya gündeminin belirlenmesiyle ilgili olarak yapılan çalışmalarda kitle iletişim araçlarında görülen haberlerin bu kurum/kuruluşlar tarafından nasıl üretildiği, nasıl seçildiği ve kitle iletişim araçları kapsamında nasıl vurgulandığı incelenmektedir. Başka bir deyişle, haberler, kitle iletişim araçları içinde yayılımına kadar haber oluşturma süreci şeklinde ele alınmaktadır. Medya kurum/kuruluşları içerisinde oluşturulan sosyal çevre sebebiyle çeşitli siyasal, sosyal ve

<sup>153</sup>Levent Yaylagül, *Kitle İletişim Kuramları*, Dipnot Yayınları, Ankara, 2010, s. 68.

<sup>154</sup>Nejdet Atabek, "Gündem Belirleme Yaklaşımı", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 1998, Sayı:7, s. 65.

<sup>155</sup>Nazife Güngör, *İletişim-Kuramlar-Yaklaşımlar*, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2011, s. 32.



ekonomik etkilerle çalışmaktadırlar. Bu etkilerin medyadaki haberlerin üretim süreçlerini doğrudan etkilemesi söz konusudur.<sup>156</sup> Medya gündeminin oluşumuna etki eden diğer sebepleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

1. Gündelik yaşamda yaşanan olağanüstü olaylar (yangın ve deprem gibi),
2. Medya kurumu ve çalışanlarının ekonomik çıkarları ve siyasi eğilimleri,
3. Halkla ilişkiler uzmanlarının çalıştığı kurumların çıkar ve amaçları kapsamında medya gündemini etkileme girişimleri,
4. Lider durumundaki kitle iletişim araçlarının diğer araçların gündemini de etkilemesi.<sup>157</sup>

Bütün bu etkilerin neticesinde olduğu görülen medya gündeminin en başta belirtildiği gibi hem politika hem de kamunun gündemi etkilenmektedir.

#### **2.4.4. Sosyal Medyanın Kültürel Etkileri**

Medya genel anlamda, kültürün ulusal ve uluslararası düzeylerde bireylere ulaştırılma konusunda önemli görevler üstlenmiştir. Diğer yandan medyanın gerek yazılı basın, gerek görsel basın (radyo ve televizyon gibi), özellikle sosyal hayatta kişilerin çeşitli toplumsal ihtiyaçların giderilebilmesi amacıyla başvurulan önemli bir kaynaktır. Medyaya, tarihsel yapılandırma çerçevesinde, bilgilerin inşa edilmesi, sosyal hafızayı etkilemesi ve kamuoyunu yönlendirmesi gibi kabiliyetlerinin olduğu aşikardır. Konuyla ilgili olarak araştırmacılar kapitalist toplumlar kapsamında medyanın en önemli işlevi devletin meşrulaştırılması; hatta bu durumla yetinmeyerek, toplumda etkin güç odaklarının karşısında ya da rakip anlamında var olacak karşıt odak ya da grupları gayri meşru duruma getirme olduğunu savunmuşlardır.<sup>158</sup> Bazı televizyonlar sosyo-politik anlamda içeriksel temaların öne çıkan yayın politikaları ve ekonomik tercihlerin piyasalara göre çalışmalarının da bir yansıması olarak düşünmek olağandır. Medyanın, ekonomik alandan sanata kadar, siyasal ve sosyal yaşamda olumlu/olumsuz bir çok etkileri vardır. Medyanın özellikle günlük yaşamda geniş yer kaplamasının yanında, bilgi aktarması, eğlendirmesi, sosyal birlikteliğin oluşması için en güçlü araç olduğunu da söylemek mümkündür.<sup>159</sup>

Aşırı ticarileşmek ve kültürel ürünlerde çokuluslu işletmeler tarafından tek tip, seri ve yapay üretimle kültürel dokuyla uyummadığı görülen ürünlerin medyada

<sup>156</sup>Yunus Ergen, "Gündem Belirleme Kuramı Bağlamında Yeni Medya: Twitter Gündemi Hakkında Karşılaştırmalı Bir Analiz", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2014, ss. 1-20, s. 3.

<sup>157</sup>Atabek, a.g.m., s. 66.

<sup>158</sup>Boyd Barrett ve Peter Braham, *Media Knowledge and Power*, Routledge, London, 1995, s. 65.

<sup>159</sup>Medialiteracy, Welcome to the Internet's major portal for medialiteracyeducation. <http://www.medialiteracy.com>(Erişim Tarihi: 02.03.2017)

gündeme gelmesi, yetişen nesil ve eğitim seviyesi düşük olan kitlelerde toplumsallaşma bakımından olumsuz etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. 1980'li yıllardan itibaren postmodern dönemin kendini medya araçlarıyla ifade şekli haline geldiği görülen kitle kültürünün ikonolojik olması ve sahiplenme ile özdeşleşmeye dayanması söz konusudur. İyimserlik içerisinde adaletle ve şiirsel olarak bütünleşen, iyilerin her zaman kazanıp, kötülerin de cezalandırıldığı ütopyik bir kalıbı ifade etmektedir. Gerçeğin, medyatik kültürde bağlamsal ve kategorik olduğu görülmektedir. Kültürün belirtilen bütün tanımlarını kapsayan ön kabulleri gerektirdiğini de belirtmek gerekir. Daha önceden düşünülen, tasarlanan, kimleri nasıl etkileyeceğiyle ilgili çalışılan bir olgu olduğu görülmektedir. Sunulan gerçek ile mevcut gerçeğin birbiriyle örtüşmeme durumu ve gittikçe gerçeğin çerçevelenmiş halinin mevcut gerçeğin yerini almasıyla artık medyatik gerçeğin bireylerin bilincinde devamlılık kazanıp, değişmezliği sağlayarak mevcut gerçeğe farklı bir yapıya bürünmesi söz konusudur.<sup>160</sup>

Medyatik gerçeğin, yaşanan mevcut gerçeği etkilemesi ve giderek değiştirip onunla yer değiştirmesi kaçınılmaz görünmektedir. Bu durum da kültürel yabancılaşma, aidiyet duygusunun zayıflaması, topluma karşı yabancılaşma ve toplumsal çözülme de beraberinde getirmektedir. Eleştirel ekol, kültür emperyalizmini doğruladığı görülen kültür endüstrisinin etkin silahı haline gelen medyanın, toplumun kültürünü kendi çıkar ve ihtiyaçları doğrultusunda, kendi koşullarında üretip, kendi işleyiş mantığına göre pazarlar. Geniş kitlelere hitap edebilen formların üretilmesiyle, bu formlara uygun olan davranış kalıpları geliştirilmektedir.<sup>161</sup> Bu davranış kalıplarının gündelik hayatın akışı içerisinde önümüze konulmuş olan hedonist anlayış ile üretildiği “ye, çalış, oyna, iç, dünya boş” tarzı programlarda net olarak görünmektedir.

Bütün bunların yanı sıra medyanın holding patronlarının elinde olması sebebiyle ticari işletme gibi görünen medyanın, daha çok reklam ve ilan çekebilme adına reyting ile tirajın yükseltilmesine ve izleyici kitlesinin arttırılmasına çalışıldığı için kalite seviyeleri düşüp daha geniş yığınlara hitap etmek hedeflenmiştir. Bu sebeple sosyo-demografik bakımdan toplumun en alt seviyelerinde olan kitlenin beğeni durumuna göre bir yayıncılık anlayışı benimsenmiştir. Bunun yanında medyanın, daha ucuza mal edildiği görülen kültür endüstrisinin üretmiş olduğu ürünleri, özellikle ABD ürünlerini yayımladığını da belirtmek gerekir. Bu ürünler, Türk kültürüyle örtüşmeme durumu da

---

<sup>160</sup>Hasan Bülent Kahraman, *Postmodern Dönemde Gerçeğin Dönüşümü, Medya Ve Popüler Kültür*, *Postmodernite İle Modernite Arasında Türkiye*, Everest Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 191-193

<sup>161</sup>Sadık Güneş, *Modern Kitle Toplumunda Medya Kültür İlişkisi*, *Medya ve Kültür*, Vadi Yayınları, Ankara, 2001, ss.127-128.

zamanla kavramların iinin boşalması, bayağı olan zevklerin yerleşmesi, kültürel yozlaşma ve yabancılaşmaya sebep olduğunu belirtmek gerekir.

Tecimsel anlayış kapsamında yayın yapan çoğulcu medyanın, bir taraftan olay ve olguları, toplumu hezeyana getirecek biçimde devamlı gündeme taşıyıp kışkırttığı, diğer taraftan da, şık düşmedi gibi yayınlarla durumu eleştirdiği görülmektedir. Bunların yanı sıra dini ağırlıklı ve muhafazakar kesime hitap ettiği görülen kanallarda bazı programlar ile toplumun pasifize edildiğini de söylemek mümkündür. Ayrıca, tecimsel kanalların, aşırı milliyetçi söylem kullanan “Kurtlar Vadisi” ve benzeri diziler ile toplum şiddete ve milliyetçilik duygulara tepkisel dışa vuruma yönlendirmektedir. Ayrıca “Avrupa Yakası” ve benzeri dizilerle de kent kültürünün tamamen farklı temsil edilmesi, medyatik kentli tipler ve söylemlerin üretilmesi söz konusudur. Ayrıca bazı dizilerin, Güneydoğu’da yaşanan, aşiret hayatı ve töreleri, yeniden üretilip, töre cinayetlerini doğallaştırdığı da söylenebilir.<sup>162</sup>

Bütün bunların neticesinde gelişen toplumsal olaylara bakıldığında, ortaöğretim kurumlarında görülen şiddet olaylarının, şehirlerdeki kapkaç olaylarının, töre cinayetlerinin ya da intihar ettirilen kadınların, kolay para kazanma yollarının meşrulaşması, bilinçsiz tüketimin artması, aile yapısının bozulması, özellikle gençlerin medyatik kültür ile etkileşimi sebebiyle medyatik toplumsallaşmanın da giderek yaygın hale gelmesi, kültürel yabancılaşma, ahlak değerlerinin değişmesi ve aidiyet bağlarının değerini yitirmesi gibi benzer olumsuz etkilerinin günümüzde Türk toplumunda sıklıkla görülmektedir.

Sonuçta, medyanın gücünü elinde bulunduranlardan tarafa, endüstriyel kurumların denetim altına geçmesi ve reyting kaygısıyla yapıldığı görülen yayınların, kültürel kimliği olumsuz etkileyerek, ahlaki yozlaşmaya, şiddete, pasifize etmeye, kültürel yabancılaşmaya ve toplumsal parçalanmaya yönelik etkiler yapmaktadır. Medyanın yayınlarında sosyal sorumluluk ilkesine dayanarak hareket edilmesi, basın ahlakı ile basın meslek ilkeleri bakımından yerine getirmekle sorumlu olduğu görevini ifade etmektedir. Medya, demokrasinin işleyebilmesi için yürütme, yasama ve yargının yanı sıra ekstra güç şeklinde asli görevlerine dönmek durumundadır. Bu sebeple medyanın, yayınların hazırlanması ve sunumlarında toplumsal sorumluluk ilkesiyle hareket etmesi, siyasal, toplumsal ve kültürel yapının olumlu ve sağlıklı olarak değişmesi ve dönüşümünün yanı sıra ulusal bütünlüğün korunması için üzerine düşen görevleri yerine getirmesi önemlidir.<sup>163</sup>

<sup>162</sup>Necla Mora, “Medya Ve Kültürel Kimlik”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2008, Cilt:5 Sayı:1, ss. 1-14, s. 13.

<sup>163</sup>Mora, a. g. m.,s. 14.

#### 2.4.5. Sosyal Medyanın Bağımlılaştırma Etkisi

Bazılarına göre birçok faydalı bilgilerin olduğu dev bir kütüphane, bazılarına göre haberleşme araçlarının en iyisi, bazılarına göre de güzel vakit geçirilebilecek olan bir araç şeklinde algılandığı görülen internetin, terörü, şiddeti, nefreti, ayrımcılığı ve bu yönde çeşitli tehlikeleri beraberinde getirebildiği görülmektedir. Dolayısıyla da, gençlerin, internetteki sohbet odalarından internet ve forum sayfalarından tartışma listelerine kadar birçok yerde bu çeşit riskler ile karşı karşıya kalılabilmektedir. Uzmanların, şiddet içeren davranış ve görüntü model ve değerlerin yayılması konusunda en etkin araçların en başında medyanın geldiğini vurgulamaktadırlar. Özellikle bahis ve kumar oyunlarının da internet ortamına taşınması ile bağımlılar, sanal kumarhanelerde zahmetsizce kumar oynamaya başlamışlardır. Bunun neticesinde de sayılarının her geçen zamanda arttığı görülen online kumarbaz ismi verilen bağımlılık türünün ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Bahis ve kumar bağımlıların insanların, günümüzde sayılarının giderek arttığı internet sayfaları aracılığı ile belirtilmiş ve oyun oynamaya da teşvik edilmiştir. Dikkat çeken bir şekilde dizayn edildiği görülen bu sitelerin esas amacının online kumarbazları oynatarak para kazandırdığı görülmektedir.<sup>164</sup>

Sosyal medya oyunlarının gittikçe bağımlılık duruma gelmesi kişilerin davranışlarını yakından etkilediğini de belirtmek gerekir. Sosyal medya oyunlarında özellikle şiddet içerikli olduğu görülen oyunlara maruz kalma ya da bu oyunları oynamakla kişilerde gözlemlenen agresif davranışlar arasında anlamlı bir ilişki bahsetmek mümkündür. Söz konusu oyunlarda kişilerde görülen saldırganlığı geçici şekillerde artması gibi toplum yanlısı davranışların da azaldığı görülmüştür. Bir hafta içinde yirmi saatten çok oyun oynayan bireylerde negatif duygu durumları, depresyon semptomlarıyla insan ilişkilerinde bozulmaların söz konusu olduğunu da belirtmek gerekir.<sup>165</sup>

Türkiye'deki internet bağımlılığıyla ilgili yapılan araştırmalarda, yalnızlık düzeyinde artışla birlikte internet bağımlılığında artışın arasındaki ilişkinin paralel olduğu görülür. Örneğin Esen ve Siyez (2011) yaptıkları bir araştırmada akademik başarı, cinsiyet, yalnızlık ile aileden alınmış olan sosyal destek gibi değişkenler kişilerin internet bağımlılığı üzerinde etkisinin olduğu ileri sürülmüştür. İnternet kullanımlarında aşırıya kaçtığı görülen bireylerin, ruhsal anlamda yalnızlaşma sorunlarının yanında çevresine ve ailesine yabancılaşmakta ve zamanla yalnızlaşan toplumlar meydana

<sup>164</sup>Sarıfakioğlu, a.g.m., s. 56.

<sup>165</sup>Laura Parker, Game Addiction: The Real Story. <http://www.gamespot.com/features/6207309/index.html?Sid=6207309&Print=1>. (Erişim Tarihi: 07.06.2017).

gelmektedir. Özellikle de iletişim teknolojilerinin yalnızlaştırıcı etkisinin, insanları toplumdan soyutlayıp, yaşamdan uzak tutan bir özellik taşıdığı görülmektedir. Bu durumun sonucunda psikolojik ve sosyal sorunların baş gösterdiğini belirtmek gerekir.<sup>166</sup>

İletişim teknolojilerinin bir anlamda esiri olmuş bir bireyin, kendisini toplumdan soyutlayarak ve kendisine yaratmış olduğu sanal dünyanın içerisine hapsolmaktadır. Bu anlamda gerçek hayatta kurulmuş olan ilişkilerin de sanal ortamlara taşınmasının bir neticesinde, insanların sanal topluluklarda yerini alması söz konusudur. Bu yeni sosyalleşme mekanlarının, gerçek olmadıklarından dolayı, bütün düşünce ve duyguları işaret ve ikonlar yolu ile ifade etmektedir. Yüz yüze iletişime alternatif olarak düşünüldüğü görülen sanal iletişim kapsamında kurulan ilişkilerin, bireylerin gerçek hayattaki ilişkilere yabancılaşmasına sebep olmaktadır. İnsanların artık, yüz yüze iletişime harcadıkları zamandan daha çoğunu, mobil iletişim araçları ve bilgisayar aracılığıyla gerçekleştirdikleri iletişime harcadıkları görülmektedir.<sup>167</sup> Bu sebeple iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin olumlu yönlerinin yanında, sosyal ilişkileri olumsuz olarak etkilediğini söylemek mümkündür.

Yeni iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin güvenliği de dönüştürmüştür. Klasik güvenlik anlayışının merkezinde devlet eksenli güvenlik anlayışının terk edilmesine, toplum ve insan merkezli güvenlik anlayışının inşa edilmeye başlandığı görülmektedir. Bu yeni dönem içinde, özellikle de insan ve toplum güvenliğini inceleyen yaklaşımların, güvenliği sosyolojik ve psikolojik boyutlarının vurgulandığı görülmektedir. Bu anlamda bir sonraki bölümde ulusal güvenlik bağlamında sosyal medya konusu ele alınacaktır.

#### **2.4.6. Türkiye’de Sosyal Medya**

Gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça genç ve dinamik bir nüfusa sahip olan ülkemizde sosyal medya çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası olan sosyal medyayı kullanan kesimin her geçen gün yaş sınırının daha da aşağılara düştüğü görülmektedir. Resmi verilere göre 80 Milyonluk nüfusun 77 Milyonu cep telefonu aboneliği, 50 Milyonu aşkın kişinin sosyal medya kullanıcısı olduğu belirtilmiştir. ComScore verilerine göre Türkiye, internette kullanıcıların ortalama vakit geçirme süresine göre Avrupa sıralamasında üçüncü

<sup>166</sup>Erol Esen ve Diğdem Siyez, “Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-sosyal Değişkenlerin İncelenmesi”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2011, 4 (36), ss. 127-138, s. 132.

<sup>167</sup>Celalettin Aktaş ve Berk Çaycı, “Yeni Enformasyon ve İletişim Teknolojilerinin Sosyal Hayattaki Rolü”, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2015, ss. 10-32.

sırada bulunmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, herhangi bir konuda bilgi edinmek için 2007 yılında “eşe dosta” soranların oranı yüzde 41.8 ile birinci sırayı alırken, ikinci sırayı yüzde 38.1 ile İnternet almaktaydı. Bu oran 2012’de tamamen değişmiştir. Birinciliğe yüzde 54.7 ile İnternet çıkarken, “eşe dosta” sorma yüzde 26.8’e gerilemiştir. Bilgi edinmek için geleneksel kitle iletişim araçlarına başvuranların oranı 2007’de yüzde 9.2 iken, 2012’de yüzde 5.8’e düşmüştür. Aynı dönemde kaynak olarak kitaplara başvuranların oranı da 6.3’ten, 5.7’ye düşmüştür. Bütün bu istatistikî bilgiler gösteriyor ki İnternet ve onun sayesinde ortaya çıkan sosyal medya her geçen gün daha çok hayatımıza girmektedir.

Yine TÜİK 2013 verilerine göre, İnternet erişimi olan bireylerin yüzde 73,2’si İnternet’i, sosyal gruplara katılmak amacıyla kullanmaktadır. Araştırmada dikkat çeken bir nokta olarak kentlerde bu oranın yüzde 72,1 iken, kırsalda bu oranın yüzde 78,3 olmasıdır. Aynı araştırmada bir önceki yıla göre İnternet’i haber okuma, haber alma amaçlı kullananların sayısının arttığı görülmektedir. 2012 yılında oran yüzde 72,5 iken, 2013 yılında bu oranın yüzde 75,6’ya yükseldiği görülmektedir.

Türkiye sosyal medya ortamlarının kullanımı bakımından dünyada en üst sıralarda yer almaktadır. Türkiye’de sosyal medya giderek artan bir şekilde yaygın olarak kullanılmaktadır. Peki, bu yaygın kullanılan mecra da en çok hangi konular ön plana çıkmaktadır? Yapılan araştırmalar gösteriyor ki Türkiye’de sosyal medyanın gündemi ana akım geleneksel medyada ilgi çeken konulara paralel gitmektedir. Bu da daha çok sosyal medyanın içeriğinin önemli bir kısmının halen geleneksel medyadan sağlandığının bir göstergesidir. Türkiye’de TT olan konular incelendiğinde ortaya çıkan sonuç şudur: Futbol başta olmak üzere spora dair konular çoğu kez ilk sırada yer alırken, onu tv dizileri veya programları ile magazin ve komedi içerikler takip etmektedir. Siyaset ise ancak bu konulardan sonra kendisine yer bulabilmektedir<sup>30</sup>.

Küresel ölçekte sosyal medyanın kullanım miktarının sürekli artması bir yana, Türkiye’de bu derece bir artışın nedenleri araştırılınca ilginç sonuçlar ortaya çıkmıştır. Türk insanın karakteristik özelliklerine bakılacak olursa; genç nüfusundan ötürü enerjik, teknolojik gelişmelere sanıldığı kadar aksine çabuk uyum sağlayan, duygu yönü ağır basan bireyler olduğu gözükmemektedir. Sosyal medya da bu karakteristik özelliklere hitap etmektedir. Kişi başına düşen gelir ortalaması Avrupa ortalamasının bir hayli altındayken kişi başına düşen cep telefonu ortalamasının Avrupa ortalamasının bir hayli üzerinde seyretmesi Türk insanının teknolojik devrimleri ne kadar yakından takip ettiğini göstermektedir.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### ULUSAL GÜVENLİK BAĞLAMINDA SOSYAL MEDYA

Günümüzde internet en önemli iletişim aracı durumuna gelmiştir. Düzenli bir şekilde kendisini yenileyen ve kapsamını genişleten internet teknolojisi yediden yetmişe herkesin beğenisini kazanmakta ve kullanım alanını hızla arttırmaktadır. Mekan ve zaman sınırını ortadan kaldıran internet teknolojisine dünyanın hangi köşesinde olunursa olunsun rahat bir şekilde erişilebilmektedir. İnternet, sadece iletişim alanında değil; bilim, siyaset, sanat gibi alanlarda da önemli işleve sahiptir. Küreselleşen dünyada bilgi iletişim teknolojilerinin alt yapısını internet teknolojisi oluşturmaktadır. Bununla birlikte gündelik hayat adeta sanal dünya aracılığıyla şekillenir bir duruma gelmiştir. Kitle iletişimi, internetin etkisi ile birlikte farklı boyutlar kazanmaya başlamış ve etkileşim imkânı sağlayan sosyal paylaşım ağları ortaya çıkmıştır. Birey ve toplum olgusu sosyal paylaşım ağları ile birlikte çehresini değiştirme noktasına gelmiştir. Sosyal medyada var olan etkileşim olgusu aracılığıyla sadece kaynaktan alıcıya değil alıcıdan kaynağa da düzenli bir bilgi akışı sağlanmaktadır. Gündelik yaşamda kişilik ve karakter özelliklerinden dolayı içine kapanık, çekingen ve çevresi ile diyalog kuramayan bireyler sosyal paylaşım ağlarında rahatlıkla var olabilmektedir. Yaş, maddi durum ve cinsiyet farklarının ikinci plana atan sosyal medya, gerçeklikten çok sanal dünyaya doğru kaçışın en temel dayanak noktası haline geldiği görülmektedir.<sup>168</sup>

Yeni güvenlik yaklaşımlarının, realist görüşlerde hem karşı konulamaz olması hem de egemen olduğu zamanlardan önemli oranda farklılaştığını gösterir. Realist düşünce kapsamında devletin merkezi rollerini savunanlara karşılık olarak, devlete gereksiz ayrıcalık verildiği düşüncesini de hızla artırmıştır.<sup>169</sup> Güvenliğin geleneksel anlamda dar ve büyük ölçüde de askeri tanımının, yerini, güvenli ve güvensiz olmanın ne anlama geldiğini savunanlara göre daha kapsamlı değerlendirildiği görülmektedir.<sup>170</sup>

Sokak eylemleri ve muhalif gösterilerin yaşandığı toplumlarda, temel akım medyanın gerçekleri topluma iletme görevlerini yerine getirememesi durumunda, akımı başlatan kitle ya da kişi bir çeşit yurttaş gazeteciliği görevini üstlenerek meydana gelen eylemleri ya da olayları anında sosyal medyada aracılığıyla paylaşarak ortaya çıkarır.

<sup>168</sup> Ali Murat Kırık, Arap Baharı Bağlamında Sosyal Medya-Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm, **21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum**, Cilt 1 Sayı 3 Kış 2012, s. 89.

<sup>169</sup> Süleyman Özmen, *Establishing Feeling of Security for the People Who Suffer from Conflict*, The Migration Conference 2017 Proceedings, Transnational Press London, 2017, s. 17.

<sup>170</sup> Kemal İter, Sosyal Medyanın Ulus Devletlerin Güvenliklerine Etkileri: Arap Baharı ve Gezi Parkı Örneği, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı, 2014, s. 234. (Yayımlanmış Doktora Tezi).

Özellikle mobil internetin yaygın hale gelmesi ve akıllı telefonların mekan ve zamana bağlı kalmaksızın online olma durumu, sosyal medyanın gücünü arttırmıştır. Eylemlere katılanların genelinin “Y kuşağı” (1977 ile 1994 tarihlerinin arasında doğanlar) olduğu görülür. “X kuşağı”, televizyon öncesinde ve kısmen televizyonla büyüyenler; Y kuşağıysa, televizyon ile giderek artan bilgisayar ve internet döneminde yetişen nesli tanımlamaktadır. Z kuşağıysa tamamıyla internet, bilgisayar ve mobil teknolojilerle büyüyenleri ifade etmektedir.<sup>171</sup>

### **3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, KAPSAMI ve YÖNTEMİ**

#### **3.1.1. Araştırmanın Konusu**

Son zamanlarda en yüksek seviyede paylaşımların gerçekleştiği sosyal medya platformları, birçok alanda etki oluşturmaya başlamıştır. Sosyal medya özellikle ulusal güvenlik bağlamında dünya genelinde gerçekleşen toplumsal hareketlenmelerde önemli roller üstlenmiştir. Bu çalışmanın konusunu, Turuncu Devrimi, Wikileaks, Arap Baharı Devrim Hareketi ve Gezi Parkı Olayı örnekleri üzerinde durularak, sosyal medyanın devletlerin ulusal güvenliğine etkisinin belirlenmesini sağlamaktır.

#### **3.1.2. Araştırmanın Amacı**

Bu tez çalışmasının amacı; ulusal güvenlik bağlamında Turuncu Devrimi, Wikileaks, Arap Baharı Devrim Hareketi ve Gezi Parkı Olayı örneklerinde de olduğu gibi, sosyal medyanın devletlerin güvenliğine yönelik yarattığı etkilerinin fayda sunup sunmadığı ve tehdit oluşturup oluşturmadığını, dünya genelinde ulusal güvenlik bağlamında gerçekleşen toplumsal hareketlerde önemli roller üstlenip üstlenmediğinin belirlenmesidir.

#### **3.1.3. Araştırmanın Önemi**

Sosyal medyanın, ülkelerin ulusal güvenlikleri üzerindeki etkileri kapsamında gerek yararlı ve faydalı bir araç, gerekse de zararlı ve tehdit unsuru aracı olarak kullanılması, ulusal güvenliğin faydalanması gereken bütüncül yaklaşımda sosyal medya kullanımının taşıdığı önemin anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

Dünyada gerçekleşen toplumsal hareketlerde sosyal medyanın rolünün, Turuncu Devriminde, Wikileaks gizli bilgi ve belgelerin yayınlanması olayında, Orta Doğuda meydana gelen Arap Baharı olarak Tunus, Mısır, Libya ve Suriye de ki devrim

---

<sup>171</sup>Meltem Banko ve Ali Rıza Babaoğlu, *Gezi Parkı Sürecine Dijital Vatandaş'ın Etkisi*, Kişisel Yayınlar, İstanbul, 2013, s. 11.



hareketlerinde ve son olarak da Türkiye’de gerçekleşen Gezi Parkı olaylarındaki sosyal medyanın etkileri ve benzerliği dikkat çekmektedir. Tez Çalışmam, bu doğrultuda değerlendirildiğinde, ilerde yaşanabilecek toplumsal olaylar karşısında ülkenin ulusal güvenliğinin sağlanması hususunda Türkiye açısından da büyük önem arz etmektedir. Özellikle sosyal medya aracılığıyla kitlelere bilginin süratle ulaşabilmesi ve bilginin hemen paylaşılması, kitleleri bir amaç doğrultusunda organize ederek yönlendirmesi ve harekete geçirmesi, propaganda, protesto aracı olarak kullanımı ve terörizme etkisiyle Türkiye’de güvenlik birimleri açısından göz önünde bulundurulması ve teferruatlı bir şekilde incelenmesi gereken konular arasındadır. Ayrıca bu konu ile ilgili Türkiye’de çalışılmış yeterli derecede bir araştırmanın mevcut olmaması, tezin önemini daha da artıran bir diğer etken faktör olmuştur.

#### **3.1.4. Araştırmanın Kapsamı**

Ulusal güvenlik bağlamında sosyal medyanın etkilerinin ne olduğunu belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, Dünyada Turuncu Devrimi, Wikileaks gizli bilgi ve belgelerin yayınlanması, Orta Doğuda meydana gelen Arap Baharı olarak Tunus, Mısır, Libya ve Suriye de ki devrim hareketleri ve son olarak da Türkiye’de gerçekleşen Gezi Parkı olayı toplumsal hareketler örnek olarak seçilmiş ve incelenmiştir. Dünya’da Turuncu Devrimi, Wikileaks gizli bilgi ve belgelerin yayılması, Orta Doğuda meydana gelen Arap Baharı olarak Tunus, Mısır, Libya ve Suriye devrim hareketleri ve Türkiye’de meydana gelen Gezi Parkı toplumsal olayı, olayların meydana geldiği kendi ülke sınırları içerisinde kalmamış, bütün dünya devletlerini de etkisi altına alan toplumsal bir hareket olması ve bu konu ile ilgili daha önce yeteri kadar çalışma yapılmamış olması, örnek olay olarak seçilmesinde etkili olmuştur. Çalışmada, sosyal medyanın etki alanlarından ulusal güvenlik alanına yer verilmiştir. Sosyal medyanın ulusal güvenlik alanındaki etkileri; toplumun bilgilendirilmesi ve uyarılması, kitlesel psikoloji yaratması, protesto ve propaganda aracı olarak kullanılması, terörizme, suç işlemeye etkisi ve sansürlenme kapsamında değerlendirmeye alınmıştır. Sosyal medyanın daha iyi anlaşılması için Turuncu Devrimi, Wikileaks olayları, Arap baharı ve Gezi Parkı olayları kullanılmıştır.

Sosyal medyanın etkisinin güçlü şekilde hissettirdiği yukarıda belirtmiş olduğumuz toplumsal olaylar incelenerek elde edilen sonuçlar ortaya konularak değerlendirilecektir.

### 3.1.5. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan ve bir örneğin veya olgunun derinlemesine analizine imkân sağlayan, belirli bir durumun derinlemesine aydınlatılmasının amaçlandığı ve yoğun, bütüncül bir biçimde tanımlanmasına imkân sağlayan 'durum çalışması yöntemi' seçilmiş<sup>172</sup> ve Dünyada gerçekleşen, Turuncu Devrimi, Wikileaks gizli bilgi ve belgelerin yayılması, Orta Doğuda meydana gelen Arap Baharı olarak Tunus, Mısır, Libya ve Suriye de ki devrim hareketleri ve son olarak da Türkiye'de gerçekleşen Gezi Parkı olayı toplumsal hareketi örneği bu kapsamda incelenmiştir. Çalışmada, ilk aşamada problem ortaya konmuş, araştırma alanına girilmiş, veriler toplanmış ve son olarak da veriler analiz edilmiştir.

### 3.1.6. Araştırmanın Türü ve Metodolojisi (Tanımsal, Discriptive)

Buradan sosyal etkileşimle gelen etkileri kanıtlamak ve bunları bir arada tutan unsurları açıklamak mevcut bulguları, olguları, tutum, birey, eylem ve mesleki rolleri araştıran sistematik bir yaklaşıma sahip betimleyici bir araştırmadır. Bu araştırmanın sonuçlarını analiz etmek üzere hem nitel hem de nicel analiz yöntemleri benimsenmektedir. Nitel olarak yapılan araştırmalarda gözlem ve görüşmenin doğrudan mümkün olmadığı şartlarda uygulanan doküman incelemesi/analizi yöntemi, veri toplama yöntemi olarak kullanılmıştır.<sup>173</sup>

Nitel olarak yapılan araştırmalarda gözlem ve görüşmenin doğrudan mümkün olmadığı şartlarda uygulanan doküman incelemesi/analizi yöntemi, veri toplama yöntemi olarak kullanılmıştır. Sosyal medyanın kullanımı, bu ağların ulusal güvenliğe olan etkileri; çeşitli istatistiki bilgiler, süreli ve süresiz yayımlar, kitap, dergi, makale ve açık kaynaklardan faydalanılmıştır. Ancak araştırmamız dahilinde elde edilmiş olan mevcut kaynak ve dokümanların birbirini tekrar eder mahiyette olması ve özellikle Kopenhag Okulu kriterlerini onaylar tarzda olması nedeniyle güncel ulusal kriterleri de ele almak gereğini duydum. Bu maksatla tez konumuzla ilgili gizlilik derecesi olarak belirli bir kısıtlamaya tabi olmayan resmi belge ve dokümanlarda incelenip değerlendirilmiş olup araştırma metodolojimize katkı sağlaması ve gelecek stratejilerine pozitif yön vermesi maksadıyla tezimizde belirli kriterler dahilinde yer verilmiştir.

<sup>172</sup>Remzi ALTUNIŞIK ve diğerleri, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi.

<sup>173</sup>Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık,2005

## **3.2. SOSYAL MEDYA ve ULUSAL GÜVENLİK BAĞLAMINDA DÜNYADA MEYDANA GELEN ÖRNEK OLAYLAR**

Sosyal medyanın devletlerin ulusal güvenliğine tehdit oluşturduğu, bilhassa bilgi kirliliğinin üretilmesine uygun bir ortam yaratarak güvenlik açığına yol açtığı, bunun da siyasal istikrar ve toplumsal barış için risk olduğu ifade edilebilir. Aşağıda ele alınan örneklerle tezin bu temel iddiasını somutlaştırmak mümkündür.

### **3.2.1. Turuncu Devrim ve Sosyal Medya Sonuçları**

Eski Sovyetler Birliği sonrasındaki dönem içinde, Ukrayna Batılı Devletlerle Rusya arasındaki tampon devlet niteliği ile önemli bir konuma sahiptir. Rusya Ukrayna vasıtasıyla Karadeniz'e oradan da sıcak denizlere inebilir. Rusya açısından diğer bir önemi de Kırım Yarımadasında Rus deniz filosunun bulunmasıdır. Rusya'ya bağlılığını bir türlü kıramayan, siyaseti belirli elit grupların elinden alamayan ve ekonomik anlamda şeffaflık, yolsuzluk ve insan hakları karnesinin düzeltilmediği Ukrayna'daki değişim taleplerinin güçlü sinyalleri 2004 yılını da vermiştir. Ukrayna'da 21 Kasım 2004 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra 2005 yılı Ocak ayına kadar yaşanan olaylara Turuncu Devrimi denilmektedir. Bunun nedeni ise Cumhurbaşkanı adaylarından olan Viktor Yuşçenko'nun seçim kampanyasında turuncu rengi kullanmasıdır. 2004 yılı Kasım ayında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini Viktor Yanukoviç'in kazanmasından sonra Yuşçenko, Donetsk ve Lugansk bölgelerinde seçimlere hile karıştırıldığını belirterek kendisine yakın olan oy veren taraftarlarından Kiev'de eylem yapmalarını istemiştir. Yuşçenko'nun çağrısına destek veren taraftarları seçimlere hile karıştırdığı gerekçesiyle sokaklara dökülmüş, olay kısa sürede büyüyerek etkisini göstermiştir. Parlamento bu gösterilerin daha da büyümemesi için iktidarla yapılan pazarlıklar sonucunda seçimlerin yenilenmesi sağlanmıştır. 26 Aralık 2004 yılında yenilendiği görülen seçimlerde Viktor Yanukoviç ile yarışan " Viktor Yuşçenko " seçimi kazanmış ve Ukrayna siyasi hayatında Yuşçenko ile Yuliya Timoşenko gibi ülkenin Rusya'nın boyunduruğundan kurtularak AB'yle entegrasyona yönelmesi gerektiğini savunan aktörlerin etkinliği artmıştır. Devrimin yaratmış olduğu heyecanla yeni aktörlerin siyaset olarak yeteri kadar karşılık verilememesinin neticesinde, 2010 yılı başkanlık seçimlerini, bu defa gayet adil yapılan seçim sürecinden sonra Yanukoviç kazanmıştır.<sup>174</sup>

<sup>174</sup> "Ukraine Presidential Election 17 January and 7 February 2010", OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report (Erişim Tarihi: 01.05.2017).

Rusya yanlısı tavırlarıyla sergilediği duruşu ile tanınan Yanukoviç'in seçimlerden önce AB'yle ilişkilerin gelişim vizyonuna sadık kalacağını açıklaması, Turuncu Devrimi'nde Ukrayna'daki siyasi olarak belirleyici özelliğini ortaya koymaktadır. Her ne kadar Ukrayna geneli ve özellikle Güney ve Doğu bölgelerinde Rus yanlısı şekilde görünen seçmen kitlesi büyük olsa da, 2004 tarihinden bu tarafa Ukrayna siyasetinde devrim rüzgarının etkisinden çıkamamıştır. Yapılan son anketlerde halkın büyük çoğunluğunun Ukrayna'nın AB'yle entegrasyonunu desteklediği görülmektedir.<sup>175</sup> 2013 yılının sonuna gelindiğindeyse Yanukoviç'e verilen kredi AB'yle imzalanması planlanan "Ortaklık Anlaşması"nı Rusya'nın baskıları neticesinde imzalamaktan vazgeçmesiyle tükenmiştir.<sup>176</sup>

Ukrayna Olaylarının, sosyal medya açısından uluslararası alanda en iyi örneklerden biri olduğunu söylemek mümkündür. 2013 yılının Kasım ayında Ukrayna'da, hükümet ile uygulanan kamu politikalarının karşısında başlatılan protestoların büyümesi ve kolluk kuvvetleri tarafından ilk 29 Kasım'da yapılan müdahalenin şiddeti açısından önemli olduğu görülmektedir. 18 Şubat 2014'de en büyük şiddet olayının yaşandığı kayıtlara geçmiştir. Kiev'de toplanmış olan protestoculara karşı keskin nişancı tüfekleri ile açılan ateş sonucunda içlerinde polislerin bulunduğu çoğunun protestoculardan oluştuğu görülen 100'ün üzerinde insanın öldüğü tespit edilmiştir.<sup>177</sup>

Protestoların başlama sebebi ise Ukrayna Cumhurbaşkanı olan Viktor Yanukovich, Avrupa Birliği (AB)'yle ticaret anlaşmasını kabul etmemesi olarak belirtilmiştir. Ticaret anlaşmasının kabul edilmeyişinin ardında da Rusya yani Rusya Devlet Başkanı olan Putin'in baskıları vardı. Turuncu Devrim'inin ardından AB kamu politikası ve demokrasisine çevirdiği görülen Ukrayna'nın "Viktor Yanukovich" in rejimiyle beraber "Rusya'nın Küçük Kardeşi" konumuna gelip onların politikalarına uygun adımların atılması, AB'ye karşı negatif tutumlarının temel sebeplerindendir. Hükümete karşılık başlayan protestolar sonrasında, 21 Şubat 2014 tarihinde hükümetle yapılan anlaşmayla yeni hükümet kurulmuştur. Bu hükümetle Berkut ismi verilen özel polis gücünün de feshedildiği görülmektedir. Sonrasında Rusya'nın Kırım'ı işgal etmesi

<sup>175</sup> <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2013/10/16/7000106/> (Erişim Tarihi: 10.05.2017).

<sup>176</sup> Muhammed Koçak, Doğu ile Batı Çıkmazında Ukrayna'da Değişim Talepleri, SAYI: (Erişim Tarihi: 29.06.2017).

<sup>177</sup> Steven Woehrel, Ukraine: Current Issues and U.S. Policy. Congressional Research Service, aktaran Göçoğlu ve Aydın, a.g.m, 2015 s. 894.

ve hukuki dayanağı bulunmayan bir referandumun sonucunda Kırım'ın Rusya'ya katılması kararı alınmıştır.<sup>178</sup>

Ukrayna'daki politikaların karşısında protestoların büyümesi ve uluslararası boyuta ulaşarak diğer ülkelerde de gündeme gelmesi konusunda sosyal medyanın rolü yadsınamaz. New York Üniversitesi'nin yapmış olduğu bir araştırmada protestolara müdahalelerin sert olduğu 18 Şubat 2014 tarihinde Ukrayna'da bir saatte 30.000 tweetin atıldığı belirtilmiştir. Bu atılan tweetlerin yüzde 53'ünün İngilizce yazıldığı görülmektedir. İngilizcenin kullanılmasının, Ukraynalıların seslerini diğer ülkelere duyurmak istemeleridir. Facebook'taki protestolarda yoğun olarak kullanıldığı görülen Euro meydan isimli sayfadaysa lisanın genellikle Ukraynaca kullanıldığını belirtmek gerekir. Bunun nedeniyse bu sayfadan protestoculara talimatların verilmesi, hastanelere yönlendirilmesi ve tıbbi yardımlarla ilgili duyuruların paylaşılmasıdır. Ukrayna'da yaşanan bu olayların ve protestoculara karşı uygulandığı görülen sert müdahalenin çeşitli biçimlerde sosyal medya aracılığı ile diğer ülkelere duyurulmak istendiği görülmektedir. Youtube'dan dünyanın her yerine yayıldığı görülen "I Am a Ukrainian" (Ben Bir Ukraynalıyım) isimli videonun, Türkiye'de (altyazılı) yankı uyandırdığı görülmektedir.<sup>179</sup> Bu videoda protestoların genellikle özgürlük mücadelesine dayandığı vurgulanmıştır. Ayrıca videonun paylaşılmasını ve dünyanın her ülkesine ulaştırılması da istenmiştir.

Eski S.S.C.B'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Ukrayna stratejik ve siyasi açıdan Rusya adına büyük önemi olan bir yerdir. Rusya'nın, Yakın Çevre doktrini kapsamında stratejik derinliği içine almış olduğu Ukrayna'nın bu etki alanı içinden çıkmasına sıcak bakmamaktadır. Bunun engellenmesi uğruna Batı'nın Ukrayna'ya önerebileceğinden daha çok fedakarlık göstermeye hazırdır. Öyle ki Rusya'nın, kendi nüfuz alanlarını koruma konusunda hassasiyetini 2008 yılında Gürcistan'da net olarak göstermiştir. Rusya'nın revize edilen Yakın Çevre doktrini kapsamında eski Sovyet ülkelerinin Avrasya ticari birlik şeklinde ekonomik blok olarak toplamayı planladıkları ve Putin'in de Ukrayna'nın bu projesinin en önemli parçası olduğunu belirttiği görülmüştür.<sup>180</sup>

Ukrayna Rusya'nın etkisinden çıkmadığı sürece Rusya'nın bu ülkenin AB'yle ticari ilişkilerini geliştirmelerinin karşısında değilse bile bölgesel ekonomik ve siyasi dengeleri bir anlamda AB yönüne kaydıracak gelişmelerin karşısında duruma

<sup>178</sup>İsmail Aydınğün, Ukrayna-Kırım'da Gelişen Olaylar ve Türkiye. Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, <http://sam.baskent.edu.tr/panel/UkraynaKirimTurkiye.pdf> (Erişim Tarihi: 07.04.2017).

<sup>179</sup><https://www.youtube.com/watch?v=Hvds2AliWLA> (Erişim Tarihi: 10.05.2014).

<sup>180</sup>Koçak, a.g.e., s. 5.

müdahale etme gereksinimi hissetmektedir. Rusya hükümetinin, büyük Rus nüfusun olduğu, yüzyıllar boyunca Rusya'nın bir parçası şeklinde varlığını sürdürmüştür. Halen de Rusya'nın etkisinde Ukrayna'nın AB'ye doğru kayması ülkenin uluslararası prestijine zarar vereceği kaygısının olduğu görülmektedir. Bununla birlikte böyle bir kaymanın Rusya'nın içindeki muhalefet hareketlerinin güçlenmesine yol açma ihtimalinin de olması söz konusudur. Bu nedenle Rusya'nın, "Ortaklık Anlaşması"nın Ukrayna'nın Rusya'dan kopma konusunda bir adım şeklinde değerlendirirken Ukrayna'nın iç siyasi hareketlerinden de çekinmiştir. Bugüne kadar Rusya'nın Ukrayna hakkında AB'nin tersine havuç ve sopa politikasını benimsediği ve Ukrayna'yı ekonomik olarak adeta kısıp aldığı bir gerçektir. Bu konuda ilk ciddi hamlenin, Ukrayna'nın karşısında uygulamış olduğu gümrük politikalarını Ukrayna'nın aleyhine değiştirmesi olmuştur.<sup>181</sup> "Ortaklık Anlaşması"nın daha imzalanma aşamasın gelmeden Ukrayna gaz kesintilerine, verilen ticari imtiyazlara maruz bırakılmıştır. Hatta Ukrayna'nın Rus çoğunluğa sahip olan topraklarından da açıkça uyarıldığı görülmüştür.<sup>182</sup> Rusya Ukrayna'nın Batı'ya doğru kaymasını engelleyebilmek için AB'nin teklif edebileceğinin de üzerinde yeni ticari imtiyazlar, bono alım kolaylığı, düşük faizli kredilerle ucuz gaz temini vaat etmiştir.<sup>183</sup>

Ukrayna bağımsızlığını kazandıktan sonra Avrupa Devletleriyle yakınlaşmayı sağlayamadı. Ancak 2004 yılında Cumhurbaşkanı olan Yuşçenko Ukrayna'nın AB üyesi olması istediğini dile getirmiş, AB tarafından Ukrayna, Doğu Avrupa ülkesi olarak AB'nin ticari menfaatleri ve enerji güvenliği açısından gerekse Karadeniz kıyısına sahip olması sebebiyle önemli bir aktör olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle AB'nin "Doğu Ortaklığı Projesi" kapsamında altı eski "Sovyet" ülkesi ile ilişkileri derinleştirme ve siyasi işbirliğini sürdürmeyi hedeflemiştir. Ukrayna da bu projenin önemli üyelerinden biridir. Önemli boyutta insan gücü, enerji ve tarım ürünleri potansiyeline sahip olduğu görülen Ukrayna'nın, AB için ekonomik önemin olduğu görülse de özellikle enerji ve güvenlik politikaları olarak Rusya'daki kadar önem arz etmemektedir. Nitekim Ukrayna'yla imzalanması planlanan "Ortaklık Anlaşması"nın Ukrayna'nın üyeliğini öngörmemekle birlikte AB normları kapsamında modernleşmesi ve AB'yle karşılıklı olarak bağımlılığının artmasını amaçlamaktadır. Ukrayna'nın AB üyeliği yolunda nispeten de

<sup>181</sup> Vladimir Soldatkin ve Pavel Polityuk, "Russia tightens customs rules to force Ukraine into union", Reuters, (Erişim Tarihi:15.08.2017).

<sup>182</sup> "Russian threatens Ukraine trade war over EU deal", New Europe Online, 19 Ağustos 2013.

<sup>183</sup> Russia's Putin offers Ukraine \$15B bailout as EU-linked protests continue", CTVNews, 17 Aralık 2013

olsa küçük bir adım olarak görülen “Ortaklık Anlaşması”, Ukrayna’dan ekonomik, siyasi ve ekonomik reformlar talep etmektedir.<sup>184</sup>

AB geçen süreç içinde protestocuların yanında kendisini göstermiştir. Ancak, Ukrayna ile ilgili bugüne kadar geçen sürecin etkileneceği bir adım atamamıştır. AB’de ilgili oturumlarda bazı parlamenterlerin Ukrayna hususunda ABD ile birlikte hareket edilmesini önerirken bazıları da müzakere heyeti gönderilebileceğini belirtmiştir. “Catherine Ashton”ın Ukrayna’ya ekonomik anlamda bir yaptırım öngörmediklerini belirtirken; Avrupa’nın direkt risk almak istemediği ve “bekle ve gör” politikasının öngördüğünün bir göstergesidir. AB’nin güçlü üyesi olduğu görülen Almanya Schröder dönemi içinde Turuncu Devrim’e mesafeli durmuştur.<sup>185</sup>

Ukrayna’daki protestolarda, ortaya koyulan talepler bakımından ABD’nin demokrasi vizyonu ile Rusya’nın nüfuz karşı hareket olması açısından ABD’nin uluslararası stratejik bakışıyla örtüşüğünü söylemek mümkündür. Bununla birlikte halen etkisi devam eden Irak ve Afganistan travmalarıyla Suriye’de çıkan iç savaş gibi öncelikli konular sebebiyle ABD, Ukrayna’da bulunan protestolara aktif olarak müdahil olmaktan mümkün olduğu kadar kaçınmıştır. Ancak Ukrayna’nın ekonomik açıdan Rusya’dan bağımlılığını zayıflatmak için ekonomik yardımlarda bulunmuştur. ABD, bugüne kadar protestolara yalnızca demokrasi talepleri kapsamında yaklaşmakla birlikte konuyla ilgili olarak Rusya’yı karşısına almamaya dikkat etmiştir. Obama’nın konuya olayların başlayışından iki ay sonrasında yüksek perdeden yapmış olduğu açıklamalarda somut herhangi bir vaat yoktu.<sup>186</sup>

### 3.2.2. Wikileaks Devrimi ve Sosyal Medya Sonuçları

Julian Assange tarafından kurulan Wikileaks, dünyada olup biten çeşitli olaylar hakkında hassas bilgi ve gizli dökümanları sızdıran bir internet sitesidir. 2007 yılında ortaya çıkmıştır. Wikileaks 2010 yılının Kasım ayında ABD bürokratlarının kendi aralarında on binlerce yazışmalarından oluşan belgelerin yayınlaması ile gündeme gelmiştir. Buradaki amaç ABD’den başlayarak devletlerin gizlenen politikalarının dünya kamuoyuyla paylaşılmasıdır.<sup>187</sup> Wikileaks’ın Pentagon’dan kırk yıl öncesinde sızdırılan bilgilerin ardından, 2010 ile 2011 yıllarında ABD hükümetinden kaçırıldığı görülen

---

<sup>184</sup>Koçak, a.g.e., s. 5.

<sup>185</sup>Koçak, a.g.e., s. 5.

<sup>186</sup><http://www.youtube.com/watch?v=6GKcQXG9vqM>(Erişim Tarihi 01.06.2017).

<sup>187</sup>USAK, Wikileaks Belgelerinde Türkiye ve Yakın Çevresi. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, *USAK raporları*, 2011, 11,03.

derecelenmiş gizli belgelerin serbestçe açığa çıkarıldığı radikal bir platform olduğunu söylemek mümkündür.<sup>188</sup>

Wikileaks'in yayınladığı iddia ettiği bilgilerin ABD Büyükelçilikleri için düzenlendiği, kablolu bilgi ağ sistemi içerisinde ulaşılabilen ve belli gizlilik seviyesinde olduğu görülen bilgileri içerdiğini söylemek mümkündür. Dışişleri istihbaratının diğer istihbarat teşkilatlarıyla karşılaştırıldığı zaman en zayıf olan ve en az itibar edildiği belirtilen istihbarat olmasıyla beraber, ABD'nin dış politikalarının etkilenmesi açısından belli ölçülerde dedikoduya dayandığını da söylemek mümkündür. Söz konusu 250.000 dokümanın yerine ortalıkta her bölgeyle ilgili 10 ile 20 arasında dokümanın olduğunu söylemek mümkündür. Belgelerin başka gizlilik derecelerinin olmadığı gibi yalnızca özel, gizli ve tasnif dışı özelliklerin olduğu görülmektedir.<sup>189</sup>

Wikileaks'in devrim şeklinde nitelendirilmesinin sebebi kar amacı gütmemesinin karşısında diğer medya organlarının ulaşamadığı bilgilere ulaşarak bunları korkmadan yayınlamasıdır. Paylaştığı belge ve bilgilerin uluslararası boyutlarda oluşu ve küresel olarak birden çok devleti ilgilendirmesi de diğer bir nedendir. 2010 yılında siteden yayınlandığı görülen bir videonun dünyayı sarstığı görülürken, Wikileaks bakımından bir milat olduğunu söylemek mümkündür. Siteden yayımlanan videoda, 12 Temmuz 2007 tarihinde ABD askerleri Iraklı sivillerle iki Reuters muhabirine ateş açması ve yaralıların kurtarılması için gelen minibüstekilerin de öldürüldüğü görüntüler bulunmaktadır. ABD askerlerinin bu eylemlerinin gerçekleştirdikleri sırada eğlenmeleri de gözler önüne serilmiş ve dünya gündemine oturmuştur.<sup>190</sup>

Türkiye'nin de yayınlanan bu belgelerde isminin geçtiği görülmektedir. Söz konusu belgede Mossad Başkanı olan Dagan'ın, "Türkiye'nin laik kimliğinin savunucusu TSK'nın siyasal İslam geleneğinden gelen iktidar partisine ne kadar tahammül göstereceğinin belli olmadığını" söylediği ileri sürülmüştür. Dönemin Dışişleri Bakanı olan Ahmet Davutoğlu'yla yapılan görüşmelerde Davutoğlu'nun; "Türkiye'nin dış siyasetinin bölgeye bir "adalet duygusu" ve "vizyon duygusu" verdiğini, İran'a ve Suudilere bir alternatif olduğunu ve "bölgede İran etkisini sınırlandırdığını" söylediğini de belirtmişlerdir. ABD'li bir diplomat ile "Türk Dışişleri Bakanlığı" yetkililerinin yaptıkları görüşmeye dayandırılan bir belgede ise; "Türkiye'nin Sarkozy'den memnun olmadığını, Belçika ve Danimarka'nın PKK'ya yakın örgütleri baskı altına almaktaki gönülsüz kaldığı" ile ilgili şikayetlerinin olduğu da söylenmiştir. Aynı belgede Türkiye'nin, "NATO

<sup>188</sup>Mark Fenster, Disclosure's Effects: WikiLeaks and Transparency, University of Florida Levin College of Law, [http://works.bepress.com/mark\\_fenster/10/](http://works.bepress.com/mark_fenster/10/), 2012, (Erişim tarihi: 31.03.2017).

<sup>189</sup>Sait Yılmaz, Wikileaks'i Okumak, <https://stratejikistihbarat.files.wordpress.com/2015/06/wikileaks-okumak.pdf> (Erişim Tarihi: 10.07.2017).

<sup>190</sup>Göçoğlu ve Aydın, a.g.m., s. 891.



Genel Sekreter Yardımcılığına verilmiş olan söze karşılık bir Türkün yerine “hak etmeyen bir Alman”ın seçilmesinin şikayet konusu olduğu, bu durum da “NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen” ile “Alman Şansölye Angela Merkel” arasındaki bir anlaşmadan şüphelenildiği de belirtilmiştir. Türk yetkilinin ABD’li dışişleri bakanlığı yetkilisine “Size güvendik de Rasmussen’in seçilmesine izin verdik!” şeklindeki açıklamasının da bulunduğu bilgisi yer almaktadır.<sup>191</sup>

Türkiye bakımından en önemli belgelerden birinde, “ABD’nin, 1979 yılından bu yana “terörist örgüt” olarak tanımladığı PKK’ya yardım ettiği” şeklinde yayınlanmasıdır. ABD’nin askeri belgelerde PKK teröristlerine, “özgürlük savaşçıları ve Türk vatandaşları” şeklinde nitelendirilmesi ve ABD’nin Irak’ta olan PKK üyelerinden tutukluları serbest bıraktığı da iddia edilmiştir. Bunların yanı sıra ABD güçlerinin PKK’ya silah vermeleri ve örgütün Türkiye’de yaptığı saldırıları göz ardı ettikleri görülmektedir. Türkiye’yle ilgili başka bir değerlendirmede Türklerin Balkanlar ve Ortadoğu’da ki “Yeni Osmanlı” rolünün altından çıkmasının mümkün olmayacağı, hatta bunun da ABD politikasına zarar vereceği, diğer taraftan bölgede ABD çıkarları için Türkiye’ye gereksinim olduğu ve Dışişleri Bakanı Davutoğlu’nun bu anlamda “tehlikeli” görüldüğü ifade edilmiştir.<sup>192</sup>

Wikileaks’in yayınladığı sızıntı belgelerinin basın özgürlüğüne girmesi veya bu belgeleri yayımlamanın suç olup olmama durumu tartışmalı bir konudur. Sızıntı belgelerin yayımlanmasının ardından oluşan ilk şokun ardından, ABD kongre üyeleriyle üst düzey yetkililerinin “Wikileaks”in yasaklanması ve Assange’ında terörist ilan edilmesinin istenmesi, ABD’nin 11 Eylül’ün ardından geliştirdiği terör konsepti ile de doğrudan ilgili olduğu görülmektedir. Bu konseptte bakıldığında “ya bizimle işbirliği halinde olursunuz ya da teröristsiniz” anlayışının üzerine kurulması ve beraberinde de Irak ve Afganistan işgalini getiren savaş politikasını getirdiğini belirtmek gerekir. Bu küresel savaş politikası hukuki dayanağının ABD’de çıkarılmış olan yasalardan sonra işbirliği halinde olan diğer devletlerin de terörle mücadele yasalarının değiştirilmesi olmuştur. Bir başka tartışma konusunu da Türkiye’de de 1991’de çıkarılmış olan ve 2006’da hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı kapsamlı değişikliklerin yapıldığı “Terörle Mücadele Yasası”nın bu konseptin yansıması olarak düşünülebilir.<sup>193</sup>

Bu durumlara bakıldığında ulusal güvenliğe karşılık tehdit oluşturduğu görülen tüm faaliyetlerin terör çerçevesinde değerlendirilmesinin, düzen içinde, demokratik

<sup>191</sup> Celalettin Yavuz, Wikileaks Türkiye Bölümünde Bilinmedik Ne Var?, TÜRKSAM Başkan Yardımcısı, **Terör Enstitüsü Hakkında Arşivi**, ss. 1-3.

<sup>192</sup> Yavuz, a.g.m., s. 3.

<sup>193</sup> Ayşe Kaymak, Wikileaks Okumak Suç mu? Assange Terörist mi?, Cesur Yeni Medya Wikileaks ve 2011 Arap isyanları üzerine tartışmalar **Derleme** Nisan 2011, s. 21.

istem ve talepleri olan Assange Usame Bin Ladin'den sonra, dünya diplomasisinde sıkıntıya neden olan belgeleri sızdıran kişi olarak İnterpol tarafından en çok aranan kırmızı bülten listesine alınmış aynı zamanda hakkında Avrupa Tutuklama Belgesi çıkartılmıştır. Ulusal güvenlik kaygısının, bir taraftan temel hak ve özgürlüklerin askıya alındığı uygulamalara sebep olduğu gösterilirken, bir taraftan da toplumun özgürlük ve haklarından vazgeçmeleri konusunda da rızalarının alınmasının kolay yolu olduğu görülmektedir. Bu sebeple basın özgürlüğüyle övüldüğü görülen birçok ülkede günümüzde hem Wikileaks'in kendine hem de belgelerini yayımlayan internet haber sitelerine erişimin engelleme kararlarının uygulandığı görülmektedir. Kısacası en başta ABD olmak üzere ulusal güvenlik kaygısıyla temel özgürlük ve hakları askıya aldığı görülen resmi devlet ideolojisinde, Wikileaks'in bu belgeleri yayınlamasının suç teşkil ettiği görülmektedir.<sup>194</sup>

Wikileaks tarafından gizli belgelerin yayınlanmasından sonra bu belgeler sosyal medya aracılığıyla büyük kitlelere ulaşmış, söz konusu bu gizli belgelerden haberdar olan insanlar edindikleri bu gizli bilgi ve belgeleri sosyal medya aracılığıyla diğer insanlara hızlı bir şekilde paylaşmışlardır. Bu belgelerin komu oyuna yayılmasında sosyal medyanın büyük bir rolü bulunmaktadır.

### **3.2.3. Arap Baharı ve Sosyal Medya**

2010 yılının Wikileaks'le kapatılıp, 2011 yılının Arap Baharıyla açıldığını söylemek mümkündür. Medyadan diplomasiye, işletmelerden hükümetlere kadar hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını işaretini ilk önce Wikileaks ve daha sonra Tunus'ta kendini yakan bir gencin isyanıyla başlaması, Mısır, Yemen, Cezayir, Ürdün ve Suriye gibi otokritik Arap ülkeleri de Tunus'tan etkilenip özgürlük için ayaklanmışlardır. Bu ayaklanmaların ardında, Arap ülkelerinde yaşanan haksızlıklar, adaletsizlik, baskıcı rejimlerden duyulan rahatsızlık, sosyal, siyasal, ekonomik ve tarihsel nedenlerin olduğu görülmektedir.

Otokritik toplumlarda bazı vatandaşların tiranlık siyasetinin karşısında etkin muhalefet yürütmesi ve tüm siyasi rejimlerin bireylerin herhangi bir karşılık alma korkusu olmaksızın toplanması, hapse atılma tehlikesinin olmaması, konuşma ve şiddet terörü olmadan muhalefet edebilme ve geçmişten daha farklı bir gelecek adına oy kullanma haklarının savunulması amacıyla sokaklara çıktığı görülmektedir. Nasıl ki 1989 yılı baharında Doğu ve Merkezi Avrupa'da "Sovyet tahakkümünün" sönmesiyle anılıyorsa, 2011 yılının baharında da işsizlik, yoksulluk, eşitsizlik ve baskıyla zor bir

---

<sup>194</sup>Kaymak, a.g.m., s. 21.

geçmişin içerisinde yeni Arap siyasetinin başkaldırışı ile anılacağını söylemek mümkündür.<sup>195</sup>

Tunus'ta 2010 yılının sonlarında başladığı görülen halk hareketlenmesinden önce de küçük çaplı da olsa halk hareketlenmelerinin yaşandığı görülmektedir. Örneğin, 1978 yılının Ocak ayında ülkede bulunan en büyük işçi sendikası olan UGTT (Union Générale Tunisiennedu Travail) düzenlemiş olduğu protestolar sırasında göstericilerin üzerine ateş açılması ile Kara Perşembe şeklinde tarihe geçen olay, 1984 yılında gıda fiyatlarının yüksek olmasının protesto edilmesi amacıyla düzenlenmiş olan ve Ekmek İsyanı şeklinde anılan olaylar, 2008 ve 2010 yıllarında küçük çapta yapılan yönetime karşı bazı eylemler örnek olarak verilebilir. Tunus'ta yaşanan son gelişmelerin, öncesinde yaşanan bu olaylardan farklı olduğunu söylemek gerekir.<sup>196</sup> Öyle ki 17 Aralık 2010 tarihinde iş bulamadığı için sokakta seyyar satıcılık yaparak geçimini sağlayan, 26 yaşındaki Üniversite mezunu Muhammed Buazizi'nin resmi izin belgesi olmadığı gerekçesiyle polis tarafından standına el konulmuş, standını almaya gittiğinde hem hakarete uğramış, hem de bayan polisten tokat yemesini gururuna yediremeyen Buazizi, belediye binası önünde kendini ateşe vererek Tunus'ta devrim ateşini yakarken bölgede yaşanacak eylemlerin fitilini ateşlemiştir. Buazizi'nin kendini yakmasından sonra onun haline üzülen ve onu destekleyen, özgürlük adına hak isteyen gençler protestolara başlamış, başlayan gösteriler zaman içinde iktidar karşıtı içerik kazanmıştır. Devletin kötü muamelelerini gösteren videolar Facebook ve YouTube'a yüklenip insanlar tarafından seyredildikçe, siyasi yolsuzlukları konu alan yabancı haber kuruluşları tarafından yayınlanan haberler okundukça ve ülkenin diktatörleri hakkındaki haberler sosyal medya sitelerinde paylaşıldıkça, yaşananlar ilgi görmeye başlamış, yönetimden rahatsız olanların sokaklara dökülmesini sağlamıştır. Sosyal medya üzerinden yapılan siyasi değişim hakkındaki baskılar Tunus Devlet Başkanı Zeynel Abidin Bin Ali'nin koltuğunu bırakarak ülkesini terk etmesine neden olmuştur.<sup>197</sup> Tunus'ta Zeynel Abidin Bin Ali'nin ülkeyi terk etmesi ile sonuca ulaşılan devrimin ilk ismi ülkenin sembolü olan yasemin çiçekleri ile özdeşleştirildiğinden sosyal paylaşım sitelerinde Yasemin Devrimi olarak adlandırılmıştır. Bu süreç sonunda Arap dünyası bir anda değişti ve taşlar yerinden oynamaya başladı. Yasemin Devrimi ifadesinin, henüz Arap Baharı'nın yaygın olarak kullanılmadığı zamanlarda, kitlesel

<sup>195</sup>Arthur Kroker, The Arab Spring: The Contradictions of Obama's Charismatic Liberalism, CTheory.net, 27.01.2011, <http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=679#> (Erişim Tarihi: 16.07.2017).

<sup>196</sup>Mehdi Mabrouk, "A Revolution For Dignity and Freedom: Preliminary Observations On The Social and Cultural Background To The Tunisian Revolution." *The Journal of North African Studies* 2011, 16, no. 4, ss. 625- 635, s. 626.

<sup>197</sup>Bülent Karaatlı, "Tunus'ta Arap Baharı" Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE 2015, S.235

gösterilerin Libya ve Mısır gibi ülkelere de yayılmasının ardından bu ülkelerde sokak hareketlerini kapsayarak kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Tunus'ta ki bu hareketlenmenin diğer ülkelere de sıçramasının ardından bu süreç "Arap Baharı" şeklinde anılmaya başlanmıştır. Arap Baharı'nda barışçıl ve çatışmasız bir şekilde geçiş yapan tek ülkenin de Tunus olduğu bir gerçektir.<sup>198</sup>

İran'da 2009 yılındaki seçimlerin ardından muhalefet gruplarının yönlendirilmesi ve kitlesel protestolar çıkarılması amacı doğrultusunda sosyal medyanın kullanıldığı görülmektedir. Protestoların sonucunda ne kadar başarısız da olsalar bu organizasyonların genel anlamda Twitter Devrimi şeklinde nitelendirildiği görülmektedir.<sup>199</sup> Burada kullanılan devrim kelimesinin olayların şiddetini arttıran faktörden ziyade, geleneksel medyanın haricinde bir iletişim aracının insanların etkili ve aktif olarak kullanılmaya başlaması olarak nitelendirilmiştir. Bouazizi'nin ruhsatsız olarak sebze satışı için polis ile tartışmasının ardından kendini yakmasıyla başladığı görülen Tunus'da protestoların şiddetinin artmasına neden olan en önemli olayın da ülke liderinin Zeynel Abidin Bin Ali ve eşi Leyla Trabelsi'nin yıllarca elde ettiği servetlerinin Wikileaks tarafından belgelendirilerek yayınlanmasıyla olmuştur.<sup>200</sup>

Mısır halkı da Tunus halkı gibi açlık, yolsuzluk, diktatörlük gibi benzer sorunlar sebebiyle onur, ekmek ve hürriyet sloganıyla isyan etmeye başladı. Halkın iktidara olan öfkesi nedeniyle Tahrir meydanında Arap baharının rüzgarı yayılmaya başlamıştır. Tahrir meydanında toplanan halk Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'in istifasını istemiş, ülkeyi kırk yıl yöneten Hüsnü Mübarek istifa etmiş ve tutuklanmıştır. Polisin Şiddet kullanarak gösteriyi bastırmak istemesi ve 7 Haziran 2010 tarihinde Halid Said isimli gencin internet kafede polis tarafından dövülerek öldürülmesi ardından Polis Merkezince düzenlenen raporda ölüm nedeninin uyuşturucu madde kullanımı sonucunda gerçekleştiği belirtildiği görülmüş ise de, görgü tanıkları Said'in ölümü sonrası çektikleri fotoğraflarını internette yayınlamalarının ardından ölüm sebebinin işkence olduğu anlaşılmıştır. Bu olaylar üzerine Google'ın Bölge Müdürü W. Ghonim'in tarafından, yolsuzlukları ifşa ettiği gerekçesiyle polis tarafından dövülerek öldürülen gencin anısına " We Are All Khaled Said " yani Hepimiz Halid Said'iz adında seslerini Mısır'a ve Dünya'ya duyurmak amacıyla Facebook grubu hesabı açmış, sayfa ilk zamanlarda Said'in ölümü üzerine yoğunlaşmış olsa da ilerleyen zamanlarda polisin

<sup>198</sup>Konur Alp Koçak, "Yasemin Devrimi'nden Arap Baharı'na Tunus", *Yasama Dergisi*, 22, ss. 2-61, s. 25.

<sup>199</sup>Axel, Bruns, Tim Highfield, And Jean Burgess, "The Arab Spring and Social Media Audiences: English and Arabic Twitter Users and Their Networks", *American Behavioral Scientist*, 2013, S:7, s.871-898, s. 872.

<sup>200</sup>Emin Babacan, İrfan Haşlak ve İsmail Hira, "Sosyal Medya ve Arap Baharı", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2011, S. 2, s.63-91, s. 79; Alper Dede, "The Arab Uprisings: Debating the Turkish Model", *Insight Turkey*, 2011, S.2, s.23-32, s. 23.

kullandığı şiddeti ve anti demokratik uygulamaları paylaşmaya başlamıştır. Kurulan bu Facebook sayfası içerisinde Mısır devriminin sembol ismi olan Esmâ Mahfuz'un evinde çekmiş olduğu Mısır halkını haklarına ve onuruna sahip çıkmaya çağırarak videoyu yayınlarken yapacağı protestolara Mısırlı gençleri davet etmesi önemlidir.<sup>201</sup>

Yapılan bilimsel çalışmalar sonucunda sosyal medyanın Arap Baharı'nı doğrudan etkilediğini kanıtladığı görülmektedir. Bu çalışmalardan biri Washington Üniversitesi'nde "Arap Baharı'nda Sosyal Medyanın Rolü" adlı araştırmadır. Araştırma kapsamında Kuzey Afrika'dan Orta Doğu'ya kadar uzayan demokrasi ve özgürlük hareketi sosyal medyanın etkisinin olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca sosyal medyanın özgürlüğü elde etme konusunda etkin bir silah olduğunun da altı çizilmiştir. Özellikle sosyal paylaşım ağlarına bakıldığında Arap Baharı konulu tweetlerle bir defa daha gözler önüne serildiğini belirtmek gerekir. Mısır'ın Eski Devlet Başkanı olan Hüsnü Mübarek'in istifa etmesi Mısır ve dünyadan atılan toplam tweet oranlarını bir günde 2300'den 230.000'lere kadar yükseltmiştir ve bu durumun Twitter gündemine oturmasını sağlamıştır. Tweetlerin sayısının bir anda artması kelebek etkisiyle<sup>202</sup> açıklanır. Bunun nedeni de Twitter'dan gönderilmiş olan içeriklere erişimin, Facebook'tan daha kolay gerçekleşmesidir. Bu bakımdan Twitter muhaliflere önemli bir güç oluşturmuştur.<sup>203</sup>

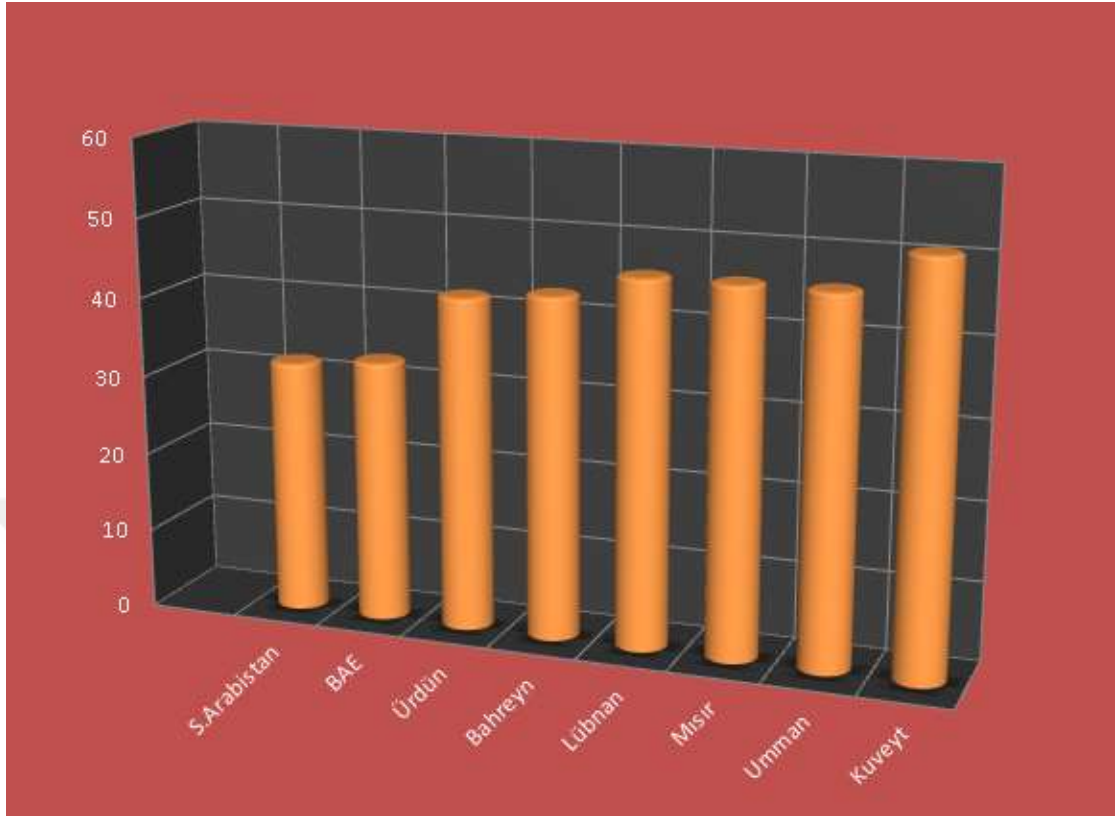
---

<sup>201</sup> Göçoğlu ve Aydın, a.g.m., s. 893.

<sup>202</sup> Kelebek Etkisi: Küçük olayların büyük ve tahmin edilmeyen durumlara yol açması,

<sup>203</sup> Kırık, a.g.s. 96.

**Grafik-3** Arap Ülkelerinde Sosyal Medyanın Kullanım Oranları<sup>204</sup>



2012 yılının Haziran ayında yayımlanan “Arab Social Media Report” yani “Arap Sosyal Medya Raporu”, sosyal medyanın Arap devletlerini doğrudan etkilediği gerçeğini ortaya koymuştur. Grafik 3’de sosyal medyanın Arap devletlerinde oynadığı rolün yüzdelik dilimlerini gösterilmiştir. Kuveyt’in yüzde 51’lik oran ile sosyal medyada en aktif ülke olduğu görülmüştür. Kuveyt’i yüzde 46’lık oran ile üç ülke takip etmiştir. Bu ülkelerin arasında “ Mısır, Lübnan ve Umman” vardır. Yüzde 43’lük oranla Ürdün ve yüzde 42’lik oranla Bahreyn bu üç ülkeden sonra gelmektedir. Yüzde 33’le “Birleşik Arap Emirlikleri” ve yüzde 32’yle Suudi Arabistan’ın listenin daha sonlarında yer aldığı görülmektedir. Bu rapordan anlaşılacağı gibi sosyal medya Arap ülkelerinde aktif olarak kullanılmaktadır ve olayların biçimlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır.<sup>205</sup>

Tunus’ta başlayan ve kısa sürede tüm bölgeyi etkisi altına alan Arap Baharı sürecinde, sosyal medyanın baskıcı rejimleri devirme sürecinde etkili rolü tüm dünyada kabul görmüştür. Arap Baharının teknoloji yardımıyla diğer ülkelere hızla yayılmasında önemli rol oynamıştır. Arap Baharında sosyal ağ paylaşım sitelerinin kullanılmasıyla, Arap toplumları daha fazla paylaşımlarda bulunmuş, halklar arasındaki fiziki mesafeler

<sup>204</sup> <http://www.arabsocialmediareport.com>, (Erişim Tarihi: 29.09.2017)

<sup>205</sup> Kırık, a.g.m., s. 97.

tüm etkisini kaybetmiştir. Arap Baharının fitilinin ateşlendiği ilk yer olan Tunus, bölgede en az sosyal medyayı kullanan ülkeden birisidir.<sup>206</sup>

Sosyal Medyanın devrim sürecinde en etkili olduğu ülke Mısır'dır. Mısır'da sosyal medya ve internet kullanımının yaygınlaşmasıyla ilgili olarak, Hamdy, Mısırlıların ilk blog yazılarının genel olarak İngilizce lisanında yazıldığını belirtmiştir. Durumun böyle olması, Twitter'ın o zamanlarda sağdan sola yazma fonksiyonlarına sahip olmayışının da etkisinin olduğu söylenebilir. Arap internet yazılımlarının gelişmesi ile beraber bloglarda Arapça kullanılmaya başlanılmıştır. Sosyal medya kullanımının yaygınlaşmanın ardından Mısırlı aktivistlerin bu platformlarda yer alan organizasyonlar düzenledikleri görülmüştür. Hamdy, 2008 yılında tekstil işçilerinin Mahalla'da yaptıkları genel grevde Facebook'da sayfa oluşturulmuş ve greve destek aranmıştır.<sup>207</sup>

Arap Baharından etkilendiği görülen ülkelerden biri de Libya'dır. Ülkede işsizlik hüküm sürmekteyken Kaddafi ve ailesinin zenginlik içinde yaşam sürmesi Libya halkının öfke ve nefretinin artmasına neden olmuş, böylelikle Arap Baharı dalgası Mısırdan sonra Libya'ya da sıçramıştır.<sup>208</sup> Muammer Kaddafi'nin hızlı bir şekilde ülke içinde başlayan protestoları yatıştırabilmek için yiyecek fiyatlarının düşürülmesi ve siyasi tutukluların serbest bırakılması gibi yollara başvurduğu görülmüş ise de, yaşanan bu olayları kontrol edemez hale gelmiştir. Muammer Kaddafi'nin bu hareketleri bastırmak için almış olduğu kararlarda geç kalındığını, bu adımların çözüm konusunda etkili olmadığı görülmüştür. Bir diğer önemli hususta Libya'yı diğer Arap ülkelerinden farklı kılan en önemli özelliği ise devletin çok parçalı kabilelerden oluşmasıdır. Bazı kabilelerin Kaddafi yönetimine destek olmayacaklarını ifade etmeleri sonucu Halk ile Kaddafi'nin emrinde olan güçlerinin arasında çatışmaların başlamasına neden olmuş, çok kısa sürede çatışmalar şiddetini göstermiştir. Çatışmalarda Kaddafi güçlerinin halka ateş açması ve yaşamını yitirenlerin sayısının artması nedeniyle uluslararası sistemde ülke içinde güç kullanımı ve insan haklarının ihlali yapıldığı vurgusunu yapan "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)"nin, Libya'ya karşı çeşitli ambargo kararları alarak Libya hava sahasını uçuşa yasakladığı görülmektedir. Ülkede iç çatışmanın bitmemesi, 17 Mart 2011'de BMGK'da "1973 sayılı karar"ın kabul edilmesiyle Kaddafi yönetimine karşı askeri operasyonun başlatılmasına sebep

<sup>206</sup>Ali Korkmaz, Arap Baharı Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyanın rolü, www.inlcs.org

<sup>207</sup>Wael Hamdy, "Arabcitizen Journalism İn Action: Challenging mainstream media, Authorities And Medialaws", Westminster Papers in Communication and Culture, 2009, s.1, s.92-112. Aktaran Göçoğlu ve Aydın, a.g.m., s. 893.

<sup>208</sup>Zafer Akbaş, Zeynep Arslan Düzgün, "Libya'da ki Arap Baharı", Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, VIII. Cilt, Sayı 2, s.68

olmuştur.<sup>209</sup> Operasyonun ardından muhalifler güç kazanarak çatışmaları devam ettirmişlerdir. 20 Ekim 2011 tarihinde Kaddafi bulunarak, muhaliflerin linç edilmesinin ardından öldürülmüştür.

Arap Baharından etkilenen ve halen devam ettiği görülen bir diğer ülkede Esad ailesi tarafından kırk yıldır demir yumrukla yönetilen Suriye'dir. Ülkede yüksek işsizlik oranı, petrol gelirlerinde düşüş, idarecilerin keyfi tutumları, halkın üzerindeki istihbarat örgütünün baskısı nedeniyle Baas diktası altında fikri ve vicdani hakları kısıtlanan Suriye halkı Esad yönetimine nefret duygusu beslemektedir.<sup>210</sup> Halk hareketlerinin büyük devrimlere yol açtığı bu dönemde Suriye'de Dera şehrinde iki bayan doktor, telefon konuşmalarının dinlenildiğinden habersiz sohbetlerinin sonunda; "Hüsnü Mübarek düşmüş, darısı bizim başımıza" şeklinde konuşmalarını bitirdikleri için gözaltına alınırlar. Niyetlerini dile getirmeleri sonucu telefonları istihbarat tarafından dinlenen bu iki kadın doktor tutuklanır ve ceza olarak saçları sıfıra vurdurulur. Bu olaya tepki gösteren doktorların akrabalarından oluşan 15 kişilik üniversite öğrencisi barışçıl bir gösteri yaparken, polis ateş etmesi sonucu bir genç öldürülür. Öldürülen gencin kardeşleri ve arkadaşları okuduğu okulun duvarlarına "Halk, düzenin yıkılmasını istiyor." sloganını yazıyor. (Sözü edilen bu slogan Arap dünyasında en çok kullanılan slogandır.)<sup>211</sup> Okulun müdürü bu çocukları istihbarata şikâyet eder, çocuklar tutuklanır çok ağır işkencelere maruz kalır, çocuklar tutuklanınca, Dera bölgesindeki aşiret reisleri, Dera'nın istihbarat sorumlusuna gider ve çocukların serbest bırakılmalarını istediklerini belirtirler. İstihbarat görevlisi komiser, " O çocuklar yok, kendinize yeni çocuk yapın" bu isteği red edip gelen aşiret reislerine hakaret edince, bir sonraki gün çocukların salınması için 1000 kadar genç sokağa çıkar ve yürüyüş düzenlerler. Yürüyüşün amacı çocukların serbest bırakılmasını sağlamaktır. Bu esnada polis gösteriye katılan gençlere ateş açar ve iki genç hayatını kaybeder. Polis ve Askerin ateş açma sonucu hayatını kaybedenlerin cenazesine bu defa 6000 kişi katılır. Bu şekilde katlanarak büyüyen olaylar üç ayda Suriye'yi sarar. Arap Baharının son temsilcisi olan Suriye'de henüz bir kazanan yoktur ve halen iç çatışma kanlı bir şekilde üç yıldır devam etmektedir. Suriye'de üç yıla yakın süren bu iç çatışmada 120 binden fazla insan hayatını kaybederken, 4 milyondan fazla insan kendi ülkesini terk ederek başka ülkelerde mülteci konumuna düşmüştür.<sup>212</sup>

<sup>209</sup> SETA, "Batı ve Kaddafi Makasında Libya. Seta Rapor, Siyaset", *Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, Ankara, 2011, ss. 24-25.

<sup>210</sup> Tekek, M. Sosyal Medya ve Arap Baharı, <http://www.orsam.org.tr>.2011

<sup>211</sup> Ayşegül Aras, [sahipkiran.org/2017/11/26/arap-bahari/](http://sahipkiran.org/2017/11/26/arap-bahari/)

<sup>212</sup> Babacan, Mehmet Emin ve diğerleri, Sosyal Medya ve Arap Baharı, <http://www.aid.sakarya.edu.tr>.



Arap Baharı ile sosyal medyanın arasındaki ilişkiye bakıldığında öncelikli olarak sosyal medyanın işlevlerini doğru değerlendirmek gerekir. Bu süreçte sosyal medyanın önemli rol oynadığını ancak yaşanan olayları açıklamak için tek başına yeterli olmayacağı, siyasal baskılara karşı kitlelere moral aşılama ve onları organize ederek süreci hızlandırmış bölgedeki direnişi kırma noktasında yardımcı olduğu düşünülmüştür. Olayların yayılmasının temelinde halkın yıllardır baskı altında yaşaması, hükümetlerin verimsiz olması, işsizlik, baskılar ve yoksulluk gibi yapısal faktörleri barındırdığı görülmektedir. Yılları kapsayan zaman dilimlerine yayıldığı görülen bunalım birikimleri, olayların aniden büyümesinin önemli sebebidir. Sosyal medya hızlı ve pratik bir iletişim imkanı tanıdığı için bu vakalarda bir nevi araç görevini görmüştür. Sosyal medyanın bulunmadığı bir ortamda Arap Baharı'nın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğiyle ilgili herhangi bir varsayımın yersiz olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra, sadece sosyal medyanın Arap Baharına neden olduğu da söylenemez. Sosyal medyanın bir iletişim aracı şeklinde kullanıldığı bu olayda, eğitilmiş olan gençlerin de sosyal medyanın kullanılma ve eylemlerinin gerçekleşmesinde çok önemli rolleri vardır.<sup>213</sup>

#### **3.2.4. Arap Baharı'na Türkiye Cephesinden Bakış**

Orta Doğu Türkiye için farklı anlamlar taşımaktadır. Gerek dünya gerekse de Türkiye için özel bir yeri olan Orta Doğu'nun, Türkiye açısından ayrı bir önemi vardır. Demokrat Parti'nin iktidara geldiği dönemden bu yana Türkiye, Arap devletleriyle beraber seviyeli bir ilişki kurmaya çalışmıştır. Ülke ilişkileri bakımından da önemli mesafeler kat etmiştir. Arap devletleri o dönemlerde yalnızca İsrail'i kendilerine tehdit şeklinde görmüşlerdir. İsrail'in kurulması ve gelişme müsebbibi olarak da batının suçlandığı görülmektedir. Türkiye'ninse tarafsız siyaset izleyişi ve Müslüman devlet oluşu Arap devletleriyle daha samimi diyalogun kurulmasını sağlamıştır.<sup>214</sup>

Bir bölge ülkesi olarak Arap Baharı'nın Türkiye açısından konunun, izlemenin de ötesinde müdahil olduğu bir dış politika alanına dönüştüğü görülmektedir. Gerek dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, gerek dönemin başbakanı olan Recep Tayyip Erdoğan ve o dönemde Dışişleri Bakanı olan Ahmet Davutoğlu'nun Arap Baharı'nı yakından takip ettiği görülmüştür. Libya, Mısır ve Suriye gibi devletlerin liderlerinin ne gibi adım atmaları gerektiği konusunda kesin ve net ifadeler kullanarak bütün dünya ile bu bilgileri paylaştıklarını belirtmek gerekir. Böylece Türkiye Cumhuriyeti, Arap Baharı

<sup>213</sup> Dede, a.g.e.,ss. 23-24.

<sup>214</sup> Sabit Duman, "Ortadoğu Krizleri ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 2005, Sayı 35-36, ss. 313-332, s. 314.

karşısında kayıtsız kalmadığı için Arap halkı tarafından bireysel olarak sempati duyulmuş, yapılan açıklamalarla olumlu yaklaşımlar gösterdiğinden dolayı Arap ülkelerindeki sivil halkın takdirini önemli ölçüde kazanıldığı görülmüştür.<sup>215</sup>

Türkiye'nin halk hareketini ve halkın demokratik taleplerini destekleyen bir dış siyaset stratejisi oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Gerek ekonomi, gerek konumu ve gerekse de dış ilişkileriyle Türkiye'nin kesinlikle karşı safha alınacak bir devlet olmadığını belirtmek gerekir. Türkiye'nin bu kesimde sevilmesinin de asla tesadüfi bir durum olmadığını söylemek mümkündür. Bunun nedeni Türkiye'nin ince güç kullanıp ikna yöntemini seçme durumudur. Buradaki ince güç, istenen şeylerin kaba kuvvetle değil, yapılan siyaset ile elde edilmesini kapsamaktadır. İnanıdırıcı argümanların sunumu ve tutarlı politikaların izlenmesi ince gücü ifade etmektedir. Türkiye'nin izlemiş olduğu dış siyaset ile politik fikirlerinin yanında ince güç potansiyelinin önemli olduğunu belirtmek gerekir.<sup>216</sup>

Arap Baharı, Türkiye'nin izlemiş olduğu dış siyaset stratejilerinin de değişmesine sebep olmuştur. Bu anlamda Türkiye'nin Arap Baharı'na yaklaşımının, temelde ülke ilkelerini gözeterek yönettiğini söylemek mümkündür. Türkiye, Arap devletlerinin demokrasi ile yönetilmesini istemektedir. Ancak ülke otoritesi de güç kaybetmemelidir. Türkiye bölgede yaşayan insanların çok daha fazla özgürlüklere sahip olmalarını arzulamakta, demokrasi ve insan hakları taleplerini destekleyen bir duruş sergilemektedir. Arap devletlerine yapılan dış müdahalenin Türkiye tarafından asla tasvip edilmediği görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kendi kuruluşundan bugüne kadar diğer devletlere yönelik olarak güdülen iç işlerine karışmama ilkesini şiddetle savunduğunu söylemek mümkündür. Arap Baharı; temelinde yükselen isyan dalgası devamlı kaynayan bir coğrafyada başlaması ve galeyana gelen halkı güvenlik güçleri ile bastırılmaya çalışılmasının domino etkisini yaratan söz konusu olaylar çeperinde başkaldırı silsilesi Arap coğrafyasında kendini hissettirir bir durum almıştır. Türkiye bu duruma mantık çerçevesinde yaklaşmıştır ve kati yargılardan uzak durmayı tercih etmiştir. Bu gelişmeleri sonucunda senelerdir varlığını koruyan otoriter rejim yıkılmış ve liderlerin yaşamların sonuna kadar kalabildiği yönetimlerin halk tarafından yıkıldığı görülmüştür.<sup>217</sup>

Arap ülkelerinin her ne denli Türkiye'yle bazı ortak noktaların olduğu görülse de toplumsal, siyasal ve kültürel yapının farklılıklar gösterdiğini belirtmek gerekir. Özellikle

<sup>215</sup> Mustafa Kibaroğlu, "Arap Baharı ve Türkiye", *Adam Akademi*, 2011, Sayı 2, ss.26–36, s. 31.

<sup>216</sup> İbrahim Kalın, "*Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*", Editörler: ÖZKAN A., ve ÖZTÜRK T.E., Kamu Diplomasisi, 1.Baskı, Tasam Yayınları, İstanbul, 2012, ss.145-161, s. 148.

<sup>217</sup> Erman Akıllı, "Türk Dış Politikası Zemininde Arap Baharı", *Ortadoğu Analiz*, 2012, Cilt: 3 - Sayı 37, ss.39–45, s. 45.

de batılı devletler, bölge içindeki çıkarlarının Arap Baharı şekillenmesinde etkin olmuştur. Buna karşılık Türkiye'nin izlediği siyaset aracılığı ile olaylara müdahil olmamayı tercih etmiştir. Türkiye dış siyaset kapsamında risk almayıp Arap devletlerinin çıkarlarını korumuştur. Böylelikle Orta Doğu'da da saygınlığını arttırmıştır. Ülke çıkarları gözetip Türkiye'nin bu süreci iyi yönettiği ve bütün dünyaya örnek olduğu görülmüştür. Bu yaklaşımından dolayı Türkiye bölgesel bir güç ülke portresi çizerek Orta doğunun lideri konumuna getirilmiştir.<sup>218</sup>

Özetle Arap Baharı'nın, Arap yarımadasında yaşayan insanların özgürlük mücadeleleri ve değişim taleplerini içine alan bir süreç olduğu ifade edilmektedir. Orta Doğu, siyasi ve fiziki konum olarak her daim ön planda yer almıştır. Zaman zaman da iç karışıklıklarla da karşı karşıya kaldığına şahit olunmuştur. Bununla ilgili olarak da Arap yarımadasında yer edinen değişim hareketinin Tunus'ta başladığı ve bu fitil ateşlenip diğer Arap ülkelerine de domino etkisiyle yayılmıştır. Uzun zamandır ülkelerini tek başına yönettiği görülen birçok liderin bu gelişmelerle birlikte ya görevlerini bırakma durumunda kalmış ya da halk tarafından öldürülmeleri söz konusu olmuştur. Yaşanılan bu gelişmelerle dünya gündeminin tamamen Arap yarımadasına kaydığı gözlemlenmiştir. Arap yarımadası zengin olan petrol rezervlerine sahip olması nedeniyle iç karışıklıkların dış kaynaklı devletler tarafından müdahaleler ile desteklenmesi sağlanmıştır. Ancak bazen halkların özgürlük mücadeleleri olarak medya organlarına yansıyan süreci etkileyen ekonomik kaynakların olduğu görülmektedir. Yönetimsel olarak Arap devletlerinde zaafın yaşandığı görülmektedir. Ancak bu karışıklıklar yaşanırken masum olan sivil halkın katledilmesinin açıklamasının yapılması da hiçbir şekilde mümkün olmamıştır. Bu anlamda Arap Baharı'nı özellikle de gelişmiş olan batılı ülkelerin ekonomik gerekçe ve bireysel çıkarları sebebiyle desteklediği görülmektedir.

### **3.3. SOSYAL MEDYA ve ULUSAL GÜVENLİK BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE MEYDANA GELEN ÖRNEK OLAYLAR**

Son yıllarda yaşanan Moldova'daki "Twitter Devrimi", "Wall Street'i İşgal Et", "Arap Baharı", "İran Yeşil Devrimi", "Londra İsyancıları" ve "Taksim Gezi Parkı" olayları gibi toplumsal hareketlerinin sosyal medya aracılığıyla örgütlenerek, insanlara iktidarı, özgürlüğü ve eşitsizliği sorgulama ortamı sağlamıştır. Günümüzde sosyal medya aracılığıyla, gerçek hayatta bir araya gelmesi zor görünen nicelik ve nitelikte her

---

<sup>218</sup>Kibraiyi, a.g.m., s. 35.

kısımdan milyonlarca insanın paylaştığı mekan anlamından ziyade, paylaşılan, sorunlarla ortak çıkarların etrafında bir araya gelindiği görülmektedir<sup>219</sup>.

### 3.3.1. Gezi Parkı Olayları

27 Mayıs 2013 tarihinde İstanbul'daki Taksim Meydanı bitişiğindeki Gezi Parkı adıyla bilinen Asker Ocağı caddesine bakan duvarın yıkılması, park içerisine yapılmak istenilen inşaat alanında bulunan 4-5 ağacın taşınmak suretiyle yerinden sökülmesi durumunu protesto etmek için toplanan kalabalıklar ile başlayan gösterilere sahne olduğu, göstericilerin geceyi geçirmek için park içerisinde çadırlar kurarak sabahladıkları görülmektedir. Parkta sabahlayanlara ikinci gün yapılan müdahalenin ardından Divan Otel'in önündeki basın açıklamasına çağrı yapan tweet'lerin sayısında artış olsa da esas olarak Taksim Meydanı'nda basın açıklaması yapmak isteyen gruba yapılan sert müdahale bir anda sosyal medyada gündem oluşturmuştur.<sup>220</sup> İnşa edilmesi planlanan Topçu Kışlası'na karşı gelen göstericiler ile güvenlik güçleri arasında başlayan gerginlik kısa süre de diğer şehirlere sıçramış, eylem doğru yönetilememesi nedeniyle önemli ölçüde maddi hasar ile can kaybına yol açmıştır. Gezi Parkı Olayının, Türkiye'nin 79 iline yayıldığı görülen bir olaylar zincirine dönüşmesi, birbirlerine tamamen zıt iki görüşü de beraberinde getirmiştir. Bu görüşlerden ilki, bu olayları kötü amaçlı olan güçlerin, demokratik olarak seçilen AK hükümetini yasal olmayan yöntemlerle devrilmesi için bir çaba olduğudur. İkinci görüşse, bu olayların üst statü gruplarının geciken demokratikleşme ve demokrasi talebi olduğunu savunur.<sup>221</sup>

Güvenlik güçleriyle göstericilerin arasında 29 Mayıs'tan itibaren yaşanan çatışmaların, 31 Mayıs gününün akşamında zirveye çıktığı görünmektedir. Bu tarihten sonra güvenlik güçleriyle hükümet yetkililerinin bu olaylara karşı tutumlarında sertleşmenin hızlandığını söylemek mümkündür. Çevik Kuvvet ekipleri biber gazı ile tazyikli su kullanarak yaptıkları müdahalelerin sonrası göstericilerin illegal tepkileri ile yaşanan şiddet olayları İzmir ve Ankara gibi büyük kent merkezlerine de yansımaları, ilk yapılan eylemlerin "Gezi Parkı" odaklı gündemini kapsamlı hükümet karşıtı eyleme dönüştürmüştür. İktidarın bu olayların siyasi ve ideolojik bir hamle olduğunu vurgulaması, ana muhalefet partisinin bu çatışmaları gerekçe göstererek, 2 Haziran'da Kadıköy Meydanı'nda yapılması planlanan mitingi iptal ettirerek partilileri Taksim

<sup>219</sup>Kemal İlter, Sosyal Medyanın Ulus Devletlerin Güvenliklerine Etkileri: Arap Baharı ve Gezi Parkı Örneği, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı, 2014, s. 231. **(Yayımlanmış Doktora Tezi).**

<sup>220</sup> Aydemir, 2013

<sup>221</sup> Göçoğlu ve Aydın, a.g.m., s. 895.

Meydanı'na çağırmasının da siyasetin tansiyonunu yükselttiğini, olaylardan yararlanmak isteyen bazı yasa dışı örgütler ortaya çıkarak eylemi bir propaganda aracına dönüştürdüğünü, demokratik hak ve özgürlükler açısından değerlendirilebilecek Taksim Gezi Parkı olayı, muhalif ve bazı radikal unsurların müdahil olması sebebiyle şiddet eylemlerine dönüştüğünü söylemek mümkündür.<sup>222</sup>

Uluslararası Af Örgütü (UAÖ), GPO Kronolojisi ekinde, 27 Mayıs 2013 tarihinde Gezi Parkı'na dozerlerin gelmesinin üzerine "Taksim Dayanışma Platformu"nun olay yerinde toplandığı belirtilmiştir.<sup>223</sup> 28 Mayıs'ta çevreci göstericilerin park içinde oturma eylemi yapmaları, bu eylemlere polisin biber gazları ile müdahalede bulunduğu görülmektedir. Bu sert müdahalenin karşısında, ilerleyen günler içerisinde halkın da protestoya destek vermesiyle gösteri daha kalabalık hal almıştır. Polisin ilk etapta saldırgan olmayan protestocular karşısında tepkisinin aşırı olduğunu düşünen halk, bu görüntüleri sosyal medya aracılığıyla yayarak diğer vatandaşları da destek vermeye çağırmıştır. Haziran ayında şiddetin son derece arttığı bu olayların, dünyanın gündeminde yer aldığı görülmektedir. Eylemlerin iletişim süreci şeklinde değerlendirildiğinde,<sup>224</sup>

a. Başlangıçta üst düzey yöneticileriyle iletişim kurulamamasının eylemcilerin daha fazla kenetlenmesine ve sayılarının artmasına sebep olmuştur.

b. Geleneksel medya ilk günlerde farklı yayınlar yaparak gösterileri görmezden gelmiş, hatta daha sonra canlı yayın yapması büyük tepkilere sebebiyet vermiş, ana akım medyanın duyarsızlığı meraklı tabir ettiğimiz bir gurup insanın, alternatif medya araçları ve sosyal medyaya yönelmesine vesile olmuştur.

c. Sosyal medya ve internet ortamında dolaşan doğru yanlış kanıtlanması güç, birçok haberin doğruymuş gibi sunulduğu görülmüştür.

d. İzmir'de yalan tweet atılarak halkı galeyana getirdiği iddiası ile 38 kişinin "Türk Ceza Kanunu"nun 214. ve 217. maddeleri gereğince gözaltına alındığı, 12'sinin ifadelerinin ardından serbest bırakıldığı görülmüştür. Ancak bu gözaltı durumunun haber olmasının ardından yalan içerikli atılar tweetler'de önemli derecede azalmalar olduğu görülmüştür.<sup>225</sup>

Sosyal medyada takipçisi çok olan ve tanınmış kişilerin dayanaksız bir şekilde attıkları mesajlar ve ilk günlerde basının konuyla ilgili haber yapmaktan kaçınması gibi

<sup>222</sup> Hatem Ete ve Coşkun Taştan, *Kurgu ile Gerçek Arasında Gezi Eylemleri*, Seta Yayınları, Ankara, 2013, ss. 22-24.

<sup>223</sup> UAÖ, *Gezi Parkı Eylemleri*. Uluslararası Af Örgütü Yayınları, Londra. 2012, s. 54.

<sup>224</sup> Zakir Avşar, "İnternet Çağında Medya, Terör ve Güvenlik", *TRT Akademi*, Cilt 02, Sayı 03, 2017, ss. 118-132, s. 128.

<sup>225</sup> Banko ve Babaoğlu, a.g.e., s. 19.

unsurların eylemlerin büyüyerek yayılması konusunda etkili olmuştur. Geniş sayılabilecek olan bir yelpazeye sahip eylemci profillerini ana hatları ile aşağıdaki eğilimlerden oluştuğu görülmektedir<sup>226</sup>:

- a. "Ulusalçı sol eğilimliler, beyaz Türkler olarak da nitelendirilebilecek kent elitleri,
- b. Belirgin bir siyasal eğilimi olmayan, muhalif söylemin etkisinde kalan gençler,
- c. Devrimci sol parti ve örgüt mensupları ile marjinal kesimler,
- d. Seküler eğilimli milliyetçiler,
- e. Alevilerin genelde yukarıda sayılan gruplara yakın kesimleri,
- f. Kendilerini Müslüman kapitalistler veya devrimci İslamcı şeklinde nitelendiren gruplar,
- g. Karışık ortamdaki yararlanmak isteyen kriminal (militarist) gruplar,
- h. Yukarıda sıralanan kesimlere aidiyet hissedenden bazı sanatçılar, akademisyenler ve gazeteciler, iş çevrelerinden bazı isimler,
- i. Belli ideolojisi olmayan maceraperest veya meraklı kişiler",

Katılımcı profille bu grupların orada bulunması ve hareketlere destek verme amaçlarına bakıldığında Gezi Parkı Olayının bir çevre ve doğa olayı olarak değerlendirecek olan topluluk ve gruba rastlanılmadığını söylemek mümkündür.<sup>227</sup> Öyle ki protestolardaki her bireyin kendisine özgü bir sebebi olduğunu düşünenler olmuştur.<sup>228</sup> Dönemin Başbakanı olan Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmasında vatandaşlara doğuracakları çocuk sayılarını, alkol tüketecekleri yere kadar, insanların davranışlarını yönlendirdiğini düşünen kuralcı tutumlarının etkisinin de bu nedenlerin temeli olduğunu düşünenler olmuştur.<sup>229</sup> Ben Habib, hükümetin insanların en haklarının ve yaşam tarzlarının üzerinde hissettikleri bu müdahaleci ve baskıcı tutumun halkın yeter artık denmesine sevk ettiği ve protestolara katılımın bu sebeple arttığını belirtmiştir.<sup>230</sup>

Yeniden Sosyoloji Derneği'nin hazırlamış olduğu "Gezi Parkı Anket Raporu" sonuçlarına göre; Gezi Parkı Olaylarına bireylerin yüzde 23'ünün vicdani mesuliyetten, yüzde 13'ünün siyasi tutumlarından, yüzde 9'unun sosyal çevrenin etkisi, yüzde 7'sinde çevreye olan duyarlılıklarından dolayı katıldığı belirtilmiştir. Ayrıca yüzde

<sup>226</sup>Yasin Aktay, "Gezi Parkı Etrafında Yaşanan Toplumsal Olaylara İlişkin İzleme ve Değerlendirme Raporu", *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, 2013, ss. 15-20, ss. 15-16.

<sup>227</sup>Yavuz Bozkurt Ve Reha Bayansar, "Yeni Toplumsal Hareketler Çerçevesinde Çevreci Hareket Ve Gezi Parkı Olayları", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2016, Cilt:14, Sayı:2, ss. 276-293, s. 288.

<sup>228</sup>Özden Sözelan, "A Few Remarks on the Lessons of Gezi Uprising", *The International Journal of Badiou Studies*, 2013, S.1, ss.146-151, s. 47.

<sup>229</sup>Sözelan, a.g.e., s. 47.

<sup>230</sup>Şeyla Benhabib, Gezi Parkı Protestoları: Küresel Balam ve Türkiye'de Siyasetin Geleceği, <http://konusakonusa.org/2013/08/25/seyla-benhabib-ile-turkiyenin-demokrasi-yolculugu-ve-gezi-olaylari-uzerine-konustuk/>, (Erişim Tarihi: 03.05.2017).

52'sinin de bu sayılan nedenlerin hepsinin etkisiyle protestolara katıldığı saptanmıştır.<sup>231</sup> Sonuçlara bakıldığında, Gezi Parkı Olaylarının başlamasının ilk adımı Gezi Parkı'ndaki ağaçların devletin sökmesi konusunun, olayların büyümesi ve devam etmesine fazla etkili olmadığı görülmektedir. Çevreye karşı duyarlılıktan nedeniyle protestolara katılanların oranının yalnızca yüzde 7'de kalışı da bu kanıyı destekler niteliktedir.

Taksim Gezi Parkı Olayı, Türkiye ve belki de dünya tarihinde sosyal medyanın en etkili kullanıldığı eylemlerden birisi olarak kayıtlara geçmiştir.<sup>232</sup> Türkiye'de olay esnasında sosyal medyanın facebook, twitter ve blogların yoğun kullanımının ilk defa Gezi Parkı Olayıyla gerçekleştiği görülmektedir. Gezi bakımından dünyada ilk defa twitter kullanıcıları ve tweet atma sayılarında yaşanan olağanüstü artışlardır. Gezi Parkı Olaylarının yaşandığı günlerde yapılan istatistiksel bir çalışmada twitter hesabından atılan tweetlerin sayısının çokluğu dikkat çekmektedir. Sayısal verilere bakıldığında: Türkiye'de aktif twitter kullanıcı sayısının olayların başladığı tarihte(29 Mayıs) 1,8 milyonken, 10 Haziran itibariyle aktif kullanıcı sayısının 10 milyonu bulduğu görülmektedir. Türkiye'deki 10 milyon twitter kullanıcı sayısının, görüşleri ve düşüncelerinin yeterince medyada yansımada görününce; 29 Mayıs ile 10 Haziran tarihlerinin arasında Türkiye'den atılan toplamda 143.795.432 tweetle kendi düşünceleri ve görüşlerini paylaşmışlar ve gündemi kendileri belirlemeye çalışmışlardır. Gezi Parkı'na yapılan ilk müdahalenin ardından (29 Mayıs) atılan twitter mesaj adedinin 7 milyonken bu rakamın 31 Mayıs gecesinde yapılan ikinci şafak operasyonunun ardından 15 milyon ve 1 Haziran itibariyle de 18 milyon mesaja kadar ulaştığı saptanmıştır. 31 Mayıs gecesinde ise sosyal medyada kitlesel direnişin en fazla gösterildiğini söylemek mümkündür.<sup>233</sup>

Gezi Parkı Olayları anlamında ifade özgürlüğüyle ilgili ihlal iddialarının en başında, insanların bilgilere ulaşma haklarının kısıtlanması, sosyal medyanın engellenmesi ve medyaya yönelik olan baskıların yaşanmasının söz konusu olduğu görülmektedir. Gezi Parkı Olayları başlangıçta, kamu makamları ve bizzat medya organları tarafından kaynaklanan nedenlerle bireylerin güvenilir olan bilgiye ulaşamaması sebebiyle, gerçekte alakası olmayan bilgilerin kolayca dolaşıma sokulma durumu ve bu bilgiler ile kitlelerin farklı taraflara sevk edildiğine tanık olunduğu

---

<sup>231</sup>YESO-DER, YESO-DER Gezi Parkı Anket Raporu. YESO-DER, [http://yesoder.org/User\\_Files/editor/file/YESO-DERGEZ%C4%B0-PARKI-ANKET-RAPORU.pdf](http://yesoder.org/User_Files/editor/file/YESO-DERGEZ%C4%B0-PARKI-ANKET-RAPORU.pdf), (Erişim Tarihi: 06.05.2017)

<sup>232</sup> Babaoğlu ve Banko, 2013:18

<sup>233</sup>Soner Çetin, Gezide Sosyal Medya İstatistikleri, <http://insanhaber.com/insan-ozel/gezide-sosyalmedya-istatistikleri-h19098.html>, (Erişim Tarihi: 10.10.2017).

görülmüştür. Dış kaynaklı bir ülkede yaşanmış kaza resimlerinin, panzer ile ezilen bir gence ait olduğunu ve İspanya'da çekilen göstericilerin kanlar içerisindeki fotoğrafların bu olaylar esnasında çekildiği iddia edilmiştir. Ayrıca Boğaziçi köprüsündeki maraton yarışında çekilen resmin, 1 Haziran'da çekilmiş gibi servis edilişi, köpeğe biber gazı sıktığı görülen yabancı polis görevlilerine ait bir fotonun Türk polisine ait gibi gösterilmesi gibi birçok yanıltıcı bilgiler mevcuttur.

Gezi Parkı Olayları esnasında paylaşılan bazı yanıltıcı görüntü ve bilgiler sosyal medyada ciddi yankı uyandırmıştır. Bu tip yanlış bilgi ve görüntüler birçok kullanıcı tarafından kendi sosyal ağlarında paylaşılmıştır. Kamu makamlarının toplum nazarında daha güvenilir imaj oluşturabilmeleri, güdümlü ve yanlış mesajların inandırıcılığının azalması gibi kamu makamları tarafından yapılacak olan tekbizin etkisini güçlendirmiştir. Basın yayın organları tarafından kamuyu bilgilendirme görevlerinin önemli olduğu kamu makamları tarafından anlaşılma durumu ve bu görevlerin ihmal durumunda oluşabilecek karanlıkta yanıltıcı olan bilgilerin ne şekilde etkin duruma gelebileceğinin görülmesi gerekir. 8 Haziran 2013'de medya üzerinden halkı isyana teşvik etmesi ve propaganda yaptıkları vurgulayan kişilerin İzmir ve Adana'da gözaltına alındığı bilinir. Şiddete müdahil olmadığı görülen, suça teşvik etmediği görülen, ifade özgürlüğünün kullanılması olarak görülebilecek sosyal medya paylaşımları suç soruşturmasına tabi olması, ifade özgürlüğünün ihlali niteliği taşımaktadır. Gezi Parkı Olayları esnasında göstericilerin bir bölümünün şiddete başvurması eyleme çağrısı suça dönüştürmeyecektir. Şiddet olayına başvuranların yalnızca kendi eylemlerinden sorumlu tutulabileceği gibi şiddete teşvik niteliği olmayan gösteri çağrılarını tehdit olarak görülmeye ve kısıtlanmaya çalışmaları bir hak ihlali niteliği taşımaktadır. Bu ilkeler çerçevesinde, Gezi Parkı eylemleri esnasında Twitter'dan *"Mesele sadece Gezi Parkı değil arkadaş, sen hâlâ anlamadın mı? Hadi gel"* mesajını paylaşan Mehmet Ali Alabora hak kında yapılan suç duyurusu sonrası *"suç işlemeye alenen tahrik"* suçundan yapılan soruşturmalar sonucunda takipsizlik kararları verilme durumları ifade hürriyetiyle ilgili evrensel standartların bir gereğidir.<sup>234</sup>

Sosyal medya kullanıcılarından bazı gençler tutuklanmış, hükümetin sosyal medya mecrasına çekidüzen verme konusunda yeni kanuni bir düzenlemeye girişeceğini duyurmuştur. Ankara Başsavcılığı'nın cep telefonları için mahkemeden arama kararları çıkartarak telefonların imaj kopyalarının alınıp inceleme yapılacağını açıklamaları gibi tepkilerin, hükümetin iletişim konusunda yeniden sınırlamaya dayanan

<sup>234</sup> Gezi Parkı Olayları Raporu, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, 30.10.2014, Rapor No : 2014/03, ss. 26-27.



bir eyleme girişeceğinin de işaretleri verilmiştir.<sup>235</sup> Gezi Parkı Olaylarının yaşandığı andan itibaren sosyal medya da dahil, eyleme bütün katılanlar görünür olabilmişlerdir. Bu süreç içinde bilfiil direniş eylemlerinde yer almayı klavye silahşörleri hem hoşgörüsüzlük hem de hoşgörü geliştirmiştir. Savaş ya da savaşın kolektif çaba ve çalışmayla kazanılabileceği gündeme gelmiştir. Bununla birlikte #direnayolhashtagi ile “yasak ne ayol” gibi sloganlar ile farklı kimliklere sahip olan bireylerin de görünür kılındığı ve bütün dünyaya “LGBT” kimlikli bireylere ayrımcılık güdülmediği de kanıtlanmıştır.<sup>236</sup>

Gezi Parkı Olayları süreci içinde sosyal medyadaki olaylar ile ilgili birçok grubun da açıldığını belirtmek gerekir. Sosyal medyanın önemli kanallarından biri olan facebook'ta süreçle ilgili oluşturulan belirli başlı gruplardan bazıları şunlardır: “Gezi Dayanışması”, “Gezi Parkı Protestolarında Şiddet Görenler Platformu”, “Direniş Gezi Parkı”, “Gezi Parkı Direniş Afişleri”, “Bir Gezi Parkı”, “Gezi Parkı Sanat Kolektifi”, “Taksim Dayanışması Platformu”, “Taksim Gezi Parkı Derneği”, “Gezi Parkı Gerçekleri” adlı formatlar oluşturularak eylemlerle ilgili haberlerin daha kolay takip edilmesi ve dünyaya duyurulması sağlanmıştır. Ayrıca Gezi Olaylarına destek veren yerli sanatçılar ile de sınırlı kalmadığı görülmüştür. Öyle ki dünyanın ünlü yıldızlarının da sosyal medyada hesaplarından, Türkiye’de yaşanan bu eylemlere desteklerini açıkladıkları görülmüştür. Popçu Madonna’nın, “Türkiye’deki şiddeti durdurun! Aşkın devrimini başlatın! Hoşgörü-İnsan onuru ve saygı” yazdığı yumruğu havada pozunu instagram hesabında paylaşmıştır.<sup>237</sup>

Gezi Parkı Olaylarının, sosyal medyanın Türkiye’de çok fazla fark edilir bir konuma gelmesini sağladığını da belirtmek gerekir. “Taksim Dayanışma Platform” üyelerinin sosyal medyaya ilk taş atılmıştır ve halkın giderek büyüdüğü görülmüştür. Yaşananlar halkın bütün kesimine, her vatandaşa, her eve ve ülkeye ciddi zararlar verecek noktaya gelmiştir. “Anonymous” ve “Redhack” gibi grupların dahil olması ile de “Gezi Parkı Olayları” sosyal medyada tam bir kaos ortamına dönüşmüştür.<sup>238</sup>

Yeni medya ortamlarında görülen nefret söylemleri, nefret suçlarına zemin hazırlama açısından da incelenmesi gereken bir konudur. Nefret söylemlerinin, yeni medya ortamlarında çeşitli biçimlerde üretildiğini belirtmek gerekir. Örneğin, çevrimiçi haber siteleri ve sosyal paylaşım ağlarında nefret söylemlerinin gündemle ilişkili olduğu

<sup>235</sup> Kemal İnal, *Gezi, İsyân, Özgürlük: Sokağın Şenlikli Muhalefeti, Sokağın Şenlikli Muhalefeti*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2013, s. 35.

<sup>236</sup> İnal, a.g.e., s. 179

<sup>237</sup> Ali Ekber Ertürk, *Güneşin Evlatları*, Tanyeri Yayıncılık, Ankara 2013, s.83.

<sup>238</sup> Meltem Banko, Ali Rıza Babadoğan, Gezi Parkı Sürecine Dijital Vatandaşın Etkisi, <http://www.geziparkikitabi.com/ekitap/GeziParkiKitabi.pdf> (Erişim Tarihi: 05.04 2017)

görülebilmektedir. Yeni medyanın yayılma özelliğinin, nefret söylemi kapsayan içeriklerin hızlı bir şekilde dolaşıma girebilmesinde de önemli yeri vardır.<sup>239</sup>

Sonuç olarak; Taksim Gezi Parkı eylemlerinde sosyal medya etkin bir şekilde kullanılmıştır. Taksim Gezi Parkı olaylarının liderliğini genç bir kesimin yaptığı görülmektedir. Bireyselliklerine ve farklılıklarına çok önem veren gençler yukarıda bahsettiğimiz “biz bir bütünü, kırılmayız, ayrılmayız, hepimiz aynıyız” türünden siyasi söylemlere şiddetle karşı çıktılar. Cep telefonundan / bilgisayarından / tabletinden gözünü ayırmadığı için hayattan kopmuş olduğu düşünülen gençlerin aslında hayatın içinde ve takibinde olduğu fark edildi. “Apolitik” olduğu düşünülen gençler “internet bağımlı” bir politik yaklaşım sergilediler. Gençlerin ve fazlasıyla korumacı oldukları düşünülen ailelerinin belli bir korku ve kaygı eşliğini aşmış olmaları belki de en şaşırtıcı olgulardandı. Gençlik protestolarına bakıldığında “asık suratlı ciddiyetin yerini “mizah ağırlıklı bir ciddiyete” bıraktığı, gençlerin önemli ve ağır mesajlarını yaratıcı ve mizah yöntemlerle ortaya koymayı tercih ettikleri görülmektedir. Gezi olayları sürecinde önemli aktörlerinden olduğu görülen medyayı da ikiye ayırmak mümkündür:

- a. Protestocuların medyası
- b. Resmi (veya ana akım) medyasıdır.
- c. Protestocuların medyasının bireyselleşen elektronik ağlar üzerinde yapılan haberleri saptayarak anında duyurma refleksi sergilerken, ana akım medya sansür kullanıp haberdan kaçınma ve duyurmama yoluna gitmiştir.<sup>240</sup>

Son olarak Taksim Gezi Parkı olayında; İçişleri Bakanlığı'nın 23 Haziran'da yaptığı açıklamaya göre Bayburt ve Bingöl hariç 79 ilde düzenlenen eylemlere toplam 2,5 milyon kişi katılmış, bundan daha fazla kişi de sosyal ağlar üstünden destek vermiştir. Olaylar sonucunda 6 sivil ve 1 polis hayatını kaybetmiş, 8163 kişi ise yaralanmıştır. Yine Bakanlık açıklamasına göre, Gezi eylemleri sırasında; 58 kamu binası, 68 MOBESE kamerası ve 337 işyeri tahrip edilmiş, 90 belediye otobüsü, 214 özel araç, 240 polis aracı ve 45 ambulans kullanılamaz hale gelmiş, eylemlerde ayrıca, biri CHP binası olmak üzere 14 parti binasının zarar gördüğü ifade edilmiştir.<sup>241</sup>

<sup>239</sup> Mutlu Binark, Günseli Bayraktutan, Ayın Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2013, s. 89-90.

<sup>240</sup> Bilim Akademisi Derneği, <https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2013/08/Siyaset-ve-Toplum-Bilim-Perspektifinden-Gezi-Parki-Olaylari.pdf> (Erişim Tarihi: 10.03.2017). ss. 34- 179/148,

<sup>241</sup> Radikal, 23 Haziran 2013, [http://www.radikal.com.tr/turkiye/gezi\\_eylemlerinin\\_bilancosu\\_aciklandi](http://www.radikal.com.tr/turkiye/gezi_eylemlerinin_bilancosu_aciklandi)

### 3.4. KAMU POLİTİKALARININ SOSYAL MEDYADA GÜNDEM OLUŞTURMASI ve DEZENFORMASYON

Kamu politikalarının gündem oluşturma ve oluşturduğu bu gündem itibari ile halkın tutum ve düşüncesinin oluşması anlamında sosyal medyanın rolü yadsınamaz. Türkiye’de Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan “*Gençlik ve Sosyal Medya Araştırma Raporu*”nda sosyal medyanın kamu politikaları anlamında kamuoyu ve gündem oluşturma gücüyle ilgili bilgi verebilecek bazı bulgulara yer verilmiştir. 15 ile 29 yaşlar arasındaki 2057 genç ile yapılan görüşmelerin sonucunda çeşitli önermelere verilen olumsuz ve ya olumlu görüş oylarından çıktığı görülen bu bulguların dikkat çekici olduğunu söylemek mümkündür.<sup>242</sup> “Sosyal medya kapsamında, temel akımın medyada yer almayan haberlere ulaşmayı sağlama önermesinin yüzde14,82 “olumsuz” oy’a karşılık, yüzde 61,37 oranlarında olumlu oy aldığı görülmektedir. Sosyal medyanın geleneksel medyanın bir alternatifidir şeklindeki önermenin yüzde 15,77 “olumsuz” oy’a karşılık yüzde 63,75 oranlarında olumlu oy aldığı tespit edilirken, sosyal medyanın kitlelerin harekete geçirtme gücünün olması önermesinin yüzde 14,20 “olumsuz” oyunun karşısında yüzde 65,85 gibi yüksek oranla olumlu bulunmuştur. Bu oranların yüzde yüz tamamlayacak olan oylarsa “nötr” olduğu belirtilmiştir.<sup>243</sup>

Geleneksel medya ile iletişim kapsamında, siyaset üreticilerine ulaşma şansının daha ziyade yüksek tabakada bulunan bir kesimin elinde olduğu görülürken sosyal medyayla bu şansın her sosyal medya kullanıcısının yakalaması söz konusudur. Sosyal medya geleneksel medyaya nazaran daha pratik olması ve iletişim için az zaman gerektirmesi bir oluşum olması da bu durumda etkilidir.<sup>244</sup> Sonuç olarak sosyal medyanın toplumu etkileme gücünün, bir iletişim platformu olma temelinde, gündemin ve ardından kamuoyu oluşturulmasına bağlı olduğu görülmektedir. Sosyal medyanın bu iki kavramın da etkilediği ve dolaylı da olsa kamu politikasını etkilediği söylenebilir.

Page ve Shapiro, 1935 ile 1979 yılları arasında ABD’de üretildiği görülen kamu politikalarına, kamuoyunun etkisiyle zamanla nasıl değişime uğradığını araştırılmışlardır. Bu araştırmanın neticesinde, kamuoyu politikaları etkileme gücü, politikaların kamuoyunu etkileme gücünden daha çok olduğu kanısına ulaşılmıştır.<sup>245</sup> Gündem belirleme konusunun kamu politikasındaki etkisinin incelendiği başka bir

<sup>242</sup> GSB, *Gençlik ve Sosyal Medya Araştırma Raporu*. Editör ve Koordinatör: Dr. Mehmet Bulut, T.C Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara, 2013, s. 16.

<sup>243</sup> GSB, a.g.r., s. 88.

<sup>244</sup> LucasBraun, Social Media and Public Opinion. Master's Thesis, Universitat de València, Valencia, [http://mural.uv.es/lubraun/Social-Media-and-Public-Opinion\\_LucasBraun\\_2012.pdf](http://mural.uv.es/lubraun/Social-Media-and-Public-Opinion_LucasBraun_2012.pdf), (Erişim Tarihi: 20.03.2017), s. 89.

<sup>245</sup> Peter Mortensen, “Political Attention and Public Policy: A Study of How Agenda Setting Matters”, *Scandinavian Political Studies*, 2010, s.33, s.356-380, s. 357.

araştırma da Mortensen'in yaptığı çalışmadır. Burada yasal düzenlemeler, teknik gelişmeler, akıllı politika girişimleri, yenilenmiş olan politika imajları, toplumun ruh hali, olay ve olgulara odaklanma şekli ve medya gibi faktörlerin gündemin üzerinde etkisinin olduğu saptanmıştır.<sup>246</sup> Gündem belirleme sürecinin, kamu, medya ve siyasal gündem üçlüsünde gerçek dünya faktörlerinin de eklenerek bunların arasındaki ilişkinin sorgulandığı Soroka'nın çalışmasında, 1985 ile 1995 arasında Kanada basınındaki gazetelerin üzerinde içerik araştırması yapılmıştır. Kavramların arasında çok yönlü ilişkinin incelendiği gündem belirlemenin ileride bulunacağı muhtemel etkilerinin öngörebilmesi için modellemelerin yapıldığı görülmektedir. Bu modellemelerin gündem belirleme boyutlarının çokluğunun da bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Türkiye'deki somut örnekler de yer vermek gerekir. 2012 yılının Mayıs ayı içinde o dönem Başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan'ın kürtaşı bir cinayet şeklinde nitelendirdiği konuşmasında ve bununla ilgili olarak yasal bir düzenlemeyle ilgili sinyaller vermesinin karşısında Bianet isimli internet haber sitesinde başlatılan "*benim bedenim benim kararım*" başlıklı kampanya özellikle Facebook'ta geniş kitleler elde etmiştir. Bu olayların ardından gündemde olan ve çıkarılmayan yasanın, 2014 yılı Mart ayı içinde yeniden gündeme geldiğini söylemek mümkündür. Kürtaşıla ilgili olarak yapılan düzenlemeler sosyal medya kullanıcılarıyla sosyal medya kapsamında örgütlü olan bazı grupların çarpıtmasıyla paylaşılması da dezenformasyona örnek olarak verilebilir.<sup>247</sup>

Türkiye'de bir meselenin olduğu görülen ve sıklıkla gündeme gelen öğretmen atamaları sorunlarının sosyal medyada zikredilen ve tepkilere maruz kaldığı görülen kamu politikası kararları arasındadır. Gül, "Adalet ve Kalkınma Partisi" iktidarının öğretmen atamalarıyla ilgili adaletli ve ölçülü davranılmadığını savunur.<sup>248</sup> İlk beş yıllık iktidar süresince "din ve ahlak dersi" alanından 7.758 öğretmen atamasının yapıldığı görülürken 230 fizik, 231 kimya ve 933 biyoloji öğretmenin atandığı kayıtlara geçmiştir. Öğretmen atamaları ile ilgili olarak oluşturulacak olan kamu politikasının sosyal medya aracılığıyla tekrar gündeme getirmek isteyen öğretmen adaylarının ve aday olmayan destekçilerin, yerel seçimleri fırsat olarak gördüklerini söylemek mümkündür. Bu kapsamda 30 Mart 2014'de yapılan yerel seçimlerin öncesinde 40.000 öğretmen atama talebinde bulunulduğu görülen bir kitlenin, bu görüşte olanların sosyal

---

<sup>246</sup>Mortensen, a. g. m. s. 357.

<sup>247</sup>Volkan Göçoğlu ve Mehmet Devrim Aydın, "Kamu Politikası Ve Sosyal Medya İlişkisinin Toplumsal Hareketler Bağlamında İncelenmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015, Cilt: 8 Sayı: 37, ss. 880-901, s. 890.

<sup>248</sup>Hüseyin Gül, "Türkiye'nin Eğitim Sorunları, AKP'nin Eğitime Bakışı ve Çözüm Önerileri", *Toplum ve Demokrasi*, 2008, ss. 181-196, s. 185.

medyada birlikte toplamak için Facebook üzerinden “2014 Şubat'ta 40 Bin Öğretmen Ataması İstiyoruz!” başlığıyla bir topluluk kurulmuştur. Oluşan bu gündemden sonra kamuoyunun baskılarının sonucunda Şubat ayında 10.000 öğretmen ataması yapılarak, MEB İnsan Kaynakları Genel Müdür Vekili Hamza Aydoğdu tarafından Ağustos ayında bu sayının 40.000'e kadar ulaşacağı bildirilmiştir.<sup>249</sup>

Sosyal medyadan önceki iletişim ve haberleşme araçları (gazete, dergi, televizyon, radyo gibi) tek taraflı olmasından dolayı, gündemi belirleyen kamu politikası halka bildirilse de, halkın tepkisinin kamu politikası üreticilerine yansması zor olmaktadır. Ancak 21. Yüzyılın başlarından itibaren sosyal medya ile seslerini duyurabilme şansı yakalayan bireyler, kısa sürede politikanın belirlemiş olduğu gündemden haberdar olarak anında tepki verebilme imkânını yakalamışlardır.

#### **3.4.1. Dezenformasyon ve Sosyal Medya**

Dezenformasyon, kişi ya da topluları yönlendirmek amacıyla, doğru olmayan bilgi ve haberleri aktarmak olarak tanımlanmaktadır.<sup>250</sup> Ya da dezenformasyon; eksik, yanlış ya da inandırıcı olmaktan uzak bilgilerin, toplumu ya da belli bir kitleyi gerçekler hakkında yanıltmak amacıyla kasıtlı ve bilinçli olarak yanlış bilgi aktarma, kısacası dezenformasyonda yanlış yönlendirme ve bilgilendirme yapılmaktadır. Dezenformasyonun sosyal medya ve geleneksel iletişim kanalları vasıtasıyla yön verici özelliğine sahiptir.<sup>251</sup> Bu nedenle dezenformasyonu kontrol altına almak yönetmek çok zor olabilmektedir.

<sup>249</sup>Göçoğlu ve Aydın, a.g.m., s. 891.

<sup>250</sup>Şenol Armağan, "Sorgulama, Bilgi Edinme ve Dezenformasyon", Türk Kütüphaneciliği, 2003, s.17(2),

<sup>251</sup>Yasemin İnceoğlu ve Nurdan Akıner, "Dezenformasyonda Süreklilik: Irak Üzerine Savaşın Örneklerle", Karizma Dergisi, 2004,18: 159-165,

## SONUÇ VE ÖNERİLER

Ukrayna'da meydana gelen Turuncu Devrimi, İnternet Teknolojileri kullanılarak (Web Siteleri, Bloglar ve Sosyal Medya) kitleleri siyasi bakımından ulusal güvenlik sorunu yaratacak biçimde yönlendirilebildiklerini gösteren ilk uluslararası vakadır. Turuncu Devrim, sosyal medyanın bir devlet için ulusal güvenlik riski taşımaya başladığının ipuçlarını vermekteydi.

Wikileaks olayında ise bilindiği üzere ulusal devletlerin sırları yayınlanarak deşifre edildi. Bireyin, sosyal medya sayesinde uluslararası ilişkileri etkileme kapasitesinin benzeri görülmemiş ölçüde geliştiği görüldü. Artık birey ulusal ilişkilerin güçlü bir aktörü ve onun aktör kapasitesini güçlendiren en önemli araç ise sosyal medya mecrasıdır. Zira birey tarafından Wikileaks örneği kullanılarak sosyal medya aracılığıyla devletlerin tehdit edildiğini görmüş bulunmaktayız.

Arap Baharı ise sosyal medyanın yaygın biçimde kullanımı nedeniyle sadece ulusal güvenlik tehdidi olarak kalmamış, aynı zamanda etkisi altına aldığı toplumların ulusal rejimlerini yıkılmasına zemin hazırlamıştır. Neden mi? Çünkü Arap Baharı süresince sosyal medyaya ilişkin öngörülen ulusal güvenlik riskleri, eyleme dönüştü. Yani, Arap Baharında sosyal medya, ulusal güvenliği yıkıcı bir hal almıştır. Arap Baharı'nın kitlesel niteliğe dönüşmesinde ve diğer ülkelere hızla yayılmasında sosyal medyanın etkisi önemli olmuştur.

İletişim teknolojilerine bağlı olarak geliştiği görülen kitle iletişim araçlarının günümüzde farklı boyutlara ulaştığını söylemek mümkündür. Özellikle bilgisayar teknolojisine bağlı bir şekilde geliştirilen internetin artık yaşamın her alanını kuşattığı ve geleneksel medyanın yanında yeni sıfatıyla belirtilen bir medyanın oluşumu sağlanmıştır. Yeni medya şeklinde isimlendirilen bu dijital ortam, geleneksel medyadan birçok özelliğiyle ayrılmaktadır.

İnternet bu dönemin en önemli iletişim aracıdır. Düzenli olarak kendini yenilediği görülen ve kapsamının genişlediği internet teknolojisi herkesin kendine bağlayan bir sistemdir ve kullanım alanları da hızla arttırmaktadır. Mekan ve zaman sınırının ortadan kalktığı internet teknolojisi dünyanın her köşesinde rahatlıkla erişilebilen bir araçtır. İnternet, yalnızca iletişim alanında değil, sanat, bilim ve siyaset gibi her alanda da söz sahibi durumdadır. Dünyanın küreselleşen yapısı bilgi iletişim teknolojilerindeki alt yapının internet teknolojisi oluşturduğu görülmektedir. Bununla beraber gündelik yaşamın sanal dünya aracılığı ile şekillendiğini söylemek mümkündür. Kitle iletişiminin, internetin etkisiyle beraber farklı boyutlara ulaştığı görülmektedir. Etkileşim imkanı

sağlanan sosyal paylaşım ağlarının da bu şekilde ortaya çıktığını belirtmek gerekir. Toplum ve birey olgusunun sosyal paylaşım ağlarıyla birlikte çehresinin de değişme noktasına geldiği görülmektedir. Sosyal medyadaki etkileşim aracılığı ile yalnızca kaynaktan alıcılara değil; alıcılardan kaynaklara da düzenli olarak bilgi akışının sağlanması söz konusudur.

Son zamanlarda yaşanan olaylara bakıldığında sosyal medyanın ulusal güvenlik için bir tehdit unsuru olabileceği görülmektedir. Ulusal güvenliğe bakışın ülkeden ülkeye göre farklılıklar gösterdiğini belirtmek gerekir. Buna göre oluşturulmuş olan kurum/kuruluşların yapılarında değişikliklere rastlanmasının nedeni de budur. Bu farklılıkların devletlerin olduğu coğrafyaya, sosyo-kültürel yapılarına, jeopolitik konumlarına, geçmişe dayalı anlaşmazlıklar ve ittifaklara göre oluşan tehdit algılamalarıyla yönetim şekillerinden kaynaklandığı görülmektedir. Bu sebeple, her devlet, ulusal güvenliğe karşı bakış açısını ve bununla ilgili kurum/kuruluşlarının da farklılık göstermesi olağandır. Ulusal güvenlik kavramı zamanla evrensel bir boyut kazanmıştır. Bunun sonucunda ulusal güvenliğin sosyal, politik, ekonomik ve askeri ekonomik unsurları kapsamı söz konusu olmuştur. Bu aşamanın da ardından ülkelerin bölgesel ve küresel çıkarları için birçok örgütte olmayı, ulusal güvenliği sağlamanın bir yöntemi şeklinde görüp öyle değerlendirmeye başlamışlardır. Bu anlamda sosyal, ekonomik ve politik araçların ortak etkisinin sağlanması için beraber hareket edebilen ulusların, ortak kurum/kuruluşlar kurmaya başladıkları da göz ardı edilmemelidir.

Başta internetin sunduğu avantajların tamamını bünyesinde barındırdığı görülen yeni medyanın; bireysel olma, kullanıcı tabanlı olma, kitleleri bir araya getirme ve etkileşime açık olması gibi özellikleri ile geleneksel medyadan ayrıldığı görülmektedir. Yeni medyanın geleneksel medyadan etkilendiği görülse de geleneksel medyayı birçok yönü ile de etkilemektedir. İnternetin sayesinde sosyal ağların ortaya çıkması yeni medyanın kapsamış olduğu alanlardan biri şeklinde değerlendirilir.

Sosyal ağların internet kullanıcıları hem eğlendirdiği hem de diğer kullanıcılar ile etkileşime geçirebildiği ve düşüncelerini paylaşabildiği bir platformdur. Bu platformlarla geleneksel medya kitesini oluşturduğu görülen kullanıcıların da pasif olmaktan çıkması ve içerik üretmesi söz konusudur. Bu anlamda kullanıcıların üreten tüketici konumuna geldiği ve gündeminin oluşması konusunda da üretilen içerikler ve mevcut içeriklere yapılan yorumlar ile katkı sağlamaktadırlar. Gündem belirleme durumu, kamu, medya ve politika gündeminin arasındaki ilişkilerin açıklanması ve bu gündemlerin birbirini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.

Bunun yanı sıra politika ve kamu gündemi, medya gündemini etkileyebileceğini de söylemek mümkündür. Gündemin şekillenmesi konusunda en belirleyici faktörün medya olduğu düşünülürse geleneksel medya ve yeni medya gündemi oluşumunu etkileyen unsurların önemli olduğu anlaşılır. Medyanın, değiştirebilme etkisinin birey ve genel olarak toplum boyutuyla sınırlı kalmayarak, siyasal ve toplumsal yapı içerisinde etkin konumu bulunan, siyasi liderler ve meşru hükümetin politikalarını kapsayacak şekilde boyutlara ulaşabildiği görülmektedir.

Bu noktada basın özgürlüğünden de bahsetmek gerekir ki demokratik toplumlarda önemli konulardan biridir. Bu özgürlüğün sınırlarının olmaması gibi tartışmaların en çok yaşandığı haber içeriklerinin başında, ulusal güvenlik ve güvenliği tehdit eden terör haberleri gelir. Terör ve ulusal güvenlik haberlerinin medyada yer alma biçimleri, azami hassasiyet gerektiren alanlar olarak karşımıza çıkar.

Özellikle internet temelli olan yeni iletişim teknolojilerin gelişmesi ile beraber, enformasyonun hızla yayılmaya başladığı görülmektedir. Dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan herhangi bir olaya ait (ki bunlar genellikle toplumsal hareketlilik veya terör olayları olmaktadır) görüntülere saniyeler içerisinde her yerden ulaşılabilir duruma gelmiştir. Medyanın toplumsal gerginliklerin azaltılması ve çatışmaların önlenmesi konusunda hayati rol taşıdığı görülmektedir. Ancak, rekabetçi medya ortamında bu rolün genellikle görmezden gelindiği ve çok sayıda haber aktörünün de medyada yer alma mücadelesine girdiğini söylemek mümkündür.

Dünyadan ve Türkiye'den örnek olarak toplumsal olayların verildiği bu çalışmada kamu politikası ve ulusal güvenlik temeli olan sorunlardan ortaya çıktığı görülen bu olaylardaki gelişmelere bakıldığında birbirlerine benzediği görülür. Hükümetlerin uygulamış olduğu kamu politikalarının halkta meydana getirdiği potansiyel tepkilerin eyleme dönüştüğü görülen bu olaylar, kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması yönünde bir kamu politikası olan şiddetli polis müdahaleleri sonrasında olayların büyüdüğü ve rejim değişikliklerine sebep olabilecek biçimde devam ettiği görülmüştür.

Haberlerin yayılması ve kitlelerin örgütlenmesi konusunda sosyal medyanın başrol oynadığı görülen bu olayların yaşandığı dönemlerde protestoların yapıldığı ülkelerde sosyal medyalarda kullanım yoğunluğunda patlamalar olmuştur. Yoğun bir trafik akışına sahip olduğu gözlemlenen sosyal medyada yayılan paylaşımlara bakıldığında da eksik ve yanlış bilgi sorunları ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, sosyal medya platformlarında ciddi yankılar uyandıran bu olaylara, diğer ülkelerdeki sosyal medya kullanıcılarının da destek vermesi dünya gündeminde yer almasına yol açmıştır.



Çalışmada verilen örnek olaylar arasındaki Wikileaks Devrimi sosyal medyanın bilgi paylaşımı hususunda kontrol edilmesi imkansız veya zor bir platform olduğunu kanıtlamıştır. Wikileaks dünya genelinde çeşitli ülkelerde üretilmiş, ancak halkla paylaşılmamış olan kamu politikalarını kapsayan gizli belgelerin internet ortamına sızdırmıştır. Wikileaks'in "We Open Governements" (Hükümetleri Açtık) sloganıyla, ABD bürokratlarının birbirleriyle yazışmalarını, başta ABD olmak üzere birden fazla ülkenin gizli politikalarını dünya kamuoyuyla paylaşması, paylaşmış olduğu belgeler arasında Ortadoğu ülkelerini ilgilendiren belgeler, bölge halkının, kendi liderlerine karşı var olan kin ve nefret duygularının pekişmesine neden olmuştur. Wikileaks aracılığıyla sızdırılan bu belgeler, sosyal medya aracılığıyla kısa zaman içerisinde büyük kitlelere ulaştırıldığı görülmektedir.

Bu örnek olayların neticesinde sosyal medyanın, gündem belirlenmesi konusunda rolünün açık olarak tespit edildiği görülmüştür. Bunun yanı sıra, devletler ve politikacılarla ilgili yapılan paylaşımların da kısa sürede kitleler tarafından ilgi görme sebebinin halkın kamu politikasına karşı duyarlılığın bir göstergesi olduğu düşünülmektedir.

Gezi Parkı olayları örneğinde, geniş halk kitlelerinin yönlendirilmesi ve kısa süre içerisinde örgütlenmesiyle birlikte sosyal medyanın oldukça etkili olduğu görülmüştür. Bu nedenle Gezi Parkı eylemlerinin ana iletişim aracının sosyal medya, olaylarının liderlerinin ise gençler olduğunu söylemek doğru olacaktır. Gençler Gezi Parkı kimliğini ortak bir kimlik olarak paylaşmış, Gezi eylemlerinde birbirleriyle dayanışma içerisinde olmuşlardır. Bireysellikleri ve farklılıklarına önem veren gençlerin "*biz bir bütünüz, kırılmayız, ayrılmayız, hepimiz aynıyız*" şeklinde siyasi söylemlere karşı çıktıkları görülmektedir. Cep telefonu, bilgisayar ve tableten gözünü ayırmadığından hayattan koptuğu düşünülen gençlerin esasen hayatın içinde oldukları ve olayları takip ettikleri fark edilmiştir. Apolitik olduğu vurgulanan gençlerin internet bağımlı bir politik yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. Gençler ve korumacı oldukları görünen ailelerinin belirli bir kaygı ve korku eşiğini aşmaları belki de en dikkat çeken olgulardandı. Ancak Gezi Parkı Olayları; 27 Mayıs 2013 tarihinde İstanbul'da ilk başta ağaç kesilmesine karşı bir eylem olarak görülse de, daha sonra AKParti iktidarı karşıtı protestolara dönüşerek ve sosyal medya üzerinde koordine edilerek birçok ile yayılan aktivist bir eylem biçimi olmuştur. Gezi olayları esnasında halk kitlelerinin desteği ve iktidara duyulan tepkinin hızlı biçimde yükselmesi kısmen sosyal medya aracılığıyla yayılan asılsız haberlerle sağlanmıştır. Bu nedenle benzer olayların tekrar yaşanmaması için asılsız, yalan yanlış bilgilere karşı, devletin hızlı ve etkin biçimde hareket ederek doğru bilgileri sunması,

geleneksel medya kanallarının sağlıklı bir şekilde işlemlerini sağlayarak, gelişmelerle ilgili toplumun doğru bilgilendirilmesi ve bu şekilde provokasyonların engellenmesi mümkün olabilecektir.

Arap Baharı'nda ise geleneksel kitle iletişim araçlarındaki sansür ve baskı sebebiyle sosyal medyada kendini göstermeye başlaması söz konusu olmuştur. Özellikle de muhalif olan grupların basın yayın organlarından aktaramadıkları düşünce, görüş ve görüntüleri bütün dünya ile internet aracılığıyla paylaşabildikleri görülmüştür. Hatta kullanıcıların sosyal medyada kim olduklarını saklayabilmeleri fikirlerini daha rahat paylaşabilmişlerdir ve fikirlerini iktidar baskısına uğramadan aktarabilmişlerdir. Burada önemli olan bir nokta da, sosyal paylaşım ağlarının her denli özgür bir düşünce ortamının yaratmış olduğu düşünülse bile esasen iplerin tamamen bu ağları kuran ülkelerin elinde olmasıdır. Yeni iletişim teknolojilerinin, bu teknolojileri üreten kişilerin, ülkelerin ellerinde büyüme ve onların da kontrolü altında gelişim gösterebildikleri görülmektedir. Sosyal paylaşım ağlarının da aynı biçimde ticarileşen geniş alanlarda olduğu için tarafsızlık ve bağımsızlık ilkelerinin bu ağlarda gözetilmesi çok da mümkün görünmemektedir.

Toplumsal olaylara bütünüyle bakıldığında sosyal medyanın, kamu güvenliği ve politikasının üretim sürecindeki basamakları olan problemin tanımlanması, politika talepleri ve alternatiflerinin belirlenmesinin, gündem oluşturma ile politika çıktılarının gözlemlenmesi aşamalarında önemli rolü olduğu görülür. Bu sebeple kamu politikası ve sosyal medyanın arasında mevcut olan güçlü ilişkinin belirgin olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla, içerisinde yaşanan yüzyılda kamu işleyişi ve toplumu yönlendirecek olan kamu politikalarının üretilmesi konusunda daha titiz davranılmalıdır.

Sosyal medya gibi haberleşme ve iletişim fonksiyonu güçlü bir oluşumun yoğun olarak kullanıldığı bu dönem içinde, kamuoyunda üretilen kamu politikasının sosyal medya aracılığıyla hızla dahil olabilmektedir. Sosyal medyanın daha olumlu kullanılması yeni üretilecek olan kamu politikalarında halkın katılımının sağlanması ve bu politikaların halkın talepleri doğrultusunda oluşturulması durumlarının daha sağlıklı olacağı aşikardır. Uygulanacak olan kamu politikaları, kamu düzenini bozacak biçimde toplumsal olaylara yol açma riskleri; kamu politikası ve güvenliği ile sosyal medya arasında güçlü ilişkinin kamu otoritesi tarafından anlaşılacak; karar alma süreçlerinde dikkate alınması hayati önem taşımaktadır. Tüm bunlar kamu kurum ve kuruluşları ile STK'ların da birbirleriyle işbirliği içerisinde olmalarını gerekli kılmaktadır. Eğitim kuruluşları ve eğitimcilerin de bu önemli konu hakkında bilinçlenmeleri ve özellikle Z

kuşığı diye nitelendirdiğimiz kitle üzerinde pozitif etki yaratmaları arzu edilmektedir. Sosyal medyanın ulusal güvenliğe olumlu etki edebilmesi için işbirliği ve vatan sevgisi esastır.



## KAYNAKÇA

### KİTAPLAR

ARSLAN Ali, Medyanın Birey, Kültür ve Toplum Üzerine Etkileri, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**,

YILMAZ Abdullah, Osman Akınhay, Medya Gerçeği, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002, s.5

ARLI Mine ve NAZİK, Hamil, **Bilimsel Araştırmaya Giriş**. Gazikitabevi. Ankara, 2001.

ARMAĞAN Şenol, (2003). "Sorgulama, Bilgi Edinme ve Dezenformasyon", Türk Kütüphaneciliği, 17(2): 183-1

BALCI, Ali, **Sosyal Bilimlerde Araştırma**. Pegem A Yayıncılık. Ankara, 2001.

BALKAN Celil, (2006). Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Sorunları. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

BANKO Meltem ve BABAOĞLAN Ali Rıza, **Gezi Parkı Sürecine Dijital Vatandaş'ın Etkisi**, Kişisel Yayınlar, İstanbul, 2013.

BARRETT Boyd ve BRAHAM Peter, **Media Knowledgeand Power**, Routledge, London, 1995.

BAYLIS John, **International and Global Security in the Post-Cold War Era**, John Baylis ve Steve Smith, Derleyen: The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations, 2. Baskı, Oxford University Press, Oxford, 2001.

BİLGİN Pınar, **11 Eylül Öncesi ve Sonrasında Küreselleşen Güvenliği Anlamak**, Derleyen: Cem Karadeli, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2005.

BİNARK Mutlu, **Yeni Medya Çalışmaları**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2007.

BİNARK Mutlu ve BAYRAKTUTAN Günseli, **Ayın Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik**, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2013.

BRUNTY Joshua ve HELENEK Katrine, **Social Media Investigations of Law Enforcement**, Massachusetts 2013.

BUZAN Barry, **People, States and Fear: The National Security Problems in International Relations**, The University of North Carolina Press, Chicago, 1983.

BUZAN Barry, WAEVER Ole, WILDE Jaap, **Security: A New Frameworkfor Analysis**, Boulder, Colo: Lynne Rienner Pub, 2009.

BUZAN Barry, WAEVER Ole, WILDE Jaap, **Security: A New Framework for Analysis**, Lynne Rienner Publishers, 1998.

CAŞIN Mesut Hakkı, **Küreselleşmenin Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkisi**, Nokta Kitap, İstanbul, 2007.

CAŞIN Mesut, ÖZGÖKER Uğur ve ÇOLAK Halil, **Küreselleşmenin Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına etkisi, Avrupa Birliği**, Nokta Kitabevi, İstanbul, 2007.

ÇAĞILTAY Kürşat, **İnternet**, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 1997.

ÇINAR Bekir, Devlet Güvenliği, **İstihbarat ve Terör**, SAM Yayınları, Ankara, 1997.

ÇİZMECİ Esra, **Danah Boyd'da Sosyal Ağlar ve Gençlik. Yeni Medyaya Eleştirel Yaklaşımlar** (Ed.) Mukadder Çakır, Doğu Kitabevi, İstanbul, 2014.

DAĞ Ahmet Emin, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü**, Anka Yayınları, İstanbul, 2004.

DANNREUTHER Roland, **International Security: The Contemporary Agenda**, Polity, Cambridge, U.K. 2007.

DEDEOĞLU Beril, **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, Yenyüzyıl Yayınları, İstanbul, 2008.

Ercüment Büyüksener. "Türkiye'de Sosyal Ağların Yeri ve Sosyal Medyaya Bakış", Türkiye İnternet Konferansı Sosyal Ağlar Konuşması. 2009

ERGÜL Ergin, **Küresel Köyde Suç ve Adalet**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008.

ERTÜRK Ali Ekber, **Güneşin Evlatları**, Tanyeri Yayıncılık, Ankara 2013.

ERHAN Çağrı, **Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları, Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, (der.) Refet Yınanç, Hakan Taşdemir. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.

ETE Hatem ve TAŞTAN Coşkun, **Kurgu ile Gerçek Arasında Gezi Eylemleri**, Seta Yayınları, Ankara, 2013.

GÜLNAR Birol ve BALCI Şükrü, **Yeni Medya ve Kültürleşen Toplum**, Literatürk Yayınları, Konya, 2011.

GÜNEŞ Sadık, **Modern Kitle Toplumunda Medya Kültür İlişkisi, Medya ve Kültür**, Vadi Yayınları, Ankara, 2001.

GÜNGÖR Nazife, **İletişim-Kuramlar-Yaklaşımlar**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2011.

GÜNGÖRMÜŞ Gamze, **Uluslararası Çatışma Alanları ve Türkiye'nin Güvenliği**, Okumuş Adam, İstanbul, 2005.

GÜZEL Mehmet, Küreselleşme, **Tüketim Kültürü ve İnternetteki Gençlik Siteleri. Yeni Medya Çalışmaları**, Derleyen M. Binark, Dipnot Yayınları, Ankara, 2007.

İNAL Kemal, **Gezi, İsyân, Özgürlük: Sokağın Şenlikli Muhalefeti, Sokağın Şenlikli Muhalefeti**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2013.

KAHRAMAN Hasan Bülent, **Postmodern Dönemde Gerçeğin Dönüşümü, Medya Ve Popüler Kültür, Postmodernite İle Modernite Arasında Türkiye**, Everest Yayınları, İstanbul, 2002.

KALIN İbrahim, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Editörler: Özkan A. ve Öztürk T.E. Kamu Diplomasisi, Tasam Yayınları, İstanbul, 2012.

ELDENİZ Levent, İkinci Medya Çağında Etkileşimin Rolü ve Web 2.0, İkinci Medya Çağında İnternet, Alfa Basın Yayın,

RYAN Jonny, **History of The Internet and The Digital Future**, Rreaktion Books, London, 2010.

SAFKO Lon, **The Social Media Bible: Tactics, Tools, and Strategiesfor Business Success**, Third Edition, N.J, USA: John Wileyand Sons, 2012.

TANRISEVER Oktay, **Güvenlik, Devlet ve Ötesi Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**, (Der.) Atilla Eralp, İletişim Yayınları, İstanbul 2005.

THOMPSON John, **Medya ve Modernite**, Çeviren: Serdar Öztürk, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2008.

UAÖ, **Gezi Parkı Eylemleri**. Uluslararası Af Örgütü Yayınları, Londra. 2012.

VAN DİJK, Jan. **The Network Society: Social Aspects of NewMedia**. Sage Publications, London, 2006.

YAYLAGÜL Levent, Kitle **İletişim Kuramları**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2010.

YILDIRIM Ali ve ŞİMŞEK Hasan, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.2005

YILMAZ Ali, **Güvenlik Hizmetlerinin Etkinliği Açısından Özel Güvenlik Sistemi**, Okyanus Dağıtım, Malatya, Mart 1996.

Mohammed Ayoob,a.g.e,s.5

DAĞ Ahmet Emin, Uluslararası İlişkiler, Anka Yayınları, İstanbul,2004, s.391

## MAKALELER

KÜÇÜKŞAHİN Ahmet, "Güvenlik Bağlamında Risk ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir ve Nasıl Belirlenmelidir?" **Güvenlik Stratejisi Dergisi**, 2006, Cilt:2 s.4

KÜÇÜKŞAHİN Ahmet ve AKKAN Tamer, "Değişim Güvenlik Algılamaları Işığında Tehdit ve Asimetrik Tehdit", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, 2007, Sayı:5, s.43

- ÜNSAL Şamil, "Milli Güç Bileşenleri ve Vasıtaları", **Türk Dünyası Araştırmaları**, 2010. s.32
- AKÇAY Deniz ve ORTAÇ Rifat, "Taxation Of Social Media Advertisements", **Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi**, Cilt 12, Sayı 45, Ocak 2016, ss. 177-185.
- AKILLI, Erman, "Türk Dış Politikası Zemininde Arap Baharı", **Ortadoğu Analiz**, 2012, Cilt: 3 - Sayı 37, ss.39-45.
- AKTAŞ Celalettin ve ÇAYCI Berk, "Yeni Enformasyon ve İletişim Teknolojilerinin Sosyal Hayattaki Rolü", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 2015, ss. 10-32.
- AKTAY Yasin, "Gezi Parkı Etrafında Yaşanan Toplumsal Olaylara İlişkin İzleme ve Değerlendirme Raporu", **Stratejik Düşünce Enstitüsü**, 2013, ss. 15-20, ss. 15-16.
- ATABEK Nejdett, "Gündem Belirleme Yaklaşımı", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi**, 1998, Sayı.7.
- ATEŞ Davut, "Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm: Ortayol Yaklaşımının Epistemolojik Çerçevesi", **AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 2008, 10: 1, ss.213-235.
- SANDIKLI Atilla, Bilgehan Emekler, (2011) "Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm" 21. Yüzyılda Uluslararası Örgütlerin Güvenlik Yaklaşımları ve Balkanların Güvenliği
- AVŞAR Zakir, "İnternet Çağında Medya, Terör ve Güvenlik", **TRT Akademi**, Cilt 02, Sayı 03, 2017, ss. 118-132.
- AYDIN Süleyman, "Küreselleşme Sürecinde Türkiye'nin Ekonomik Güvenliği", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, 2009, Yıl: 11, Sayı:42.
- BABACAN Emin, İrfan Haşlak ve İsmail Hira, "Sosyal Medya ve Arap Baharı", **Akademik İncelemeler Dergisi**, 2011, S. 2, ss.63-91.
- BAŞLAR Gülşah, "Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijitalleşen Kapitalizm", **Akademik Bilişim**, 2013, ss. 1-9.
- BAYLIS John, "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", Derleyenler: Mustafa Aydın ve Hans Günter Brauch, Necati Polat, Mitat Çelikpala, Ursula Oswald Spring, **Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe Seçme Makaleler**, 1. Baskı, Ekim, İstanbul, 2012, ss. 153-164.
- BERNERS Lee, "Semantik Web'e Hoşgeldiniz". S. Özdemir (Çev.). **Elektrik Mühendisliği**, 2007, 431, ss. 45-46.
- BİLGİN Pınar, "Individualand Societal Dimensions of Security", **International Studies Review** 5, 2003, 203-222.
- BİRDİŞLİ Fikret, "Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel Ve Düşünsel Temelleri", **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2011, 2, Sayı: 31, ss. 149-169.

BOZKURT Yavuz ve BAYANSAR Reha, "Yeni Toplumsal Hareketler Çerçevesinde Çevreci Hareket Ve Gezi Parkı Olayları", **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 2016, Cilt:14, Sayı:2, ss. 276-293.

BRAUCH Hans Günter, "Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü", çev. Zeynep Arkan, **Uluslararası İlişkiler**, 2008, 5 18, 11.

BRUNS Axel, Tim Highfield, And Jean Burgess, "The Arab Spring and Social Media Audiences: English and Arabic Twitter Users and Their Networks", **American Behavioral Scientist**, 2013, S:7, ss.871–898.

CASTELLS Manuel, **Enformasyonculuk ve Network Toplumu, Hacker Etiği: İş Hayatına Yıkıcı Bir Yaklaşım**, Pekka Himanen, Çeviren: Şebnem Kaptan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005, ss. 123-133.

ÇAKIR Hamza, "Geleneksel Gazetecilik Karşısında İnternet Gazeteciliği". **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2007, 22, ss. 123-149.

DEDE Alper, "The Arab Uprisings: Debating the Turkish Model", **Insight Turkey**, 2011, S.2, s.23-32.

DUMAN Sabit, "Ortadoğu Krizleri ve Türkiye", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, 2005, Sayı 35–36, ss. 313–332.

DURDUN Davut, "Güvenlik İhtiyacı ve Yoksulluk", **Yeni Şafak**, 10 Mayıs 2005.

ERGEN Yunus, "Gündem Belirleme Kuramı Bağlamında Yeni Medya: Twitter Gündemi Hakkında Karşılaştırmalı Bir Analiz", **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2014, ss. 1-20.

EMSEN Selçuk ve DEĞER Kemal, "Turizm Üzerine Terörizmin Etkileri: 1984 2001, Türkiye Deneyimi", **Akdeniz İİBF Dergisi**, VII, 2004, ss. 67-83.

ERSİN Yalçın, "Hizmet Referanslı Güvenlik Anlayışında Meşruiyet ve Hesap Verilebilirlik", **Polis Bilimleri Dergisi** XI (1), 2009.

ESEN Erol ve SİYEZ Diğdem, "Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-sosyal Değişkenlerin İncelenmesi", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi** 2011, 4 (36), ss. 127-138.

GARETH Porter, "Environmental Security as a National Security Issue", **Current History**, 1995, 94: 592, 218-222.

GÜL Hüseyin, "Türkiye'nin Eğitim Sorunları, AKP'nin Eğitime Bakışı ve Çözüm Önerileri", **Toplum ve Demokrasi**, 2008, ss. 181–196.

ILO: "Social Security forAll: Investing in Global Socialand Economic Development", **Issues in SocialProtection Discussion Paper**, Cenova, 2006, No 16.

İNCEOĞLU Yasemin ve AKINER Nurdan, (2004). "Dezenformasyonda Süreklilik: Irak Üzerine Savaşın Örneklerle", **Karizma Dergisi**, 18: 159-165,



İŞYAR Ömer Göksel, “Günümüzde Uluslararası Güvenlik Stratejileri: Kavramsal Çerçeve ve Uygulama”, **Gazi Akademik Bakış**, 2008, Cilt: 2, Sayı: 3, ss. 1-42.

KARABULUT Andaç ve DEĞER Filiz, Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı ve Realist Yaklaşım Genel Bakış, **İGÜSBD**, Cilt: 2 Sayı: 2 Ekim, 2015, ss. 70-79.

KARAGÜLLE Ayşegül Elif ve ÇAYCI Berk, Ağ Toplumunda Sosyalleşme Ve Yabancılaşma, **The Turkish Online Journal of Design**, Art and Communication - Tojdac January 2014 Volume 4 Issue 1, ss. 1-9.

KARDAŞ Tuncay, **Güvenlik, Kimin Güvenliği? ve Nasıl?**, Derleyen: Z. Dağı, Uluslararası Politikayı Anlamak, Alfa Yayınları, İstanbul, 2007, ss.125-152.

KIRIK Ali Murat, Arap Baharı Bağlamı'nda Sosyal Medya-Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm, **21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum**, Cilt 1 Sayı 3 Kış 2012, s. 89.

KİBAROĞLU Mustafa, “Arap Baharı ve Türkiye”, **Adam Akademi**, 2011, Sayı 2, ss.26–36.

KOÇAK Konur Alp, “Yasemin Devrimi'nden Arap Baharı'na Tunus”, **Yasama Dergisi**, 2010, 22, ss. 2-61.

KÖROĞLU, Serdar Aytekin, “Literatür Taraması Üzerine Notlar Ve Bir Tarama Tekniği”, **GiDB Dergi**, 2015, ss. 61-69.

KOÇER Gökhan, “Soğuk Savaş Sonrası, Ulusal Güvenlik Kavramı ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, **Akademik Bakış**, 2002, Cilt 1, Sayı 1, ss. 28-48.

KÜÇÜKŞAHİN Ahmet, Güvenlik Bağlamında, Risk Ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir Ve Nasıl Belirlenmelidir?, **Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürü**. 2006, ss. 7-40.

LANTIS Jeffrey, Strategic Culture and National Security Policy, **International Study Association, Oxford: Blackwell Pub**, 2002, ss.87-113.

LOBELL Steven, “The International Realm, Framing Effects, and Security Strategies: Britain in Peace and War”, **International Interactions**, 2006, Cilt: 32.

MABROUK Mehdi, “A Revolution For Dignityand Freedom: Preliminaryob Servations On Thesocialand Cultural Background To Thetunisian Revolution.” **TheJournal of North AfricanStudies** 2011, 16, no. 4, ss. 625-635.

MORA Necla, “Medya Ve Kültürel Kimlik”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 2008, Cilt:5 Sayı:1, ss. 1-14.

MORTENSEN Peter, “Political Attentionand PublicPolicy: A Study of How AgendaSettingMatters”, **Scandinavian Political Studies**, 2010, s.33, s.356-380.

Niccolo Machivelli, (2005), Hükümdar, (çev. Mehmet Özay), İstanbul: Şule Yayınları,

ÖGÜTCAN Yalçın, "İnternet Ortamında E-Ticaret". **İGEME'den Bakış**, 2001, 18, ss. 52-59.

ÖZCAN Arif Behiç, "Uluslararası Güvenlik Sorunları ve ABD'nin Güvenlik Stratejileri", **Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 2011, 22, ss. 451-470.

ÖZMEN Süleyman **Establishing Feeling of Security for the People Who Suffer from Conflict**, The Migration Conference 2017 Proceedings, Transnational Press London, 2017, ss. 13-21.

SARIFAKIOĞLU Birkan, "İnternettin Toplumsal Etkileri", **E-Ticaret**, 2007, 431. Sayı, ss. 54-57.

SETA, "Batı ve Kaddafi Makasında Libya. Seta Rapor, Siyaset", **Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı**, Ankara, 2011, ss. 24-25.

SÖZALAN Özden, "A Few Remarks on the Lessons of Gezi Uprising", **The International Journal of Badiou Studies**, 2013, S.1, ss.146-151.

ULUTÜRK Süleyman ve DANE Kutlu, "Sosyal Güvenlik: Teori, Dönüşüm Ve Türkiye Uygulaması", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 2009, C.8 29, ss. 114-142.

UZER Umut, **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, (ed. İdris Bal), Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler, Lalezar Kitapevi, Ankara, 2006, ss.55-76.

VURAL Beril Akıncı ve BAT Mikail, "Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma", **Journal Of Yasar University**, 2010 20(5), ss. 3348-3382.

YAVUZ Celalettin, Wikileaks Türkiye Bölümünde Bilinmedik Ne Var?, TÜRKSAM Başkan Yardımcısı, **Terör Enstitüsü Hakkında Arşivi**, ss. 1-3.

YORULMAZ Murat, "Değişen Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Değişmeyen Güvenlik Paradoksu", **Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi**, Cilt/Volume 3, Sayı/Number 1, Temmuz, 2014, ss. 103-135.

AKBAŞ Zafer, DÜZGÜN Zeynep Arslan, "Libya'da ki Arap Baharı", **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, VIII. Cilt, Sayı 2,s.68

## TEZLER

BAHARÇİÇEK Abdulkadir, TheImpact of RecentMajorChanges in International PoliticsForTurkey's Security Interest, Nottingham University, 1993. **(Yayımlanmış Doktora Tezi)**.

BAYRAKTUTAN Yusuf, Aile İçi İlişkiler Açısından İnternet Kullanımı. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

BİNİR Sevtap, Kurumsal İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya Optimizasyonu: Türkiye'deki İşletmelerin Sosyal Medya Optimizasyon Çalışmaları, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

BÖLÜKBAŞI Kenan, İnternet Kafeler Ve İnternet Bağımlılığı Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Diyarbakır Örneği, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2013 **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

ÇAKMAK Bahadır, Yeni İletişim Ortamlarının Sosyalleşme Üzerindeki Etkileri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

ÇINGAY Arzu, Sosyal Medyanın Kitleselleştirici Ve Yalnızlaştırıcı Etkisi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

ÇUKURBAĞLI Bahar Büyükköç, Sosyal Medya Çağında Değişen Halkla İlişkiler Algısı: Üniversite Gençliği Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

DÖNMEZ Suat, Güvenlik Anlayışının Dönüşümü: İttifak Kavramı Ve Nato, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, **(Yayımlanmış Doktora Tezi)**.

ELBAŞI Gonca Yılmaz, Sosyal Medyada Pazarlama: Sosyal Medyada Kullanıcı Motivasyonunun Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Pazarlama Algısına İlişkin Bir Uygulama, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

ERZURUM Abdurrahman, Sosyal Medya Ve Kutuplaşma, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016 **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

GÜN Çağlar, Ulusal Güvenlik Politikalarının Belirlenmesinde İstihbaratın Rolü Ve Önemi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2014, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

İLTER Kemal, Sosyal Medyanın Ulus Devletlerin Güvenliklerine Etkileri: Arap Baharı ve Gezi Parkı Örneği, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı, 2014, **(Yayımlanmış Doktora Tezi)**.

KARAATLI Bülent, "Tunus'ta Arap Baharı" **Yayımlanmış Doktora Tezi**, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE 2015, S.235

KOÇAK Nafize, Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Davranışlarının ve Tezi. Motivasyonlarının Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında İncelenmesi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, **(Yayımlanmış Doktora Tezi)**.

NAFİSEH Zafarmand. Halkla İlişkiler Alanında Yeni Mecra ve Uygulamaların Yeri ve Önemi: Sosyal Medya ve PR2.0, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Ankara, 2010, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

RAFIG Rustamov, İran'da İslam, Kimlik ve Dış Politika: Konstrüktivist bir İnceleme, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

RAFİG Rustamov, Azerbaycan Dış Politikasında Kimlik, Tehdit Algılaması Ve Güvenlik Yaklaşımları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, **(Yayımlanmış Doktora Tezi)**.

SEVİM Levent, Ulusal Güvenlik Bağlamında Tıbbi Tehdit Ve Tıbbi İstihbarat Değerlendirmesi, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 2014, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

TORUN Abdullah, Ulusal Güvenlik ve Küreselleşme: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Politikasının Dönüşümünde Küreselleşmenin Rolü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, **(Yayımlanmış Doktora Tezi)**.

YİNG Murat, Sosyal Medya Platformları Üzerinden Pazarlama ve Bu Mecrayı Etkin Kullanan Sektörler, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme, İstanbul. 2012, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

## **RAPOR VE SEMPOZYUM**

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK). Üç Aylık Pazar Verileri Raporu 2014 Yılı 2. Çeyrek, 2014.

Devlet Planlama Teşkilatı, "Güvenlik Hizmetlerinde Etkinlik", **Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 2001.

GSB, **Gençlik ve Sosyal Medya Araştırma Raporu**. Editör ve Koordinatör: Dr. Mehmet Bulut, T.C Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara, 2013.

KAYMAK Ayşe, Wikileaks Okumak Suç mu? Assange Terörist mi?, Cesur Yeni Medya Wikileaks ve 2011 Arap isyanları üzerine tartışmalar **Derleme** Nisan 2011.

USAK, Wikileaks Belgelerinde Türkiye ve Yakın Çevresi. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, **USAK raporları**, 2011, s.11,03.

Ukraine Presidential Election 17 January and 7 February 2010", OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report, 01.05.2010.

KOÇAK Muhammed, Doğu ile Batı Çıkmazında Ukrayna'da Değişim Talepleri, Sayı: 29.01.2014

SOLDATKİN Vladimir ve POLITYUK Pavel, "Russia tightens customs rules to force Ukraine into union", Reuters, 15.08.2013.

Russian threatens Ukraine trade war over EU deal, New Europe Online, 19 Ağustos 2013.

Russia's Putin offers Ukraine \$15B bailout as EU-linked protests continue", CTVNews, 17 Aralık 2013.

PHILLIP Abby, "John McCain Blames Obama for Emboldening Russian 'Bullying' in Ukraine", abcnews, 19 Aralık 2013.

KARACASULU Nilüfer, "Avrupa Entegrasyon Kurumları ve Sosyal İnşacı Yaklaşım" Uluslararası Hukuk ve Politika, s.82

## İNTERNET KAYNAKLARI

AYDINGÜN İsmail, Ukrayna-Kırım'da Gelişen Olaylar ve Türkiye. Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, <http://sam.baskent.edu.tr/panel/UkraynaKirimTurkiye.pdf> (Erişim Tarihi: 07.04.2017).

BENHABİB Şeyla, Gezi Parkı Protestoları: Küresel Balam ve Türkiye'de Siyasetin Geleceği, <http://konusakonusa.org/2013/08/25/seyla-benhabib-ile-turkiyenin-demokrasi-yolculugu-ve-gezi-olaylari-uzerine-konustuk/> , (Erişim Tarihi: 03.05.2017).

Bilim Akademisi Derneği, <https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2013/08/Siyaset-ve-Toplum-Bilim-Perspektifinden-Gezi-Parki-Olaylari.pdf> (Erişim Tarihi: 10.03.2017). ss. 34-

BANKO Meltem ve BABADOĞAN Ali Rıza, Gezi Parkı Sürecine Dijital Vatandaş'ın Etkisi, <http://www.geziparkikitabi.com/ekitap/GeziParkiKitabi.pdf> (Erişim Tarihi: 05.04.2017)

BRAUN Lucas, Social Media and Public Opinion. Master's Thesis, Universitat de València, Valencia, [http://mural.uv.es/lubraun/Social-Media-and-Public-Opinion\\_LucasBraun\\_2012.pdf](http://mural.uv.es/lubraun/Social-Media-and-Public-Opinion_LucasBraun_2012.pdf), (Erişim Tarihi: 20.03.2017).

BUZAN Barry, "Security Concept" konulu mülakatı, Canadian International Policy, 6 Aralık,2004,<http://www.international.gc.ca/cippic/discussions/securitysecurite/video/buzan.aspx?lang=eng>, (Erişim Tarihi: 22.10.2017).

ÇETİN Soner, Gezide Sosyal Medya İstatistikleri, <http://insanhaber.com/insan-ozel/gezide-sosyalmedya-istatistikleri-h19098.html>, (Erişim Tarihi: 10.10.2017).

FENSTER Mark, 2012, Disclosure's Effects: WikiLeaksandTransparency, University of Florida LevinCollege of Law, [http://works.bepress.com/mark\\_fenster/10/](http://works.bepress.com/mark_fenster/10/), (Erişim Tarihi: 31.03.2017).

<http://oxforddictionaries.com/definition/english/trust?q=Trust> (Erişim Tarihi: 18.03.2017)

<http://www.mgk.gov.tr/sss.html> (Erişim Tarihi: 10.04.2017).

<http://www.pravda.com.ua/rus/news/2013/10/16/7000106/> (Erişim Tarihi: 10.04.2017).

<http://www.arabsocialmediareport.com>, (Erişim Tarihi: 29.09.2017).

<https://www.youtube.com/watch?v=Hvds2AliWLA> (Erişim Tarihi: 10.03.2017).

<http://www.pravda.com.ua/rus/news/2013/10/16/7000106/> (Erişim Tarihi: 10.03.2017).

<http://www.arabsocialmediareport.com>, (Erişim Tarihi: 29.09.2017).

İnternet ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistikleri, <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2016/> (Erişim Tarihi: 29.06.2017).

İnternet Ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistikleri, <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2017/> (Erişim Tarihi: 29.06.2017).

KALAFATOĞLU Yiğit, Sosyal Medya ve E-Pazarlama. <http://www.slideshare.net/guest54a8cad/sosyal-medya-ve-e-pazarlama> (Erişim Tarihi 03.05.2017).

KROKER Arthur, The Arab Spring: The Contradictions of Obama's Charismatic Liberalism, CTheory.net, 27.01.2011, <http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=679#> (Erişim Tarihi: 16.02.2017).

MEDIALITERACY, Welcometothe Internet's major portal formedialiteracy education. <http://www.medialiteracy.com> (Erişim Tarihi: 02.03.2017).

Milli Güvenlik Kurulu Resmi Sayfası, <http://www.mgk.gov.tr/Turkce>, (Erişim Tarihi:12.11.2017).

Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Üzerine Bazı Düşünceler, <http://www.forsnet.com.tr/onemlilermgk.html> (Erişim Tarihi: 10.03.2017).

NTVMSNBS, İnternetin Tarihi. <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/55696.asp#BODY> (Erişim Tarihi: 15.08.2017).

PARKER Laura, Game Addiction:The Real Story.<http://www.gamespot.com/features/6207309/index.html?Sid=6207309&Print=1>. (Erişim Tarihi: 07.06.2017).

SANDIKLI Atilla, Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarındaki Değişim, BİLGESAM, [http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com\\_content&view=article&id=1032:uluslararassgüvenlik-yaklaşımlarındaki-değişim&catid=122:analizler-güvenlik&Itemid=147](http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1032:uluslararassgüvenlik-yaklaşımlarındaki-değişim&catid=122:analizler-güvenlik&Itemid=147) (Erişim Tarihi: 10.07.2017).

TDK Güncel Türkçe Sözlük , <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (Erişim Tarihi: 18.07.2017).

TDK <http://www.tdk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

TDK  
[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58be74865cb302.05102480](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58be74865cb302.05102480) (Erişim Tarihi: 10.04.2017).

TDK,  
[http://tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58a3f8ff1de677.68153205](http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58a3f8ff1de677.68153205) (Erişim Tarihi: 09.04.2017).

Ukraine Presidential Election 17 January and 7 February 2010", OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report (Erişim Tarihi: 01.05.2017).

WALT Stephen, International Relations: One World, Many Theories, [http://www.findarticles.com/cf\\_0/m1181/n110/20492564/print.jhtml](http://www.findarticles.com/cf_0/m1181/n110/20492564/print.jhtml) (Erişim Tarihi: 12.07.2017).

YESO-DER, YESO-DER Gezi Parkı Anket Raporu. YESO-DER, [http://yesoder.org/User\\_Files/editor/file/YESO-DERGEZ%C4%B0-PARKI-ANKET-RAPORU.pdf](http://yesoder.org/User_Files/editor/file/YESO-DERGEZ%C4%B0-PARKI-ANKET-RAPORU.pdf), (Erişim Tarihi: 06.05.2017)

YILMAZ Sait, Wikileaks'i Okumak, <https://stratejikistihbarat.files.wordpress.com/2015/06/wikileaks-okumak.pdf> (Erişim Tarihi: 10.06.2017).

